

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

- Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай Монгол Улсын хууль
- Архивын тухай Монгол Улсын хууль
- Авто замын тухай Монгол Улсын хууль
- Хоршооны тухай Монгол Улсын хууль
- Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай Монгол Улсын хууль
- Дайн бүхий байдлын тухай Монгол Улсын хууль

№ 2

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

ХУУЛЬ, ТОГТООЛ, ЗАРЛИГ,
ШИЙДВЭР, ХУУЛИЙН ТАЙЛБАР

Монгол Улсын Их Хурлын хэвлэл

1998 оны 2-р сар

№2 /69/

ГАРЧИГ

1. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

Улс төрийн хиле хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай	149
Зарлиг хүчингүй болсонд тооцох тухай	158
Архивын тухай	159
Авто замын тухай	168
Хүн амын амьжиргалмы доод түвшинг тодорхойлох тухай	178
Хөдөлмөрийн хэлсний доод хэмжээний тухай	180
Монгол Улсын Их Хурлын Хуралдааны дэгийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	182
Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай	182
Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай	190
Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	191
Хоршооны тухай	191
Дайн бүхий байдлын тухай	207
Гадаадын иэргийн хүчнийг байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэх тухай	210
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуульд нэмэлт оруулах тухай	214
Авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татварын хуульд нэмэлт оруулах тухай	215
Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	215
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуульд нэмэлт оруулах тухай	216
Хүн амын орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	218
Гаалийн тарифын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	218
Зарим хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох тухай	219
Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	220
Иргэний хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	220
Мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, банкны тээлийн үйл ажиллагааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	221

24.	Хуулийн заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай	22
25.	Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах тухай	22
26.	Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	23
27.	Гэрээ соёрхон батлах тухай	22
28.	Конвенцид нэгдэн орох тухай	22

2. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

29.	Тогтоолын төсөл буцаах, нэгдмэл стандарт бий болгох тухай №01	22
30.	Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай №02	22
31.	Тогтоол хүчингүй болсонд тооцох тухай №03	22
32.	Архивын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай №04	22
33.	Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай №05	22
34.	Хүн ам, орон сууцны улсын тооллого явуулах хугацааг зөвшөөрөх тухай №06	23
35.	Сонгуулийн ерөнхий хорооны бүрэлдэхүүний бүрэн эрхийн хугацааг сунгах тухай №07	23

3. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

36.	Шүүгчийг албан тушаалаас чөлөөлөх тухай №01	23
37.	Зарим шүүхийн шүүгчийг томилгох тухай №02	23
38.	Эрдэмтэд мэргэжилтнүүдийн зөвлөл байгуулах тухай №03	23

4. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

39.	Журам батлах тухай №02	23
40.	Эрүүл мэндийн даатгалын 1998 оны хураамжийн хэмжээг шингчлэн тогтоох тухай №03	24
41.	"Хүн амын эрүүл мэндийн боловсрол" үндэсний хөтөлбөр батлах тухай №05	24

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

4 оны 1 дүгээр
ан 2-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

УЛС ТӨРИЙН ХИЛС ХЭРЭГТ
ХЭЛМЭГДЭГЧДИЙГ ЦАГААТГАХ, ТЭДЭНД
НӨХӨХ ОЛГОВОР ОЛГОХ ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт улсын хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгаж нэр төрийг нь сэргээх, ид нэг удаагийн нөхөх олговор олгох, улс төрийн эгдүүлэлтийн бусад үр дагаврыг арилгахтай холбогдсон шааргач зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тухай хууль тогтоомж

2.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тухай тогтоомж нь Үндсэн хууль¹, энэ хууль болон тэдгээртэй үүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томьёо

3.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томьёог дор дурдсан ойлгоно:

3.1.1. "улс төрийн хилс хэрэг" гэж тухайн үеийн ийн хууль тогтоомжинд заасан улс төрийн буюу төрийн эсрэг хэрэг, эрүүгийн хуульд шууд заагаагүй боловч намын эсрэг гэх йг гүтгэлэг, бие махбодийн болон сэтгэл зүйн хүчирхийлэл, лага зэрэг хууль бус аргаар зохиомлоор бүрдүүлсэн хэргийг;

3.1.2. "улс төрийн хэлмэгдүүлэлт" гэж хүнийг нийг- гарал, байдал, шашин шүтлэг, үзэл бодлоор нь ялгаварлан төр, нийгэмд аюултай этгээд гэж тооцож, улс төрийн буюу ин эсрэг гэх гэмт хэрэгт хууль бусаар холбогдуулж, шүүх 4, онцгой бүрэн эрхт комиссын болон нам, төрийн бусад улагын шийдвэрээр баривчлан мөрдөх, эрүүгийн ял шийтгэл лэх, шүүхээс гадуур нутаг зааж суулгах, хууль бусаар эрх, эрх ч нь хязгаарлах, хасах замаар амь нас, эрүүл мэнд, нэр төр,

Эн хууль- "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1992 оны 1 дүгээрт эгдсэн.

сэтгэл санаа, эд хөрөнгийн хохирол учруулсан бөгөөд зохио хэрэг, гүтгэлэгт үндэслэсэн албадлагын арга хэмжээг;

3.1.3 "гэр бүлийн гишүүн" гэж Эрүүгийн байт шийтгэх хуулийн² 34 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 10-д за хүмүүсийг;

3.1.4. "хууль ёсны төлөөлөгч" гэж Эрүүгийн байт шийтгэх хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 12-д за хүмүүсийг.

4 дүгээр зүйл. Хуулийн үйлчлэх хүрээ

4.1. Энэ хууль 1922 оноос эхлэн "БНМАУ-ын ш прокурор, мөрдөн байцаах, хэрэг бүртгэх байгууллагын х зөрчсөн үйл ажиллагааны улмаас иргэнд учирсан хохирлыг ари журмын тухай хууль" хүчин төгөлдөр болсон өдөр хүр хугацаанд Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт улс төрийн хилс хэ хэлмэгдсэн Монгол Улсын иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй х хамаарна.

4.2. Гадаад улсын шүүхээр улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгт Монгол Улсын иргэнийг цагаатгуулах, түүнд нөхөх олговор о асуудлыг тухайн шүүхийг харьяалах улсын хууль тогтоомж бэ тухайн улстай Монгол Улсын байгуулсан олон улсын гэрээ зохицуулна. Хэрэв хэлмэгдэгчийн эд хөрөнгийг хураах асуу Монгол Улсын зохих байгууллагын шийдвэрээр хураасан нотлогдвол нөхөх олговрыг энэ хуульд зааснаар олгоно.

5 дугаар зүйл. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгч гэж энэ хуулиар тооцох хүн

5.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдэд дор дурдсан хү хамаарна:

5.1.1. шүүх, шүүхийг орлон ажилласан тусгай ком онцгой бүрэн эрхт комиссын шийдвэрээр Монгол Улсын Эрүү хуулийн дор дурдсан зүйл ангид заасан гэмт хэрэгт хилсээ шийтгүүлсэн нь шүүхийн журмаар тогтоогдсон;

а/1922-1926 он /"Шүүх цаазны бичиг" г хүртэл хугацаа/-д эрүүгийн ял шийтгэлийг шинэчлэн тогто болон хэрэглэсэн Ардын Засгийн газрын тогтоолууд;

б/1926 оны "Шүүх цаазны бичиг" /1929 нэмэн найруулсан/-ийн 7 дугаар бүлгийн 42-49 дүгээр зүй дугаар бүлгийн 50-52 дугаар зүйл;

в/1934 оны "Шүүх цаазны бичиг", тусгай ангийн 1 дүгээр бүлгийн 42-50 дугаар зүйл; БНМАУ Ардын СнЗ-ийн 1938 онд 1 дүгээр бүлэгт оруулсан нэ өөрчлөлт;

² Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль- " Хууль зарлиг, тогтоомын эмхтгэл сэтгүүлийн 1963 оны 3 дугаарт нийтлэгдсэн.

г/1942 оны "Эрүүгийн хууль" ийн 55-69 дүгээр зүйл;
д/1961 оны "Эрүүгийн хууль"-ийн тусгай ангийн
дүгээр бүлгийн 45-52, 53-55, 57 дугаар зүйл.

5.1.2. ял шийтгүүлдээгүй боловч энэ зүйлийн 1 дэх
эн 1-д заасан хэрэгт хилсээр холбогдон баривчлагдаж
гдсон нь прокурорын тогтоолоор нотлогдсон;

5.1.3. шүүх, тусгай болон онцгой бүрэн эрхт комиссоор
дэн шийдвэрлээгүй боловч улс төр, үзэл суртлын шалтгаанаар
4 үеийн нам, төрийн захиргааны байгууллагын шийдвэрээр
албан тушаалаасаа хууль бусаар халагдсан нь шүүхийн журмаар
гдсон.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Хэлмэгдэгчдийг цагаатгуулах тухай гомдол гаргах, түүнийг хянан шийдвэрлэх

6 дугаар зүйл. Гомдол гаргах

6.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдсэн гэж үзэж байгаа
ийг цагаатгуулах тухай гомдлыг уг этгээд өөрөө буюу түүний
үлийн аль нэг гишүүн, хууль ёсны төлөөлөгч, түүнчлэн
ггах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комисс, түүний
нутгийн салбар гаргах эрхтэй.

6.2. Цагаатгуулах тухай гомдлыг дараахь байгууллагад
га:

6.2.1. улс төрийн хилс хэрэгт шүүх болон тусгай
с, онцгой бүрэн эрхт комиссын шийдвэрээр ял шийтгүүлсэн
гт холбогдох гомдлыг Улсын дээд шүүхэд;

6.2.2. улс төрийн хилс хэргээр ял шийтгэгдээгүй
4 баривчлагдан мөрдөгдсөн хүмүүст холбогдох гомдлыг Улсын
ий прокурорын газарт;

6.2.3. улс төрийн хэрэгт хилсээр холбогдуулан тухайн
нам, төрийн захиргааны байгууллагын шийдвэр /цаашид "
ааны шийдвэр" гэх /-ээр нутаг заагдсан, ажил, албан
лаасаа хууль бусаар халагдсан, эд хөрөнгөө хураалгасан хүмүүст
глох гомдлыг тухайн шийдвэр гаргасан байгууллагын оршин
4 буюу оршин байгаа нутаг дэвсгэрийг харьяалах анхан шатны
д.

6.3. Цагаатгуулах тухай гомдлыг энэ хууль хүчин төгөлдөр
н өдрөөс хойш 3 жилийн дотор гаргаж болох бөгөөд энэ
шнаас хойш гаргасан гомдлыг хүлээж авахгүй.

7 дугаар зүйл. Гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам

7.1. Улс төрийн хилс хэрэгт ял шийтгүүлсэн б баривчлагдан мөрдөгдсөн этгээдийг цагаатгуулах тухай гомд дагуу хэрэг үүсгэх, мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх ажилд Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, У. аюулгүй байдлыг хангах газар Монгол Улсын Эрүүгийн бай шийтгэх хуульд заасан журмын дагуу явуулна.

7.2. Улс төрийн хилс хэрэгт холбогдуулан захирг шийдвэрээр нутаг заагдсан, ажил, албан тушаалаасаа халаг хүмүүст холбогдох гомдлыг анхан шатны шүүх иргэний Эр хохироосон төрийн захиргааны байгууллага, албан тушаалтны бус үйл ажиллагааны талаар шүүхэд гомдол гаргах журмын Монгол Улсын хуульд заасны дагуу хянан шийдвэрлэнэ.

8 дугаар зүйл. Гомдол хянан шийдвэрлэсэн байгууллагаас гаргах шийдвэр

8.1. Улсын дээд шүүх улс төрийн хилс хэрэгт ял шийтгүү этгээдэд холбогдох хэргийг хянан үзэж хилсээр ял шийтгүүлсэ тогтоогдвол хилс хэргийг хэрэгсэхгүй болгож уг этгээдийг цага эсхүл хилс хэрэгт ял шийтгүүлсэн нь тогтоогдоогүй бол гом хэрэгсэхгүй болгох тухай шийдвэрийн аль нэгийг гаргана.

8.2. Улсын ерөнхий прокурорын газар улс төрийн хилс х баривчлагдан мөрдөгдсөн этгээдэд холбогдох хэргийг хянан хилсээр баривчлагдан мөрдөгдсөн нь тогтоогдвол хэ хэрэгсэхгүй болгож уг этгээдийг хэлмэгдсэнд тооцох, эсхүл хэрэгт баривчлагдан мөрдөгдсөн нь нотлогдоогүй бол гом хэрэгсэхгүй болгох тухай тогтоолын аль нэгийг гаргана. Гом хэрэгсэхгүй болгох тухай прокурорын шийдвэрийг гомдол га Улсын дээд шүүхэд давж заалдах эрхтэй.

8.3. Улс төрийн хилс хэрэгт холбогдуулан захирг шийдвэрээр нутаг заагдсан, ажил, албан тушаалаасаа халагса хөрөнгөө хураалгасан нь тогтоогдвол анхан шатны шүүх захирг шийдвэрийг хэрэгсэхгүй болгож уг этгээдийг хэлмэгдсэнд то эсхүл гомдлыг хэрэгсэхгүй болгох тухай шийдвэрийн аль н гаргана.

8.4. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан этгээдэд цагаат тухай, 2, 3 дахь хэсэгт заасан этгээдэд хэлмэгдсэн тухай үнэмл уг шийдвэр гаргасан байгууллага тус тус олгоно.

8.5. Үнэмлэхийн загварыг Улсын дээд шүүх, Улсын ер прокурорын газрын саналыг үндэслэн Цагаатгах ажлыг уд зохион байгуулах улсын комисс батална.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдэд олгох нөхөх олговор

9 дугаар зүйл. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдэд учирсан хохирлыг нөхөн олгох

9.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгч мөн болох нь хууль тооцогдсон этгээдэд учирсан хохирол /эд хөрөнгийн болон эдгийн бус амины эрх зөрчсөнөөс/-ыг энэ хуульд заасан дээд, журам, хэмжээний дагуу нөхөх олговор хэлбэрээр нөхөн.

9.2. Нөхөх олговрыг нэг удаа олгоно.

10 дугаар зүйл. Нөхөх олговрыг нэхэмжлэх эрх

10.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчид олгох нөхөх рыг дор дурдсан этгээд нэхэмжлэх эрхтэй:

10.1.1. улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгч өөрөө;

10.1.2. хэлмэгдэгч нас барсан бол түүний эхнэр буюу нь түүнийг нас барснаас хойш өөр хүнтэй гэрлэсэн эсэхээс үл ран;

10.1.3. хэлмэгдэгчийг амьд байхад нь төрсөн болон ж авсан, түүнчлэн хэлмэгдэгчийг нас барснаас нь хойш 10 с илүүгүй хугацааны дотор төрсөн хүүхэд;

10.1.4. энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1, 2, 3-т заасан с байхгүй бол хэлмэгдэгчийн төрсөн эцэг, эх, ах, эгч, дүү, ач,

10.2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3, 4-д заасан хүмүүст нөхөх рыг адил хэмжээгээр тэгш хувааж олгоно. Хэрэв аль нэг нь араа буюу өөр өөр хувь хэмжээгээр нөхөх олговрыг авахаар жлэгчид харилцан тохиролцвол шүүх түүний дагуу вэрлэнэ.

11 дүгээр зүйл. Нөхөх олговрын нэхэмжлэл гаргах

11.1. Энэ хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан эрх бүхий этгээд нь олговор гаргуулах тухай нэхэмжлэл /шашид "нэхэмжлэл" йг хэлмэгдэгчийг цагаатгасан тухай эрх бүхий байгууллага н дээд шүүх, анхан шатны шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын /-ын шийдвэрийг үндэслэн нэхэмжлэгчийн оршин суугаа нутаг рийг харьяалах анхан шатны шүүхэд гаргана.

11.2. Улс төрийн хилс хэрэгт захиргааны шийдвэрээр ажил, тушаалаасаа халагдсанаас учирсан хохирлыг нөхөн гаргуулах нэхэмжлэлийг Хөдөлмөрийн хуулийн хууль бусаар ажлаас сан тухай зүйл, ангид заасан журмын дагуу гаргана.

**12 дугаар зүйл. Нэхэмжлэлийн хэлбэр, бүрдүүлбэр,
хөөн хэлэлцэх хугацаа**

12.1. Нэхэмжлэлийг бичгээр гаргах бөгөөд түүнд Иргэн хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 60 дугаар зүйл заасан зүйлээс гадна дараахь зүйлийг тусгана:

12.1.1. улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгч мөн бол нь хууль ёсоор тооцогдсон эрх бүхий байгууллагын шийдвэр, түүн дугаар, огноо;

12.1.2. энэ хуулийн 10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг 3, 4-д заасан бүх этгээдийн овог, нэр, оршин суугаа хаяг;

12.1.3. энэ хуулийн 10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг 3, 4-д заасан этгээдүүд нөхөх олговрыг ямар хэмжээгээр хуваан т талаар.

12.2. Нэхэмжлэлд улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгч болох нь хууль ёсоор тооцогдсон эрх бүхий байгууллагын шийдвэр цагаатгасан болон хэлмэгдсэн тухай үнэмлэх, нөхөх олговрыг эрхтэй бусад этгээдийн баримт бичиг болон нөхөх олговрыг хувь хэмжээгээр хоорондоо хуваан авах тухай харил тохиролцсоныг батлах баримтын нотариатаар гэрчлэгдсэн хуулбар тус тус хавсаргана.

12.3. Нэхэмжлэл гаргах эрх нь энэ хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө цагаатгагдсан хүмүүсийн хувьд энэ хууль хүчин төгөлдөр болсноос хойш 3 жил, энэ хууль хүчин төгөлдөр болсоноос хойш цагаатгагдсан хүмүүсийн хувьд цагаатгасан шийдвэрийг хүлээн авсанаас хойш 3 жилийн хугацаанд байна.

**13 дугаар зүйл. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдэд олгох
нөхөх олговрын хэмжээ**

13.1. Улс төрийн хилс хэрэгт холбогдуулан цаазаар авах шийтгүүлсэн хэлмэгдэгчдийн гэр бүлийн гишүүдэд болон хэргээр ялаар шийтгүүлсэн хэлмэгдэгчид нэг сая төгрөгийн, бусад хэлмэгдэгчид 500000 төгрөгийн нэг удаагийн нөхөх олгоо олгоно.

14 дүгээр зүйл. Нөхөх олговрыг олгохгүй байх үндэслэл

14.1. Дор дурдсан үндэслэлийн аль нэг байвал нөхөх олгоо олгохгүй:

14.1.1. энэ хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө Иргэний хууль болон Хөдөлмөрийн хуулийн дагуу хохирлыг нөхөн төлсөн;

14.1.2. "Баригдан хоригдож байгаад суллагдах хураагдсан эд хөрөнгийн үнийг эргүүлэн олгох тухай" БНМАУ Ардын Сайд нарын Зөвлөлийн 1941 оны 9 дүгээр сарын 6 өдрийн 47 дугаар хурлын тогтоол, "Улс төрийн хилс хэрэгт шийтгүүлдэд цагаатгагдсан хүмүүст учирсан хохирлыг нөхөн ариар зарим арга хэмжээний тухай" БНМАУ-ын Ардын Их Хур

үүлэгчдийн 1990 оны 5 дугаар сарын 17-ны өдрийн 119 дүгээр итг заасны дагуу хохирлыг нь тухайн үед нөхөн төлсөн.

14.2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т заасан зарлигийн дагуу эон нөхөн төлбөрийг ханшны өөрчлөлтөөр тооцоход энэ хуулийн олгох нөхөн төлбөрийн хэмжээнээс бага байвал зөрүүг олгоно.

14.3. Нөхөн төлбөрийн зөрүүг авах тухай нэхэмжлэлийг энэ ийн 11 дүгээр зүйлд заасан журмын дагуу гаргана.

15 дугаар зүйл. Нөхөх олговрыг олгох хэлбэр, хугацаа

15.1. Энэ хуульд заасан нөхөх олговрыг нөхөх олговор улах тухай шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсноос хойш 2 ийн дотор бэлэн мөнгөөр нэг удаа олгоно.

16 дугаар зүйл. Нөхөх олговор олгох

16.1. Нөхөх олговор олгох тухай шүүхийн шийдвэрийг элэн тухайн хүнд олгох нөхөх олговрыг сум, дүүргийн дүгийн хэлтэс, тасаг энэ хуулийн 13 дугаар зүйл, энэ зүйлийн дахь хэсэгт заасны дагуу тооцож улсын төвлөрсөн төсвөөс олгох ид Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах аймаг, эзлийн салбар комисс хяналт тавина.

16.2. Энэ хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан нөхөх олговор авах үхий хүн нөхөх олговор олгож өгөхийг хүссэн өргөдлөө байнга ин суугаа сум, дүүргийн санхүүгийн хэлтэс, тасагт гаргана. Уг өлд хэлмэгдэгчид холбогдох хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон тухай т түүнд нөхөх олговор олгох тухай шүүхийн шийдвэрийн ярыг хавсаргана.

16.3. Сум, дүүргийн санхүүгийн хэлтэс, тасаг өргөдлийг н авсан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор шүүхийн шийдвэрийг элэн нөхөх олговрыг тухайн хүнд олгох бөгөөд тэргүүн ээлжинд уюу түүнээс дээш настай болон амьжиргааны баталгаажих ингээс доогуур орлоготой хүмүүст тус тус олгоно.

16.4. Нөхөх олговрыг энэ хуулийн 10 дугаар зүйлийн 1 эсгийн 3, 4-д заасан хүмүүст тэгш хувааж олгох боловч тэдний гэр гаргасан хүсэлтийн дагуу аль нэгэнд нь олгож болно.

16.5. Нөхөх олговор олгоход ямар нэгэн татвар, хураамж үй.

16.6. Сум, дүүргийн санхүүгийн хэлтэс, тасаг нөхөх олговрыг он тухай бүртгэл хөтөлж, тайлан гаргана.

16.7. Нөхөх олговортой холбогдсон бүртгэлийн маягт гаргах, бичилт хийх, тайлан гаргах журмыг Сангийн сайд батална.

17 дугаар зүйл. Нөхөх олговрын талаар гомдол гаргах

17.1. Нөхөн олговрын хэмжээг тодорхойлох, түүнийг олгохтой гдсон гомдлыг аймаг, нийслэл, дүүргийн санхүүгийн хэлтсийн д, санхүүгийн хэлтсийн даргын шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл ийн яаманд, Сангийн яамны шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл Улсын

дээд шүүхэд тус тус гаргана. Холбогдох байгууллага гомдлыг хү авсан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор шийдвэрлэнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

**Улс төрийн хэлмэгдүүлэлтийн бусад үр дагаврыг арилгах
18 дугаар зүйл. Хэлмэгдэгчийг цагаатгасан тухай олон
түмэнд мэдээлэх**

18.1. Энэ хуулийн дагуу цагаатгагдсан хэлмэгдэгчийн нэр, товч намтар, хэрхэн хэлмэгдүүлсэн болон цагаатгасан улс төрийн хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр олон түмэнд үнэ төлбөргүй мэдээлнэ.

19 дүгээр зүйл. Хэргийн материалтай танилцах

19.1. Цагаатгагдсан хэлмэгдэгч, түүний төрөл садан хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн баримт сэлтэй танилцаж, байгууллага, хувь хүний нууцад хамаарахгүй баримт сэлт хуулбарыг авч болно. Ийнхүү авсан баримт сэлтийг тухайн хэргийн холбогдолтой хүмүүсийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхолд хар ашиглахыг хориглоно.

20 дугаар зүйл. Хувийн баримт сэлтийг эргүүлэн авах

20.1. Цагаатгагдсан хэлмэгдэгч, түүний төрөл садан хэрэгсэхгүй болгосон хэрэгт хавсаргагдсан гар бичмэл, гэрэл зураг хувийн баримт сэлтийг эргүүлэн авах эрхтэй.

**21 дүгээр зүйл. Цагаатгагдсан хэлмэгдэгч нас барсан
тухай мэдээлэх**

21.1. Цагаатгагдсан хэлмэгдэгч хэлмэгдүүлэлтийн явцад нас барсан бол түүний хэргийг архивлан хадгалж байгаа байгууллага хэзээ, ямар шалтгаанаар нас барсан болон оршуулсан газрын талаар хэрэв энэ талаар холбогдох баримт сэлт байхгүй бол энэ тухай сонирхогч этгээдэд мэдээлнэ.

22 дугаар зүйл. Цол, шагналыг буцаан олгох

22.1. Цагаатгагдсан хэлмэгдэгчид хэлмэгдүүлсний үр дүнд хэргийн болон тусгай цолыг олгосон байгууллага нь уг хүний цагаатгасан тухай эрх бүхий байгууллагын шийдвэрийг үндэслэн буцаан олгоно.

23 дугаар зүйл. Орон сууц олгох

23.1. Улс төрийн хилс хэрэгт шүүх болон түүнийг оршуулсан байгууллагын шийдвэрээр эрүүгийн ялаар шийтгүүлсэн хэлмэгдэгчид нас барсан хэлмэгдэгчийн эхнэр /нөхөр/ хэлмэгдүүлэлтийн үр дүнд гэр, орон сууц хөслөх гэрээний үндсэн дээр эзэмшиж байсан орон сууцаа хураалгуулж одоо хүртэл орон сууцгүй байгаа бол бусад оршин суугаа аймаг, нийслэлийн Засаг дарга даргаар харгалзахгүйгээр орон сууц, гэр олгоно.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Улс төрийн хэлмэгдэгчдийг цагаатгах
тухай хуулийн биелэлтийг хангах

24 дүгээр зүйл. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих байгууллага

24.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тухай ийн хэрэгжилтэд улсын хэмжээнд Цагаатгах ажлыг удирдлан эн байгуулах улсын комисс /энэ хуульд цаашид "Улсын комисс" аймаг, нийслэлийн хэмжээнд аймаг, нийслэлийн салбар комисс, сум, хорооны хэмжээнд тухайн Засаг дарга хяналт тавина.

24.2. Улсын комисс нь улс төрийн хэлмэгдэгчдийг цагаатгах и хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж биелэлтийг нь хангуулах үрэг бүхий төрийн орон тооны бус байгууллага мөн.

24.3. Улсын комисс нь дарга, 8 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй а. Улсын комиссын дарга нь Улсын Их Хурлын дэд дарга байна. И комиссын гишүүдийг Улсын комиссын даргын өргөн үлснээр Монгол Улсын Ерөнхийлөгч томилно. Улсын комиссын ийн бичгийн дарга орон тооны байна.

24.4. Улсын комиссын дүрмийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч ина.

24.5. Улсын комиссын болон түүний ажлын албаны төсвийг ийн сайд батална. Аймаг, нийслэлийн салбар комиссыг орон ийн төсвөөс санхүүжүүлнэ.

24.6. Улсын комисс нь үйл ажиллагаагаа Үндэсний аюулгүй ын зөвлөлд тайлагнана.

25 дугаар зүйл. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тухай хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага

25.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тухай ийг хэрэгжүүлэх явцад хууль тогтоомж зөрчсөн албан тушаалтанд , тогтоомжид заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

25.2. Эрхийн бичгийг хуурамчаар үйлдсэн буюу залилан эх замаар олж авсан этгээдэд эрүүгийн хариуцлага олгэхээргүй байвал санхүүгийн хяналтын улсын байшаагч 25000-1 төгрөгөөр торгоно.

26 дугаар зүйл. Хориглох зүйл

26.1. Үй олноор хоморголон хэлмэгдүүлэх, аймагдан устгах, хядахыг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт зөйтгөх, сурталчлах, ийн магтахыг хориглоно.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

27 дугаар зүйл. Гомдол гаргах

27.1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах ту хуулийг хэрэглэхтэй холбогдсон гомдлыг энэ хуульд өөрөөр заагаа бол шүүхэд гаргана.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 2-ны өдөр

Улаанбаат
хот

ЗАРЛИГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД
ТООЦОХ ТУХАЙ

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэд нөхөх олговор олгох тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эх “Эрх олгох тухай” БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчид 1989 оны 4 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 69 дүгээр зарлиг, “төрийн хилс хэрэгт ял шийтгүүлээд цагаатгагдсан хүмүүст учир хохирлыг нөхөн арилгах зарим арга хэмжээний тухай” БНМАУ Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1990 оны 5 дугаар сарын 17 өдрийн 119 дүгээр зарлиг, “Зарлигт нэмэлт оруулах тухай” БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1990 оны 8 дугаар сарын 11-ны өдрийн 191 дүгээр зарлигийг тус тус хүчингүй болгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

эны 1 дүгээр
12-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

АРХИВЫН ТУХАЙ

Нэгдүгээр бүлэг

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1 Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улс дахь үндэсний архивын санг, түүний бүрэлдэхүүн, төрийн архивын үйл ажиллагааны зарчим, арга, архивын баримтын хадгалалт, хамгаалалт, нөхөн бүрдүүлэлт, шалттай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Архивын тухай хууль тогтоомж

2.1 Архивын тухай хууль тогтоомж нь Үндсэн хууль, энэ хууль, эртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2 Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр бол олон улсын гэрээний шалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Архивын баримт, түүний ангилал

3.1 Архивын байнгын хадгалалтад байгаа буюу улс төр, шинжлэх, танин мэдэхүйн зорилгод ашиглах үүднээс зайлшгүй хадгалах алагатай бүх төрлийн баримтыг архивын баримт гэнэ.

3.2 Архивын баримтыг хосгүй үнэт, үнэт, ердийн гэж ангилна.

3.3 Архивын баримтын хосгүй үнэт, үнэт гэж тогтоох шалгуур шийг Үндэсний архивын газар тогтооно.

4 дүгээр зүйл. Архивын хөмрөг

4.1 Өөр хоорондоо гарал үүсэл, учир зүйн холбоотой, энэ зэрэг нэгэн цогц болж хадгалагдаж байгаа архивын баримтуудыг хөмрөг гэнэ.

5 дугаар зүйл. Архив

5.1 Архивын баримтыг энэ хуульд заасан журмын дагуу хүлээн хадгалж хамгаалах, зориулалтын дагуу ашиглуулах үүрэг бүхий уллага, нэгжийг архив гэнэ.

6 дугаар зүйл. Үндэсний архивын сан хөмрөг,
түүний бүрэлдэхүүн

6.1 Монгол Улс дахь үндэсний архивын сан хөмрөг нь Монголын мний амьдрал, хөгжлийн түүхийг тусгасан, эрдэм шинжилгээ, нийгэм, өр, эдийн засаг, соёлын ач холбогдолтой бүх төрлийн архивын талаас бүрдэнэ. Тухайн баримтад сонголт хийх үндсэн дээр үндэсний сан хөмрөгийн бүрэлдэхүүнд хамааруулах эсхийг төрийн архив ж, шийдвэргэнэ.

6.2 Монгол Улс дахь үндэсний архивын сан хөмрөг нь үүссэн эх лж, салбарын хамаарал, мэдээлэл тээгчийн төрөл, хадгалж байгаа ил, өмчийн хэлбэрээс үл шалтгаалан төрийн хамгаалалтад байна.

6.3. Монгол Улс дахь үндэсний архивын сан хөмрөг нь төрийн төрийн бус гэсэн 2 хэсэгт хуваагдана.

6.4. Төрийн архивын сан хөмрөг нь дараахь баримтаас бүрдэнэ:

6.4.1. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Үндэсний аюул байдлын Зөвлөл, Улсын Их Хурал, түүнд ажлаа тайлагнадаг байгуул Засгийн газар, нам, агентлаг, нутгийн захиргаа, өөрөө удирддаг байгууллагын архивын баримт;

6.4.2. Үндсэн хуулийн нэв, шүүх, прокурор байгууллагын архивын баримт;

6.4.3. төрийн өмчийн болон төрийн өмч оролцсон хууль эгтээд, улсын төсөвт байгууллагын архивын баримт;

6.4.4. Улсын Их Хуралд суудалтай улс төрийн эвслийн бүлгийн архивын баримт;

6.4.5. төрийн архивт шилжүүлсэн нам, төрийн бус (шашны) байгууллагын архивын баримт;

6.4.6. төрийн архивт шилжүүлсэн хувийн гар баримт;

6.4.7. төр өөрийн төсөв, хөрөнгөөр бүтээж бий болгосон худалдан авсан болон гадаад, дотоодын байгууллага, иргэдээс шилжүүлж авсан хадгалагдаж байгаа архивын баримт;

6.4.8. эх баримтад тооцогдох төрийн архивын баримт хуулбар.

6.5. Төрийн бус архивын сан хөмрөг нь дараахь баримтаас бүрдэнэ:

6.5.1. төрийн бус байгууллагын архивын баримт;

6.5.2. улс төрийн нам, шашны байгууллагын архивын баримт;

6.5.3. хувийн өмчийн аж ахуйн нэгжийн архивын баримт;

6.5.4. гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн байгууллагын баримт;

6.5.5. хувь хүний баримт.

7 дугаар зүйл. Архивын баримтыг өмчлөх эрх

7.1. Архивын баримтыг өмчлөгчийн эрхийг хууль ёсоор хамгаална.

7.2. Төрийн архивын сан хөмрөгийн баримт нь төрийн өмч байх бөгөөд төрийн өмчлөгчид байр сууриар өөрийн эрх баримтыг төрийн өмчид хамааруулж, холбогдох төрийн архивт шилжүүлж хадгалуулна.

6.5-д заасан этгээдийн өмч байна.

7.4. Төрийн бус архивын сан хөмрөг нь өмчлөгч байгууллага ажиглагыа дуусгавар болсон буюу иргэн нас барсан тохиолдолд хууль ёсоор гэрээслэлээр өв залгамжлагч байхгүй бол тэдгээрийн архивын баримтыг төрийн өмчид хамааруулж, холбогдох төрийн архивт шилжүүлж хадгалуулна.

7.5. Архивын хосгүй үнэт, үнэт баримт гэмтэл, услаж үл болох нөхцөлд байгаа, эсхүл өмчлөгч нь сайн дуралцаж үнэт баримтыг татгалзсан, бусдын өмчлөлд байгаа архивын баримтыг

ортойгоор төрийн мэдэлд шилжүүлэх асуудлыг төрийн архивын гээр шүүх шийдвэрлэнэ.

Хоёрдугаар бүлэг.

Төрийн архивын үйл ажиллагааны зарчим, удирдлага тогтолцоо, тэдгээрийн чиг үүрэг, бүрэн эрх

8 дугаар зүйл. Төрийн архивын үйл ажиллагааны нийглэг зарчим

8.1. Төрийн архив нь үйл ажиллагаандаа дараахь зарчмыг гална:

8.1.1. олон нийтэд нээлттэй байх;

8.1.2. нэгдмэл, төвлөрсөн байх;

8.1.3. улс төрөөс хараат бус байх;

9 дүгээр зүйл. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаархи төрийн байгууллагын бүрэн эрх

9.1. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаар Удсын Их Хурал хь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

9.1.1. архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаархи төрийн гыг тодорхойлох,

9.1.2. төрийн архивын сан хөмрөгт хамаарах баримтын х эрхийг бусдад шилжүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх.

9.2. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаар Засгийн газар дараахь эрхийг хэрэгжүүлнэ:

9.2.1. архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаархи хууль эмжийн биелэлтийг хангах, хяналт тавих;

9.2.2. архив, албан хэрэг хөтлөлт, түүнд хяналт тавих, и тээгчид хадгалсан буюу санамжинд байгаа баримт, мэдээллийг сах, боловсруулах, ашиглахтай холбогдсон нийтлэг журмыг хуульд үлэн тогтоох;

9.2.3. архивын сан хөмрөгийн хадгалалт, хамгаалалт, и албан хэрэг хөтлөлтийг сайжруулах талаар нэгдсэн арга хэмжээ анхүүжүүлэх;

9.2.4. төрийн архивын сан хөмрөгийн баримтыг гадаадад ргах зөвшөөрөл олгох.

9.3. Архивын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дараахь эрхийг хэрэгжүүлнэ:

9.3.1. архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаархи хууль эмж, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

9.3.2. Үндэсний төв архивын захирлыг томилж, чөлөөлөх;

9.3.3. архив, албан хэрэг хөтлөлтийн удсын хяналтын ы ахлах байцаагч, байцаагч нарыг томилж, чөлөөлөх.

9.4. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаар Агентлаг дараахь бүрэн г хэрэгжүүлнэ:

9.4.1. архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаа талаархи хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх ажлыг харьяалсан салбар зохион байгуулах, биелэлтэд хяналт тавих;

9.4.2. төрийн архивын сан хөмрөгт замаарах баримт бүрэлдэхүүн, өөрчлөлт хөдөлгөөний талаархи мэдээ тайланг жил гаргах;

9.4.3. төрийн ба төрийн бус архивын баримтад ул нэгдсэн тоо бүртгэл явуулахад дэмжлэг үзүүлэх.

9.5. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаар аймаг, нийслэл, дүүргийн Засаг дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

9.5.1. архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаа талаархи төрийн бодлого, хууль тогтоомжийг харьяа нутаг дэвсгэр хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, биелэлтэд хяналт тавих;

9.5.2. төрийн ба төрийн бус архивын баримтад нэгдсэн тоо бүртгэл явуулахад дэмжлэг үзүүлж, зохион байгуулах, холбогдох мэдээ тайланг гаргах.

10 дугаар зүйл. Төрийн архивын удирдлага

10.1. Төрөөс архивын талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх архивын үйл ажиллагааг улсын хэмжээнд мэргэжлийн талаар удирддаг зохицуулах чиг үүргийг архивын асуудал эрхэлсэн Засаг газрын агентлаг-Үндэсний архивын газар (шаашид "Үндэсний архивын газар" гэх) хэрэгжүүлнэ.

10.2. Агентлаг нь үйл ажиллагаандаа энэ хууль болон холбоот бусад хуулийг удирдлага болгоно.

11 дугаар зүйл. Үндэсний архивын газрын чиг үүрэг

11.1. Үндэсний архивын газар нь дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

11.1.1. Монгол Улс дахь үндэсний архивын сан хөмрөгт хадгалалт, хамгаалалт, нөхөн бүрдүүлэлт, шинэглэлт, архив, албан хэрэг хөтлөлтийн ажлын зохион байгуулалтын талаар арга зүйн нэгдсэн зарчмыг хэм хэмжээ тогтоож мөрдүүлэх;

11.1.2. архив, албан хэрэг хөтлөлтийн талаархи хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх ажлыг улсын хэмжээнд зохион байгуулах;

11.1.3. төрийн архивын ажлын журмыг батлах;

11.1.4. төрийн бүх шатны байгууллагын архивын баримтын хадгалалт, нөхөн бүрдүүлэлт, шинэглэлт, хамгаалалтын ажиллагааг зохицуулж мэргэжлийн туслалцаа үзүүлэх;

11.1.5. төрийн архивыг мэргэжлийн боловсон хүчин хангах, тэдгээрийг сургаж бэлтгэх, мэргэшүүлэх;

11.1.6. архивын сан хөмрөгийн баримтын улсын бүртгэл хөтөлж, тэдгээрийн агуулга, бүрэлдэхүүн, байршлын талаар мэдээлэл нэгдсэн сан бүрдүүлэх;

11.1.7. төрийн архивын үйл ажиллагаа, материал хангамж боловсон хүчний талаар нэгдмэл бодлого явуулах;

11.1.8. архивын асуудлаар гадаад орнууд, олон улсын байгууллагатай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх;

11.1.9. гадаад орнуудад байгаа Монгол улсын түүх, соёлд югдох архивын баримтыг олж илрүүлэх, хуулбарлах, худалдан авах аг зохион байгуулах.

12 дүгээр зүйл. Төрийн архивын тогтолцоо

12.1. Төрийн архивын тогтолцоо нь Үндэсний төв архив, аймаг, нийслэлийн архиваас бүрдэнэ.

13 дугаар зүйл. Үндэсний төв архив

13.1. Үндэсний төв архив нь баримт бичгийн төрөл зүйл, салбарын арлаас үл шалтгаалан, Монгол Улсын түүхэнд холбогдох баримт ийг улсын хэмжээнд төвлөрүүдэн байнга хадгалж, ашиглах эрх, үүрэг й төрийн төв архив мөн.

14 дугаар зүйл. Үндэсний төв архивын салбар

14.1. Үндэсний төв архив нь дараахь салбаруудтай байна;

14.1.1. Геологийн баримтын төв;

14.1.2. Геодези, зураг зүйн баримтын төв;

14.1.3. Иргэний баримтын төв;

14.1.4. Байгаль орчин, Ус цаг уурын мэдээллийн

мтын төв;

14.1.5. Бусад.

15 дүгээр зүйл. Төрийн архивын эрх, үүрэг

15.1. Төрийн архив дараахь эрх, үүрэгтэй байна:

15.1.1. түүх, эрдэм шинжилгээний ач холбогдолтой вын баримтыг цуглуулах, тэдгээрт сонголт, нягтлан шалгалт хийх;

15.1.2. сан хөмрөгөө нөхөн бүрдүүлэх;

15.1.3. архивын баримтыг зориулалтын байранд, зохих мын дагуу хадгалах;

15.1.4. архивын баримтыг сэлбэн засах, сэргээн шинэтгэх;

15.1.5. хосгүй үнэт, үнэт баримтын нөөц хувьтай болох;

15.1.6. архивт хүдээн авсан баримтыг ангилал, ажүүлэх, тэдгээрээр архивын хөмрөг байгуулах;

15.1.7. архивын баримтын тоо бүртгэл хөтлөх;

15.1.8. архивын баримтын агуулга, бүрхэлдэхүүнийг нээн улсан мэдээлэл-лавлагааны сан бүрдүүлэх;

15.1.9. архивын баримтыг судлах, сурталчлах, хэвлэн

лэх;

15.1.10. архивын баримтыг ашиглуулах;

15.1.11. архивын хөмрөг үүсгэгч байгууллагад мэргэжил, зүйн туслалцаа үзүүлэх, архивын хууль тогтоомжийн биелэлтийг

ах;

15.1.12. архивын баримтыг тусгай тээгч буюу шахим золуурын санамжид буулгаж, хадгалах;

16 дугаар зүйл. Төрийн архивын удирдлагыг томилж, чөлөөлөх

16.1. Үндэсний төв архивын захирлыг Үндэсний архивын газрын ан санал болгосноор архивын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн лж, чөлөөлнө.

16.2. Үндэсний төв архивын салбарын эрхлэгчийг Үндэсний архивын газрын даргын саналаар Засгийн газрын холбогдох агентлагийн дарга томилж, чөлөөлнө.

16.3. Аймаг, нийслэлийн архивын эрхлэгчийг Үндэсний архивын газрын даргатай зөвшилцөн тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг дарга томилж, чөлөөлнө.

17 дугаар зүйл. Төрийн архивын санхүүжилт

17.1. Төрийн архивын үйл ажиллагааг улс, орон нутгийн төсөв санхүүжүүлнэ.

17.2. Төрийн архивыг зориулалтын байр, тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр хангах, архивын хосгүй үнэт, үнэт баримтыг худалдан авах шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг жил бүрийн улсын төвлөрсөн болон орон нутгийн төсөвт тусгана.

18 дугаар зүйл. Төрийн бус архивт дэмжлэг үзүүлэх

18.1. Үндэсний архивын сан хөмрөгт хамаарах төрийн байгууллагын баримтыг хадгалах, нөхөн бүрдүүлэх, ашиглахад өмчлөгч хүсэлтээр төрийн архиваас мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх, сургалт зохион байгуулах зэрэг туслалцаа үзүүлнэ.

18.2. Төрийн бус архив эзэмшигч өөрийн хүсэлтээр баримтын бүрэн бүтэн байдлыг хангах зорилгоор төрийн архивт шилжүүлж хадгалуулж болно.

Гуравдугаар бүлэг

Архивын баримтын хамгаалалт, хадгалалт, нөхөн бүрдүүлэлт, ашиглалт

19 дүгээр зүйл. Архивын баримтын хамгаалалт

19.1. Үндэсний архивын сан хөмрөг нь байгалийн гамшиг, гал болон гэнэтийн бусад аюул, гэмт халдлага, устаж үргэж болзошгүй бусад нөлөөллөөс найдвартай хамгаалагдсан байхыг архивын аюулгүй байдлыг баталгаа гэнэ.

19.2. Үндэсний төв архивын байранд архивын үйлчилгээ эрхлэгч бусад аж ахуйн нэгж, байгууллага байрлахыг хориглоно.

19.3. Үндэсний архивын сан хөмрөгийн бүрэлдэхүүнд хамаарах баримтын бүрэн бүтэн байдлыг түүнийг өмчлөгч болон гэрээний дүнд хүлээн авсан эзэмшигч хариуцна.

19.4. Энэ хуулийн 6.4.1, 6.4.2, 6.4.3. -т заасан байгууллагууд агаар хэрэг хөтлөлтийн явцад үүсч бий болсон архивын баримтын эмх цэгц, бүрэн байдлыг хариуцан, байнга хадгалах баримтыг энэ хуульд заагдсан хугацаанд төрийн архивт шилжүүлж байх үүрэгтэй.

19.5. Үндэсний төв архив нь төрийн хамгаалалтад байна.

19.6. Төрийн архивын сан хөмрөгийн галын аюулгүйн дүрмийн архивын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн баталж, хэрэгжилтээ Үндэсний архивын газар, Улсын гал түймэртэй тэмцэх газар хяналт тав

19.7. Төрийн архивын баримтыг зориулалтын байранд, тусгай ур, шүүгээнд хадгална.

19.8. Архивын хосгүй үнэт, үнэт баримтын хамгаалалтын хувьс, эх баримтаас тусад нь хадгална.

19.9. Үндэсний архивын сан хөмрөгт хамаарах хосгүй үнэт, үнэт мтыг Үндэсний архивын газрын болон төрийн архивын зохих нөөрөлгүйгээр бусдын эзэмшилд шилжүүлэх, устгахыг хориглоно.

19.10. Төрийн бус архивын сан хөмрөгийн баримтыг худалдах олдолд тухайн баримт үндэсний эрх, ашиг сонирхлыг хөндөж байвал йн архив худалдан авна.

19.11. Төрийн өмчид хамаарах архивын эх баримтыг хувьчлах, ад худалдах буюу бэлэглэж болохгүй.

19.12. Төрийн архивт байнга хадгалахаар шилжүүлсэн эх баримтыг нын байрнаас гадагш гаргахыг хориглоно.

20 дугаар зүйл. Архивын баримтын хадгалалт

20.1. Төрийн архивын сан хөмрөгийн баримтын нэгдмэл чанар, нгүй байдлыг хангах, үндэсний эрх ашигт нийцүүлэн ашиглах мжоор хангахын тулд төвлөрсөн байдлаар, архивын сан, цуглуулга, ламжюйн нэгж болгон төрөлжүүлж, хадгална.

20.2. Төрийн архивын сан хөмрөгийн баримтыг зөвхөн Үндэсний рхив болон аймаг, нийслэлийн архив байнга хадгалах эрхтэй байна.

20.3. Энэ хуулийн 6.4.1, 6.4.2, 6.4.3 -г заасан байгууллага төрийн вын сан хөмрөгийн баримтыг энэ хуулийн 23 дугаар зүйлд заасан заагаар хадгалах эрхтэй.

20.4. Төрийн албан хэрэг хөтөлөгтийн явцад үүссэн баримтыг эн байгуулалтын нөгжүүдээс хүлээн авах, бүртгэх, ангилж лжүүлэх, бүрэн бүтэн байлгах, удирдлагын үйл ажиллагаанд луулах, байнга хадгалах баримтыг сонгон энэ хуульд заасан тааны дараа төрийн архивт шилжүүлэх, архив, албан хэрэг хөтлөх м, стандартыг мөрдүүлэх зорилгоор байгууллага бүр өөрийн архивтай а.

20.5. Үйл ажиллагааны онцлог, баримт бичгийн ач холбогдол, цэ, бүрэлдэхүүнээс хамаарч, байгууллагын архив нь төрөлжсөн ба н шатны гэсэн зэрэглэлтэй байна.

20.6. Шүүх, прокурор, гадаад харилцаа, батлан хамгаалах, улсын нгүй байдлыг хангах болон цагдаагийн төв байгууллага нь шүүн их, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, батлан хамгаалах, үндэсний нгүй байдалд холбогдох баримт бичиг, гэрээ, хэлэлцээрийн эхний өрүүдлж хадгалах зорилгоор төрөлжсөн архивтай байж болно.

20.7. Төрөлжсөн архивт тухайн салбарын баримтыг төвлөрүүлэн суулийн 23.1.12-д заасан хугацаагаар хадгална. Төрөлжсөн архив нь йн архивын статустай байна.

21 дүгээр зүйл. Архивын нөхөн бүрдүүлэлт

21.1. Энэ хуулийн 6.4 дэх хэсэгт заасан байгууллагын үйл лагааны явцад үүссэн баримтаар Үндэсний төв архивын сан өгийг нөхөн бүрдүүлж, баяжуулна.

21.2. Аймаг, нийслэлийн архив нь тухайн нутгийн захиргаа байгууллага, орон нутгийн өмчийн болон түүний оролцоотой хууль эгээдийн архивын баримтаар нөхөн бүрдүүлэлт хийнэ.

21.3. Төрийн төв архивт байнга хадгалах баримтын агуулга бүрэлдэхүүн, нэр төрийн үлгэрчилсэн жагсаалт тэдгээрээр архивын сөрөг хөмрөгийг нөхөн бүрдүүлэх журмыг Үндэсний архивын газар тогтооно.

21.4. Үндэсний ашиг сонирхлын үүднээс төрийн хамгаалалтад байгаа архивын баримтыг хувь хүн, хуулийн этгээд Үндэсний төв архивад хадгалуулахаар шилжүүлж болно.

21.5. Төрийн байгууллага, төрийн өмчийн үйлдвэрийн газар татвар буугдах, өөрчлөн байгуулагдах, хувьчлагдах тохнолдод тэдгээр баримтыг холбогдох төрийн архивт шилжүүлж хадгална.

21.6. Музей, номын сан болон төрийн бус байгууллагын архивын баримтын сан хөмрөгт хамаарах эх баримтаар нөхөн бүрдүүлэлт хийхнийг хориглоно.

22 дугаар зүйл. Төрийн албан хэрэг хөтлөлт

22.1. Төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд, иргэдийн хувийн хэргийн албан хэрэг хөтлөлт хариуцсан албан тушаалтан доорхи үүргийг биелүүлнэ:

22.1.1. албан хэргийг журам, стандартын дагуу хөтлөлт хяналт тавих;

22.1.2. баримт бичгийг найдвартай нөхцөлд хадгалж, түүний бүрэн бүтэн байдалыг хангах;

22.1.3. баримт бичгийг хөтлөх хэргийн нэр, жагсаалтын дагуу төрөлжүүлэн хэрэг бүрдүүлэх, албан хэрэгт хөтлөгч хугацаа дуусмагч зохих журмын дагуу цэгцэлж, бүрэн бүрдэлтийн байгууллагын архивт шилжүүлэх;

22.2. Тусгай тэгчид хадгалсан буюу санамжид байгаа аливаа баримт мэдээлэл нь архивын эх баримтын адил хүчинтэй бөгөөд тэдгээрийг боловсруулах, хадгалах, ашиглах асуудлыг энэ хуулийн нийцүүлэн Засгийн газраас бусад гаргасан журмаар зохицуулна.

23 дугаар зүйл. Төрийн архивын сан хөмрөгийн баримтыг байгууллагын архивт хадгалах хугацаа

23.1. Архивын баримтыг байгууллагын архивт хадгалах хугацаа түүх, эрдэм шинжилгээний ач холбогдолтой хэсгийг нь төрийн архивт шилжүүлэх хугацааг тэдгээрийг зохион бүрдүүлсэн оны дараа жилийн дүгээр сарын 1-нээс эхлэн тооцож, дор дурдсанаар тогтооно:

23.1.1. Ерөнхийлөгч, түүний Тамгын газарт-20 жил;

23.1.2. Үндэсний аюулгүй байдлын Зөвлөлд-30 жил;

23.1.3. Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газарт-20 жил;

23.1.4. Үндсэн хуулийн Цэцэгд-20 жил;

23.1.5. Монгол Улсын Засгийн газар, түүний Хэрэг эрх газарт-20 жил;

23.1.6. Улсын Их Хуралд ажлаа тайлагнаж байгууллагуудад-15 жил;

23.1.7. яам, агентлагт-15 жил;

23.1.8. төрийн өмчийн болон төрийн өмч оролцсон нийн этгээд, улсын төсөвт байгууллагад -10 жил;

23.1.9. нутгийн захиргааны болон өөрөө удирдах ууллагад-8 жил;

23.1.10. зураг төслийн баримтыг үндсэн байгууллагад-20 ;

23.1.11. шинжлэх ухаан, технологи, патентын бодолтой баримтыг үндсэн байгууллагад-15 жил;

23.1.12. байгууллагын төрөлжсөн архивт-40 жил.

23.2. Төсвийн хөрөнгөөр бүтээсэн кино, гэрэл зураг, дуу авиа, дүрс тэгийн баримтын эх хувийг 1 жилийн хугацаанд холбогдох төрийн ивт шилжүүлнэ.

24 дүгээр зүйл. Архивын баримтын тоо бүртгэл

24.1. Төрийн ба төрийн бус архивын бүх баримт улсын нэгдсэн тоо тгээд хамрагдана. Үндэсний архивын сан хөмрөгийн баримтад нэгдсэн бүртгэл хөтлөх журмыг Үндэсний архивын газар тогтооно.

24.2. Төрийн архивын сан хөмрөгт хамаарах баримтын нэгдсэн цогцыг 4 жил тутам явуулж байна.

25 дугаар зүйл. Архивын баримтын ашиглалт

25.1. Төрийн архив өөрийн сан хөмрөгт байгаа баримтыг хувь хүн, хуйн нэгж, байгууллагад Үндэсний архивын газраас тогтоосон журмын у ашиглуулна.

25.2. Иргэд, хуулийн этгээд архивын баримтыг дараахь хэлбэрээр глах эрхтэй:

25.2.1. архивын баримтаас лавлагаа, хуулбар авах;

25.2.2. уншлагын танхимд үзэж судлах.

25.3. Архивын баримтыг хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр архив ю санаачлан сурталчилж болно.

25.4. Иргэн, хуулийн этгээд төрийн архивын баримтыг ашиглахдаа эсний архивын газраас тогтоосон журмын дагуу үйлчилгээний хөлс ю.

25.5. Төрийн архивт шилжүүлсэн баримтаа аж ахуйн нэгж, ууллага, хувь хүн үнэ төлбөргүй үзэж ашиглах эрхтэй .

25.6. Төрийн архив дахь хувийн гаралтай болон гэрээний дагуу алуулсан баримтыг бусдад өмчлөгч, эзэмшигчийн зөвшөөрлөөр глуулна.

25.7. Архивт байгаа хуулиар хамгаалсан төрийн болон бусад ад холбогдох баримтыг үүссэн цагаас нь хойш 30 жил өнгөрсний дараа эд ашиглахыг зөвшөөрнө.

25.8. Үндэсний аюулгүй байдал, улсын онц чухал эрх, ашиг рхонд хамаарах баримтыг 50 жил, иргэдийн хувийн амьдрал, эд нгийн байдалд холбогдолтой баримт бичгийг 70 жил өнгөрсний дараа эд ашиглуулна.

25.9. Төрийн архивын баримтыг хувь хүн, байгууллага хэвлэн эх тохиолдолд архивт хадгалагдаж байгаа эх хувьтай нь тулгаж сан, энэ талаар төрийн архиваас зохих зөвшөөрөл авсан байна.

26 дугаар зүйл. Архивын баримтыг гадаадад гаргах

26.1. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бусад төрийн архивын сан, хөмрөгийн эх баримт, төрийн бус архивын сан, хөмрөгийн хосгүй үнэт, үнэт эх баримтыг гадаадад бүрмөсөн гаргах хориглоно.

26.2. Энэ хуулийн 3.2 дахь хэсэгт заасан баримтыг гадаадад г хугацаагаар гаргах асуудлыг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хамгаалах тухай хуульд заасны дагуу шийдвэртэнэ.

Дөрөвдүгээр бүлэг

Бусад зүйл

27 дугаар зүйл. Хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага

27.1. Архивын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн архивын ажилтан болон бусад этгээдэд түүний гэм буруу, зөрчлийн шинж байдал, учруулсан хохирлын хэмжээг харгалзан эрүүгийн болон захиргааны хариуцлага хүлээлгэнэ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 2-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

АВТО ЗАМЫН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Авто замын тухай хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь авто зам, замын байгууламж барих, засварлах, ирчлэх, хамгаалах, ашиглах, санхүүжүүлэх, хянах болон төр, зам ашиглагч байгууллага, иргэний хооронд нэг талаар үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Авто замын тухай хууль тогтоомж

2.1. Авто замын тухай хууль тогтоомж нь Үндсэн хууль, нэг хууль тэдгээртэй нийцүүдэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нэг хуульд зааснаас өөрөө заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёо

3.1. Энэ хуульд заасан дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар оноо:

3.1.1. "авто зам" гэж авто тээврийн хэрэгсэл зорчиход тулан барьсан хатуу, хайрган хучилттай зам, гудамж, засаж круулсан болон замын хөдөлгөөнд нээлттэй зурвас газрыг;

3.1.2. "зорчих хэсэг" гэж авто тээврийн хэрэгсэл зорчиход тулсан авто замын хэсгийг;

3.1.3. "замын хөвөө" гэж зорчих хэсгийн хоёр хажуугийн яс газрыг;

3.1.4. "замын байгууламж" гэж модон ба төмөр, төмөрч, чулуун бусад гүүр, тавилан, гүүрэн гарц, усны хоолой, авто замын эгдөөнд зориулсан газар доогуурх гарц, хонгил, ус зайлуулах шуудуу, ан хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах зориулалттай авто замын яс газарт байгаа бусад байгууламжийг;

3.1.5. "авто замын зурвас газар" гэж авто зам, замын ууламж байрлаж байгаа болон замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг сах, технологийн үйл ажиглагаа явуулах зориулалт бүхий газрыг;

3.1.6. "хяналт тавих зурвас газар" гэж авто замын зурвас р болон жолооч нарын үзэгдэх орчин, авто зам, замын байгууламжийн алга, засварын ажил, шингээлтийн үеийн аюулгүй байдлыг хангахад өлөх газрыг;

3.1.7. "олон улсын чанартай авто зам" гэж Монгол Улсын бусад улсын гэрээгээр улс хооронд авто тээврийн хэрэгсэлээр зорчихыг зөвшөөрсөн авто замыг;

3.1.8. "улсын чанартай авто зам" гэж нийслэлийг аймгийн төвийг, аймгийн төвийг хооронд нь болон хилийн боомттой холбосон авто замыг;

3.1.9. "орон нутгийн чанартай авто зам" гэж нийслэл, аймгийн нутаг дэвсгэр дэх сум, дүүрэг, хот, суурин газрыг хооронд нь холбосон авто замыг;

3.1.10. "аж ахуйн нэгж, байгууллагын дотоодын авто зам" гэж аж ахуйн нэгж, байгууллагын нутаг дэвсгэр дэх 3 дугаар зүйлийн 3.1-7,8,9-д зааснаас бусад авто замыг.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Авто замын талаархи төрийн байгууллагуудын бүрэн эрх

4 дүгээр зүйл. Засгийн газрын бүрэн эрх

4.1. Засгийн газар авто замын талаар дараахь бүрэн эрхийг гжүүлдэг:

4.1.1. Монгол Улсын авто замыг хөгжүүлэх болон хянах, удирдах, техник, технологийн талаархи төрийн бодлогыг гжүүлдэг;

4.1.2. салбарын хэтийн болон жидийн төсөл, санхүүгийн төлөвлөгөөг эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиг үйл ажиллагааныхаа мөрийн хөтөлбөрт нийцүүлэн боловсруулах;

4.1.3. авто замын тухай хууль тогтоомжийн биелэлт хангах;

4.1.4. авто зам, замын байгууламжийг Засгийн газар шугамаар авах гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр барих, засвар талаар эрх бүхий байгууллага, хөрөнгө оруулагчийн хооронд байгуулгээний төслийг хянаж, зөвшөөрөл олгох асуудлыг шийдвэрлэх;

4.1.5. авто замын улсын хяналтын дүрмийг батлах;

4.1.6. авто замын сангийн хөрөнгийн хуварийг батсангийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтад хяналт тавих.

5 дугаар зүйл. Авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

5.1. Төрийн захиргааны төв байгууллага дор дурдсан бүрэн эрх хэрэгжүүлнэ:

5.1.1. авто замыг хөгжүүлэх болон шинэжлэх ухаан, тех технологийн талаар төрөөс баримтлах бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх хяналт тавих;

5.1.2. авто замын тухай хууль тогтоомж, Засгийн газар шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

5.1.3. авто замын сүлжээн дэх олон улсын болон улсын чанартай замын жагсвалт / замын чиглэл, урт/-ыг батлах;

5.1.4. авто зам, замын байгууламжийг барих, засвар тусгай зөвшөөрлийг олгох буюу тусгай зөвшөөрөл олгох эрмэргэжлийн зохих байгууллагад шилжүүлэх. Тусгай зөвшөөрөл олгох журмыг батлах;

5.1.5. авто зам, замын байгууламжийг барих, засвар арчилж хамгаалахтай холбогдсон техникийн дүрэм, норм, төс технологийн зааврыг батлах, тэдгээрийн биелэлтийг хангуулах;

5.1.6. авто зам, замын байгууламжийг барих, түр засвар, арчлалт, хамгаалалт, ашиглалтад тавих улсын хяналт хэрэгжүүлэх.

6 дугаар зүйл. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын бүрэн эрх

6.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга авто замын тал дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1. авто замын сүлжээг хөгжүүлэх төрийн бодлог уялдуулан тухайн орон нутгийн авто зам, замын байгууламжийг биелүүлэх, засварлах, арчилж хамгаалах бодлого боловсруулж төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран шийдвэрлэх, хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

6.1.2. нутаг дэвсгэртээ авто замын тухай хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэр, төрийн захиргааны төв байгууллага, иргэд Төлөөлөгчдийн хурлын шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

6.1.3. тухайн нутаг дахь авто зам түүний засвар, арчилж хамгаалалт, ашиглалтад хяналт тавих;

6.1.4. орон нутгийн чанартай авто замын санг бүрдүүлэх г зохион байгуулж зарцуулалт, гүйцэтгэлд хяналт тавих;

6.1.5. олон улс, улс, орон нутгийн чанартай авто зам, байгууламжийн бүрэн бүтэн байдал, ашиглалтын талаар нутаг эртээ орших байгууллага, иргэнд үүрэг, даалгавар өгч биелэлтийг улах;

6.1.6. байгалийн гамшиг, гэнэтийн бусад аюулын улмаас зам, замын байгууламжид эвдрэл, савтал гарч түргэн засварлахгүй шаардлага гарсан үед нутаг дэвсгэртээ байгаа аж ахуйн нэгж, удлага, иргэнээс тээвэр, холбооны хэрэгсэл, эд хөрөнгийг нөхөн ортойгоор гаргуулах ажлыг зохион байгуулах, хүн хүчний туслалцаа эх.

7 дугаар зүйл. Авто зам, замын байгууламжид тавих улсын /төрийн/ хяналт

7.1. Авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, арчлах, алах, ашиглахтай холбогдсон хууль тогтоомжийн биелэлтэд тавих /төрийн/ хяналтыг төрийн захиргааны төв байгууллага, бүх шатны дарга, авто замын бусад өмчлөгч, Авто замын засвар, арчлалтын удлага, албан тушаалтан эрх хэмжээнийхээ дагуу хэрэгжүүлнэ.

8 дугаар зүйл. Авто замын улсын байцаагчийн эрх, үүрэг

8.1. Авто замын улсын хяналтыг төрийн захиргааны төв удлагаас баталсан журамд заасан болзол, шалгуурыг хангасан авто улсын байцаагч хэрэгжүүлнэ.

8.2. Авто замын улсын байцаагч нь дараахь эрх, үүрэгтэй:

8.2.1. Төрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль, бусад хууль эмжид заасан улсын байцаагчийн нийтлэг бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх;

8.2.2. авто замын тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн ийг хуулийн дагуу арга хэмжээ авахуулахаар эрх бүхий байгууллагад дэх;

8.2.3. тодорхой ангиллын авто замын техникийн шлагад нийцэхгүй байгаа тээврийн хэрэгслийг авто замын хөдөлгөөнд охыг хориглох;

8.2.4. авто замын тухай хууль тогтоомж, стандарт, бусад йн актын шаардлагыг хэрэгжүүлээгүй этгээдэд хууль тогтоомжид журмын дагуу захиргааны харуушлага ногдуулах;

8.2.5. авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, х, хамгаалах, ашиглахтай холбогдсон дүрэм, журам, норм, технологи, ртын хэрэгжилтийг шалгах;

8.2.6. шалгалтын дүнг мэдээлэх, илэрсэн зөрчил, дутагдлыг ах талаар холбогдох албан тушаалтан, иргэнд шаардлага тавих;

8.2.7. авто зам, замын байгууламжаар зорчих авто йн хэрэгслийн хөдөлгөөн, замын хөдөлгөөнд оролцогчдын аюулгүй л зөрчигдөх, авто зам, замын байгууламжид эвдрэл гэмтэл гаргах л бий болсон үед тухайн авто замын ашиглалтыг түр зогсоож гдох байгууллагад мэдэгдэх;

8.2.8. замын цагдаа бусад байгууллага, алб туншаалтантай авто замын барилга, засвар, арчлалт, хамгаалаг ашиглалтын талаар хамтран ажиллах;

8.2.9. иргэн, хуулийн этгээд авто замын тухай хуу тогтоомжийг хэрхэн хэрэгжүүлж байгаад хяналт тавих;

8.2.10. энэхүү хуулийн хэрэгжилтийг зохион байгуул зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг өөрийн хүрээнд авах;

8.2.11. авто замын тухай хууль тогтоомжийг сурталчл таниулах;

8.2.12. авто замын тухай хууль тогтоомж зөрчсөнө гарсан хохирлын хэмжээг тогтоох, хохирлыг нөхөн төлүүлэхийг шаардах;

8.2.13. авто зам, замын байгууламжид гарсан энд гэмтэл, зам тээврийн ослын шалтгааныг судлах, урьдчилан сэргийлэх а хэмжээ авах, шаардлагатай нөхцөлд мэргэжлийн дүгнэлт гаргах.

8.3. Авто замын улсын байцаагчаас хууль тогтоомжид заасан хэмжээнийхээ хүрээнд өгсөн үүрэг, тавьсан шаардлагыг холбогдох ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтан, иргэн заавал биелүү үүрэгтэй.

8.4. Авто замын улсын байцаагч нь дүрэмт хувиас, албан үү гүйцэтгэхэд шаардлагатай техник хэрэгсэл хэрэгслэнэ. Дүрэмт хувиас загвар, албан үүрэг гүйцэтгэхэд шаардлагатай техник, тэдгээрийг хэрэг журмыг авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгуулл батална.

8.5. Авто замын улсын байцаагч нь тээврийн хэрэгсл үндэслэлгүйгээр саатуулахыг хориглоно.

9 дүгээр зүйл. Авто зам, замын байгууламжийг хаах

9.1. Авто зам, замын байгууламжид болон авто тээвр хөдөлгөөнд аюул учирч болох нөхцөл байдал бий болж, улмаар тээвр хэрэгслээр зөрчих боломжгүй болсон, түүнчлэн засвар хийх зайлш шаардлага гарсан тохиолдолд авто зам, замын байгууламжийг хааж бол

9.2. Авто зам, замын байгууламжийг хаах, авто замын сүлж чиглэлийг өөрчлөхтэй холбогдсон журмыг авто замын асуудал эрхэл төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

АВТО ЗАМЫН СҮЛЖЭЭ

10 дугаар зүйл. Авто замын сүлжээ

10.1. Авто замын сүлжээ нь олон улсын, улсын, орж нутг чанартай авто замуудаас бүрдэнэ.

11 дүгээр зүйл. Авто замын ангилал

11.1. Авто замыг дор дурдсанаар ангилна:

11.1.1. олон улсын чанартай авто зам;

11.1.2. улсын чанартай авто зам;

11.1.3. орон нутгийн чанартай авто зам;

11.1.4. аж ахуйн нэгж, байгууллагын дотоодын авто зам

11.2. Авто замыг тодорхой ангилалд хамааруулах, нэг ангиллаас нөгөө ангилалд шилжүүлэх асуудлыг авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн гэгээний төв байгууллага шийдвэртэнэ.

12 дугаар зүйл. Авто замын бүрэлдэхүүн

12.1. Авто зам нь дараахь хэсгүүдээс бүрдэнэ:

- 12.1.1. зорчих хэсэг;
- 12.1.2. замын хөвөө;
- 12.1.3. замын байгууламж;
- 12.1.4. авто замын зурвас газар;
- 12.1.5. хяналт тавих зурвас;

12.2. Олон улс, улсын чанартай авто замын зурвас газрын өргөн метр, орон нутгийн чанартай авто замын зурвас газрын өргөн 60 метр байна.

12.3. Тухайн авто замын байгууламжийн болон газар нутгийн зогсоо шалтгаалан олон улс, улсын чанартай замын хяналт тавих газрын өргөнийг, авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, орон нутаг, аж ахуйн дотоодын авто замын хяналт тавих газрын өргөнийг аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тогтооно.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, арчлан хамгаалахад тавих ерөнхий шаардлага

13 дугаар зүйл. Авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, арчлан хамгаалахад тавих шаардлага

13.1. Авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах тусгай өөрчлөлийг авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага буюу түүнээс эрх олгосон мэргэжлийн байгууллага олгоно.

13.2. Авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, арчлан хамгаалах ажлыг тусгай зөвшөөрөл бүхий иргэн, хуулийн этгээд зохих журмын дагуу гэрээ байгуулж гүйцэтгэнэ.

13.3. Авто зам, замын байгууламжийг шинээр барихад авто зам, замын байгууламжийг барих тусгай зөвшөөрөл бүхий иргэн, хуулийн этгээд эрх /төсөл сонгон шалгаруулалт/-г оролцож шалгарсан тохиолдолд шалгарч байгууллагатай гэрээ байгуулан гүйцэтгэнэ.

13.4. Иргэн, хуулийн этгээд авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, арчлан хамгаалахдаа хууль тогтоомж, эрх зүйн акт, стандарт, техник технологи, байгаль орчны болон замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг шаардлагыг биелүүлэх үүрэгтэй.

13.5. Гадаадын тээл, тусламжийн хөрөнгөөр авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлахаар хөрөнгө оруулагчтай гэрээ байгуулах журмыг авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар дамжуулан Засгийн газарт тавьж шийдвэрлүүлнэ.

13.6. Олон улсын, улсын, орон нутгийн чанартай авто зам, замын байгууламжийг барих, засвар, арчлалт хийх, хамгаалах ажлыг улсын болон

орон нутгийн авто замын сангийн хөрөнгөөр, аж ахуйн нэгж, байгуулд дотоодын авто зам, замын байгууламжийг тухайн аж ахуйн байгууллага, иргэн өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлдэг.

14 дүгээр зүйл. Авто зам, замын байгууламжийн өмчлөгч, түүний эрх, үүрэг

14.1. Олон улсын болон улсын чанартай авто зам, э байгууламжийн өмчлөгч нь /дараахид "авто замын өмчлөгч" гэх/ авто э асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг, орон нут чанартай авто зам, замын байгууламжийн өмчлөгч нь аймаг, нийслэл Засаг дарга, аж ахуйн нэгж, байгууллагын дотоодын авто замын өмчлөгч тухайн аж ахуйн нэгж, иргэн байна.

14.2. Авто замын өмчлөгч нь дараахь эрх, үүрэгтэй байна:

14.2.1. авто замыг хөгжүүлэх болон шинэжлэх ухаан, тө технологийн талаар төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх ажлыг эс байгуулах;

14.2.2. тодорхой авто зам, замын байгууламжийг б байгуулах тооцоо, судалгаа, техник эдийн засгийн үндэслэл, хайгуул, э төсөв хийлгэх, батлах;

14.2.3. авто зам, замын байгууламжийг барьж байгуулах, засвар, арчлалт хийх гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулсны үндсэн дээр зохион байгуулах, техникийн хяналт хийх, гүйцэтгэлийг санхүүжүүлэх;

14.2.4. авто зам, замын байгууламжийг ашиглалтад хамраах авч тайлны бүртгэлдээ тусган арчлан хамгаалагчийг тогтоох;

14.2.5. авто зам, замын байгууламжийн бүтэц, мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлэх, баяжуулах;

14.2.6. авто зам, замын байгууламжийг зохих журмын дагуу гүйцэтгүүлэх, хаах, акалж бүртгэлээс хасах;

14.2.7. авто зам, замын байгууламжийг сайн дурын үйлдвэр дээр даатгуулах.

15 дугаар зүйл. Авто зам, замын байгууламжийн засвар, арчлалт, хамгаалалт хариуцсан байгууллагын үүрэг

15.1. Авто зам, замын байгууламжийн засвар, арчлалт, хамгаалалтыг хариуцсан байгууллага дараахь үүрэгтэй байна:

15.1.1. авто тээврийн хэрэгсэл саадгүй, аюул осолгүй эрх ашигтай эрхлэх, авто зам, замын байгууламжийг бэлтгэн байлгах;

15.1.2. авто зам, замын байгууламжийн бүртгэл хөдөлгөөнд бажилт хийж мэдээллийн сан байгуулах;

15.1.3. авто зам, замын байгууламжид тогтосон жорын дагуу технологийн зааврын дагуу үйлэг явуулж, засвар, арчлалтыг тогтмол хийж байлгах;

15.1.4. авто замын зурвас болон хяналт тавих газрыг хүрээлэн байгаа орчинтой уялдуулан тохижуулах, хамгаалах;

15.1.5. авто зам, замын байгууламжийн ашигд хамгаалах талаархи мэдээллийг мэдээллийн санд тухай бүр хүргүүлж байх;

15.1.6. авто зам, замын байгууламжаар зайлшгүй тохиолдолд даваа хэтэрсэн, зөвшөөрөгдсөнөөс илүү өвөр, хэмжээтэй

Э хамгаалалтгүйгээр гинжиг дугуйтай тээврийн хэрэгсэлээр зорчих юрөл олгох.

16 дугаар зүйл. Авто замын бүртгэл, мэдээллийн сан

16.1. Авто замын бүртгэл, мэдээллийн сан нь авто зам, замын уламжтай холбоотой дараахь мэдээллээс бүрдэнэ:

16.1.1. техникийн болон ашиглалтын үзүүлэлтүүд;

16.1.2. ашиглалтад орсон он, сар, өдөр;

16.1.3. хүчин чадал, зэргэлэл, төлөв байдал;

16.1.4. төсөвт өртөг;

16.1.5. тухайн авто зам, замын байгууламжид гарсан эвдрэл, зам тээврийн ослын мэдээ;

16.1.6. бусад.

16.2. Авто зам, замын байгууламжийн бүртгэл мэдээллийн санг нийслэл дэх авто замын засвар, арчлалтыг хариуцсан байгууллага хөтөлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн санд жил тутам тогтоосон манд өгнө.

17 дугаар зүйл. Авто зам, замын байгууламжийг ашиглагч иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, хориглох зүйл

17.1. Иргэн, хуулийн этгээд тэдгээрийн харьяалал, өмчийн төрөл гэхгүйгээр авто зам, замын байгууламжийг ашиглах эрхтэй.

17.2. Авто зам, замын байгууламжийг ашиглагч нь дараахь эрх, гүй:

17.2.1. хууль тогтоомжид зааснаас бусад тохиолдолд авто замын байгууламжийг үнэ төлбөргүйгээр ашиглах;

17.2.2. авто зам, замын байгууламжийн засвар, арчлалт, мэдээллийн талаар холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд гомлол т, шаардлага тавих;

17.2.3. авто зам, замын байгууламжийн засвар, арчлалт, мэдээллийг хариуцсан байгууллагын буруугаас өөрт учирсан хохирлыг гухааар шаардах;

17.2.4. авто зам, замын байгууламжид бий болсон, нонтой сохирол учруулж болох эвдрэл, зөрчлийн талаар эрх бүхий мэдээлэлд нэн даруй мэдэгдэх.

17.3. Авто зам, замын байгууламжийг ашиглагчид дараахь үйл агаа явуулахыг хориглоно:

17.3.1. эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр авто зорчих хэсэг, зурвас болон яналт тавих зурвас газарт авто замын байгууламж барих, засварлах ажилд суад учруулж болгошгүй, хөдөлгөөнд оролцогчдод осол аюул бүхий үйл ажиллагаа;

17.3.2. авто замын зорчих хэсэг, хөвөө, зурвас газар дээр хир ус, чулуу, төмөр, бусад зүйлсийг хаях, байрлуулах, овоолох;

17.3.3. авто замын зурвас газарт худалдаа хийх болон авто ашиглалттай холбоогүй бусад үйл ажиллагаа ;

17.3.4. тусгай хамгаалалтгүй, эсхүл зөвшөөрөлгүйгээр т болон тухайн авто зам, замын байгууламжийн техник ашиглалтын

үүзүүлэлтээс хэтэрсэн өвөр, даацтай тээврийн хэрэгслээр авто зам зорчих;

17.3.5.авто зам, замын байгууламжийг эвдэж, гэмтээх.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

АВТО ЗАМЫН САН

18 дугаар зүйл. Авто замын сан, түүний зориулалт

18.1.Улсын авто замын сан нь авто замын асуудал эрхлэх Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлагийн, орон нутгийн авто замын сан аймаг, нийслэлийн Засаг даргын мэдэлд байна.

18.2.Улсын авто замын сангийн хөрөнгө нь улсын төвлөр, төсвийн, орон нутгийн авто замын сангийн хөрөнгө нь аймаг, нийслэх төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг болох бөгөөд түүнийг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, гүйцэтгэлийн тайлан мэдээ гаргах ажидлагааг тухайн төсвийн н адил журмаар хэрэгжүүлнэ.

18.3.Авто замын сүлжээг хөгжүүлэх, үйлдвэрлэлийн ба бэхжүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, авто замын тухай хууль тогтоомж биелэлтэд мэргэжлийн хяналт тавихад шаардагдах зардлыг улсын ба орон нутгийн авто замын сангаас санхүүжүүлнэ.

18.4. Улсын авто замын санг олон улсын болон улсын чана авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, арчлах, хамгаа тохижуулах, замын үйлдвэрлэлийн баазыг хөгжүүлэх, мэргэжлийн хя тавихтай холбогдон гарах арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд зарцуулна.

18.5.Орон нутгийн авто замын санг тухайн аймаг, нийслэлийн орон нутгийн чанартай авто зам, замын байгууламжийг барих, засва арчлах, хамгаалах, тохижуулах, мэргэжлийн хяналт тавихтай холбо гарах арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд зарцуулна.

18.6. Авто замын санг төлөвлөх, түүнд хөрөнгө төвлөрү захиран зарцуулах журмыг Засгийн газар батална.

19 дүгээр зүйл. Улсын авто замын сангийн эх үүсвэр

19.1.Улсын авто замын сан дараахь эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

19.1.1.авто бензин, дизелийн түлшний албан татвар;

19.1.2.авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн ал

татвар;

19.1.3.хууль тогтоомжид заасны дагуу авто зам, н байгууламжаар зорчиж буй тээврийн хэрэгслээс авах төлбөр;

19.1.4.энэ хуулийг зорчсон этгээдэд ногдуулсан торгу

19.1.5.ээл, тусламж, хандивын орлого;

19.1.6.улсын төсвөөс олгосон хөрөнгө;

19.1.7.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээр дамжин өнц олон улсын авто тээврийн хэрэгслээс авах хураамж;

19.1.8.бусад.

20 дугаар зүйл. Орон нутгийн авто замын сангийн эх үүсвэр

20.1. Орон нутгийн авто замын сан дараахь эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

20.1.1. авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан

Р;

20.1.2. хууль тогтоомжид заасны дагуу орон нутгийн зам тасны төлбөр;

20.1.3. улсын болон орон нутгийн төсвөөс олгосон гтө;

20.1.4. энэ хуулийг зөрчсөн этгээдэд ногдуулсан торгуу- гадорхой хувь, хэмжээ;

20.1.5. зээл, тусламж, хандивын орлого.

20.2. Авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татвараас нутгийн замын санд үлдээх хувь, хэмжээг Засгийн газар тогтооно.

21 дугаар зүйл. Авто зам ашигласны төлбөр

21.1. Олон улсын болон улсын чанартай зам, замын байгууламжаар ж байгаа тээврийн хэрэгслээс төлбөр авах журам, төлбөрийн хэмжээг эн газар, орон нутгийн чанартай болон аж ахуйн дотоодын замаар ж байгаа тээврийн хэрэгслээс төлбөр авах журам, төлбөрийн хэмжээг , нийслэлийн Засаг дарга тогтооно.

21.2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт тээвэр хийж байгаа гадаадын , байгууллага, олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол Засгийн ис гаргасан журмын дагуу зам ашигласны төлбөрийг төлнө.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

БУСАД ЗҮЙЛ

22 дугаар зүйл. Маргаан шийдвэрлэх

22.1. Олон улсын болон улсын чанартай авто замын ашиглалтаас маргааныг төрийн захиргааны төв байгууллага шийдвэрлэнэ.

22.2. он нутгийн чанартай болон аж ахуйн нэгж, байгууллагын дын авто замын ашиглалтгаас үүссэн маргааныг сум, дүүргийн Засаг шийдвэрлэнэ.

22.3. Энэ зүйлийн 1, 2-т заасан эрх бүхий байгууллагын гүрийн талаар гомдлоо шүүхэд гаргаж болно.

23 дугаар зүйл. Авто замын тухай хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага

23.1. Авто замын тухай хууль тогтоомж зөрчиж бусдад учруулсан лыг хууль тогтоомжид заасны дагуу гэм буруутай этгээдээр нөхөн нө.

23.2. Авто замын ашиглалтын нөхцөл хангагдаагүйгээс аж ахуйн байгууллага, иргэнд хохирол учирсан болохыг хууль, хяналтын /лага тогтоосон бол тухайн авто замын арчлалт, хамгаалалт цсан авто замын байгууллага уг хохирлыг хариуцан төлнө.

23.3.Авто замын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн нь эрүүг хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол авто замын улсын байцаагч зөрчл шинж байдлыг харгалзан гэм буруутай этгээдэд дарнахь захиргаа шийтгэл ногдуулна;

23.3.1.Замыг эвдэж, гэмтээсэн гэм буруутай иргэн 5000-30000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 100000-150 төгрөгөөр торгох;

23.3.2.Авто замын улсын байцаагчаас тавьсан хууль ёшвардлагыг биелүүлдэггүй гэм буруутай иргэнийг 15000-50000 хүртэл, ал тушаалтныг 20000-50000 хүртэл, байгууллага, аж ахуйн нэгжийг 500 250000 хүртэл төгрөгөөр торгох;

23.3.3.энэ хуулийн 17 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсг 1,2,3,4,5-д заасан зөрчил гаргасан иргэнийг 50000 хүртэл, байгууллага, ахуйн нэгжийг 100000-250000 хүртэл төгрөгөөр торгох;

23.3.4.авто зам, замын байгууламжийг зориудаар эв шингдлах боломжгүй болгосон, гэм буруутай иргэнийг 30000-50000 хүр аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 150000-200000 хүртэл төгрөгөөр торгох.

24 дүгээр зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

24.1.Энэ хуулийг 1998 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрөөс э дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Улаанбаат
хот

ХҮН АМЫН АМЬЖИРГААНЫ ДООД ТҮВШИНГ ТОДОРХОЙЛОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хүн амын амьжиргааны түвшинг тодорхойлохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад орш

2 дугаар зүйл.Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг

тодорхойлох тухай хууль тогтоомж

2.1.Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг тодорхойлох т хууль тогтоомж нь энэ хууль болон түүнтэй нийцүүлэн гарг хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томьёо

3.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан эр ойлгоно:

3.1.1. "хүн амын амьжиргааны доод түвшин" гэж глээний доод хэмжээг мөнгөн хэлбэрээр илэрхийлснийг;

3.1.2. "хэрэглээний доод хэмжээ" гэж хүний нэн үүний зайлшгүй хэрэгцээг хангах хүнсний болон хүнсний бус глээний сагсаар тодорхойлсон бараа, үйлчилгээний шинжлэх ны үндэслэлтэй тогтоосон тоо, хэмжээг.

4 дугаар зүйл. Хэрэглээний доод хэмжээг тогтоох

4.1. Хэрэглээний доод хэмжээг Үндэсний статистикийн газар амын нас, хүйсийн ангиллаар тогтооно.

4.2. Хэрэглээний доод хэмжээг тогтооход үндэслэл болгох т, нормативыг эрдэм шинжилгээний байгууллагын оролцоо- оор тодорхойлно.

5 дугаар зүйл. Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг тодорхойлох

5.1. Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг хэрэглээний доод зээг үндэслэн Үндэсний статистикийн газар тодорхойлно.

5.2. Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг хүн амын нас, ийн ангиллаар тодорхойлно.

5.3. Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг бүсийн яргайгаар тодорхойлж болно.

5.4. Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг тодорхойлохдоо улсын байгууллагуудад нийтлэг мөрдөж буй аргачлалыг өөрийн онцлог нөхцөлтэй уялдуулан хэрэглэнэ.

5.5. Хүн амын амьжиргааны доод түвшингийн хэмжээг жилд доошгүй удаа шинэчлэн тодорхойлно.

6 дугаар зүйл. Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг хэрэглэх

6.1. Нийгмийн даатгалын болон нийгмийн халамжийн вэр, тэтгэмж, хөдөлмөрийн хөлс, нөхөн олговрын хэмжээг өх, төрөөс иргэдэд эд, мөнгөний туслалцаа үзүүлэхэд хүн амын иргааны доод түвшинг жишиг болгон зохих хууль тогтоомжоор дуулна.

7 дугаар зүйл. Хүн амын амьжиргааны доод түвшингийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтэд тавих хяналт

7.1. Хүн амын амьжиргааны доод түвшингийн тухай хууль омжийн биелэлтэд Засгийн газар, бүх шатны Засаг дарга, хууль омжоор эрх олгогдсон бусад байгууллага хяналт тавина.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХӨДӨЛМӨРИЙН ХӨЛСНИЙ ДООД ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ

Нэгдүгээр бүлэг

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хөдөлмөрийн хөлсний дэ хэмжээ, түүнийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуула оршино.

2 дугаар зүйл.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний
тухай хууль тогтоомж

2.1.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай ху тогтоомж нь Хөдөлмөрийн хууль, энэ хууль болон тэдгээр нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ

3.1.Тодорхой боловсрол, тусгай мэргэжил үл шаардаг энгийн ажил гүйцэтгэсэн ажилтанд олговол зохих хөлсний хамт бага хэмжээг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ гэнэ.

4 дүгээр зүйл.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг
тогтоох хэлбэр

4.1.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг цагаар тогтооно.

5 дугаар зүйл.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох,
өөрчлөх зарчим, хүчин зүйлс

5.1.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг амьжиргааны д түвшингээс багагүйгээр тогтоох зарчмыг баримтална.

5.2.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох, өөрчлө дор дурдсан хүчин зүйлсийг харгалзана:

5.2.1.эдийн засгийн өсөлт, бүтээмжийн түвшин, а эрхлэлтийн байдал;

5.2.2.хүн амын амьжиргааны өртөг,тэдний бс орлогын өөрчлөлт;

5.2.3.нийгмийн даатгал, халамжийн шугамаар ол буй тэтгэвэр, тэтгэмжийн хэмжээ;

5.2.4.улсын хэмжээний цалин хөлсний ерөн түвшин.

Хоёрдугаар бүлэг

Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох, мөрдөх

6 дугаар зүйл. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох, өөрчлөх асуудлаар санал гаргах

6.1. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох, өөрчлөх удлаар ажил олгогчдын болон нийт ажилтны эрх ашгийг төлөөлөх ын хэмжээний байгууллага санал гаргаж болно.

7 дугаар зүйл. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох, өөрчлөх

7.1. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг ажил олгогчдын он нийт ажилтны эрх ашгийг төлөөлөх улсын хэмжээний гуудлагын саналыг харгалзан Засгийн газар тогтооно.

7.2. Энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасныг үндэслэн алмөрийн хөлсний доод хэмжээг жилд нэгээс доошгүй удаа гчлэн тогтооно.

8 дугаар зүйл. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг дагаж мөрдөх

8.1. Иргэнийг хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллуулж байгаа аж ын нэгж, байгууллага, иргэн нь ажилтанд хөдөлмөрийн хөлсний а хэмжээнээс багагүй хөлс олгох үүрэгтэй.

8.2. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг шинэчлэн тогтоосон толдод түүнийг дагаж мөрдүүлэхээр заасан өдрөөс, ийм хугацаа оогоогүй бол нийтэд зарласан өдрөөс эхлэн шинэчлэн тогтоосон ;нөөс багагүй хэмжээний хөлсийг олгоно.

Гуравдугаар бүлэг

Бусад зүйл

9 дүгээр зүйл. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний талаар гомдол гаргах

9.1. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хууль оомж зөрчигдсөн тухай сонирхогч этгээд гомдлоо шүүхэд гаргаж 40.

10 дугаар зүйл. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хууль тогтоомж зөрчигчдэд хүлээлгэх хариуцлага

10.1. Энэ хуулийн 8 дугаар зүйлийг зөрчсөн аж ахуйн нэгж, гуулагыг 50000-150000 төгрөгөөр, албан тушаалтныг 5000-40000 югөөр торгох шийтгэлийг шүүгч буюу эрх бүхий албан тушаалтан туулна.

10.2.Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс доогуур хө олгосны улмаас ажилтанд учирсан хохирлыг ажил олгогч бүр нөхөн төлнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХУРАЛДААНЫ
ДЭГИЙН ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгу хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтаас "Бям гэсэн үгийг хассугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН
ТАТВАРЫН ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь иргэн, хуулийн этгээдийн импорт авсан бараа, түүнчлэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэр борлуулсан болон импортлож борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн а үзүүлсэн үйлчилгээнд нэмэгдсэн өртгийн албан татвар ногдуулах, татварыг төсөвт төлөхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын хууль тогтоомж

2.1. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль тогтоомж нь варын ерөнхий хууль, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан нь тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёо

3.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар гоно.

3.1.1. "борлуулалт" гэж барааны хувьд уг барааг бусдын дөх эрхэд төлбөртэйгээр шилжүүлэх, ажил, үйлчилгээний хувьд уг ажил, чилгээг төлбөртэйгээр гүйцэтгэхийг;

3.1.2. "бараа" гэж мөнгөнөөс бусад бүх төрлийн хөдлөх ба өдлөх хөрөнгийг;

3.1.3. "падаан" гэж борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн ажил, үлсэн үйлчилгээний нэр төрөл, тоо хэмжээ, нэгжийн болон бүгд үнэ, нэгдсэн өртгийн албан татварын хэмжээг тусгасан нягтлан бодох гэгээний анхан шатны баримт бичгийг;

3.1.4. "Аж ахуйн үйл ажиллагаа" гэж аливаа этгээд ашиг х зорилгоор бүхэлд нь буюу хэсэгчилэн бараа борлуулах, ажил гтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхийг;

3.1.5. "иргэн" гэж Монгол Улсын иргэн, Монгол Улсад нгч, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт түр болон удаан хугацаагаар ни суугч, байнга оршин суугч цагаач, гадаадын иргэн, оршин суугч бус адын иргэн, харьяалалгүй хүнийг;

Зорчигч, түр болон удаан хугацаагаар оршин суугч, байнга оршин ч, цагаач, гадаадын иргэн, оршин суугч бус гадаадын иргэн, яалалгүй хүн гэснийг Хүн амын орлогын албан татварын тухай ийн 3 дугаар зүйлд заасны дагуу ойлгоно.

3.1.6. "хуулийн этгээд" гэж компани, хоршоо, нөхөрлөл, адын болон хамтарсан хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж, гууллага, хувнараа эрхлэх аж ахуй, төрийн болон орон нутгийн өмчит ийн этгээд, төрийн бус байгууллага, шашны байгууллага болон ээртэй адилтгах бусад бүх байгууллагыг.

4 дүгээр зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар

төлөгч, түүнийг бүртгэх.

4.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт бараа импортлож байгаа, үлэн бараа үйлдвэрлэж борлуулж, ажил гүйцэтгэж, үйлчилгээ үзүүл гаа иргэн, хуулийн этгээд нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөгч байна.

4.2. Татвар төлөгч нь нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөгч х тухай татварын албаны мэдэгдэл авснаас хойш 30 хоногийн дотор варын албанд бүртгүүлнэ.

4.3. Энэ хуулийн 5.1 дэх хэсэгт заасан үйл ажиллагаа эрхэлж гаа иргэн, хуулийн этгээдийн жилийн борлуулалтын орлого нь энэ ийн 9.3 дахь хэсэгт заасан хэмжээнд хүрэхгүй бол татвар төлөгч дээр бүртгэхгүй.

4.4. Энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан иргэн, хуулийн этгээд анхан шатны болон нөгдөл бодох бүртгэлийг шаардлагын хэмжээн хөтөлсөн тохиолдолд нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөгчөө бүртгүүлэхийг өөрөө хүсвэл татвар төлөгчөөр бүртгэж болно.

4.5. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт бараа үйлдвэрлэж, аж гүйцэтгэж, үйлчилгээ үзүүлж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийг нэмэгдсэн өртгийн албан татварт ээлж дарвалалтай хамруулах асуудлыг Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

4.6. Хөдөлмөрийн гэрээгээр байнга болон түр хугацаагаар аж гүйцэтгэж буй иргэнийг нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөгч г тооцохгүй.

5 дугаар зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар ногдох бараа, ажил, үйлчилгээ

5.1. Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол дор дурдсан бараа, аж үйлчилгээнд нэмэгдсэн өртгийн албан татвар ногдуулна:

5.1.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт борлуулсан бараа;

5.1.2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээс гадна хэрэглэх буюу ашиглах зориулалтаар экспортлосон бараа;

5.1.3. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт гүйцэтгэсэн аж үзүүлсэн үйлчилгээ;

5.1.4. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт худалдах, хэрэглэх буюу ашиглах зорилготой импортлосон бүх төрлийн бараа.

5.2. Дор дурдсан үйл ажиллагааг "бараа борлуулсан" гэдг хамааруулна:

5.2.1. эрхэлж буй аж ахуйн болон тодорхой бизнес эрхлэх эрхийг борлуулах;

5.2.2. татвар төлөгч нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээгээ зогсоон нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөгчийн бүртгэлээс хасагдах үйл ажиллагааг бизнесийн хөрөнгөөс өөрт үлдээсэн бараа, ажил, үйлчилгээ;

5.2.3. энэ хуулийн 11 дүгээр зүйлд заасны дагуу татвар нь буцааж олгох аливаа бараа, ажил, үйлчилгээ;

5.2.4. бусад этгээдэд өрийн төлбөр болгон өгсөн бар гүйцэтгэсэн ажил, үзүүлсэн үйлчилгээ.

5.3. Дор дурдсан үйл ажиллагааг "үйлчилгээ үзүүлсэн" гэдг хамааруулна:

5.3.1. цахилгаан, дулаан, хий, ус хангамж, шууд харилцаа холбооны болон бусад үйлчилгээ;

5.3.2. бараа түрээслүүлэх, бусад хэлбэрээр эзэмшүүлэх ашиглуулах;

5.3.3. зочид буудал буюу түүнтэй адилтгах байранд байр түрээслүүлэх, бусад хэлбэрээр эзэмшүүлэх, ашиглуулах;

5.3.4. орон сууцанд байр түрээслүүлэх, бусад хэлбэр эзэмшүүлэх, ашиглуулах;

5.3.5. бараа хадгалах зориулалтаар байр түрээслүүлэх, бусад хэлбэрээр эзэмшүүлэх, ашиглуулах;

5.3.6. патент, зохиогчийн эрх, худалдааны тэмдэг, грамм хангамж, хөрөнгийн бусад мэдээллийг худалдах, шилжүүлэх, эслүүлэх;

5.3.7. хонжворт тоглоом тоглуулах.

6 дугаар зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг ногдуулах зарим хувь хэмжээ

6.1. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг бараа, ажил, үйлчилгээг ортлосон болон борлуулсан тухай бүрт ногдуулна.

6.2. Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг импортлосон болон борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээний үнэлгээний 10 хувиар ногдуулна.

6.3. Экспортод гаргасан бараа, ажил, үйлчилгээнд ногдуулах хэмжээ өртгийн албан татварын хувь, хэмжээ тэг /"0"/-тэй тэнцүү байна.

7 дугаар зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээ

7.1. Импортын барааны нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг уг барааны гэрээний үнэ, тээврийн зардал, даатгалын хураамж, гааль, онцгой болон бусад татварыг нэмж тодорхойлно.

7.2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээний үнэлгээний нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээний үнэ, хэмжээг үндэслэн тодорхойлно.

7.3. Энэ хуулийн 5.2.1; 5.2.2; 5.2.3-д заасан бараа, ажил, үйлчилгээний нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг өрхийлөхдөө эдгээр бараа, ажил, үйлчилгээний тухайн үеийн зах зээлийн үнэ, тарифыг үндэслэл болгоно.

7.4. Импортлосон болон борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээний үнэ, тариф тодорхойгүй бол нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг тухайн үеийн зах зээлийн үнэ, тарифыг үндэслэн Гаалийн болон Татварын байгууллага тодорхойлно.

7.5. Бараа, ажил, үйлчилгээг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн харилцан лосон бол нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг уг бараа, ажил, үйлчилгээний тухайн үеийн зах зээлийн үнэ, тарифыг үндэслэн тодорхойлно.

7.6. Үйл ажиллагааны хамаарал бүхий иргэн, хуулийн этгээд өндөө үндэслэлгүйгээр үнэгүй буюу хэт хямд, эсхүл хэт өндөр үнэ дээр бараа, ажил, үйлчилгээ борлуулсан бол нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээний үнэлгээний тухайн үеийн зах зээлийн үнэ, тарифыг үндэслэн тодорхойлно.

7.7. Хонжворт тоглоомын үйлчилгээ эрхэлдэг иргэн, хуулийн этгээдийн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг сэлэнгэний өн нийт мөнгөний дүнгээс хожлын төлбөрт талсан мөнгөний хэмжээг үндэслэн тодорхойлно.

7.8. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцох үнэлгээг гаднаас оруулаар тогтоосон бол түүнийг энэ хуулийн 10.1 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн өдрийн Монголбанкны ханшийг үндэслэн төгрөгт шилжүүлнэ.

7.9.Татвар ногдох бараа, ажил, үйлчилгээг үнэ төлбөргүй бусад шилжүүлсэн, /үйлдвэрлэлийн дотоод эргэлтэд ашигласнаас бусад/ өөрийн хэрэгцээнд ашигласан нь уг бараа, ажил, үйлчилгээг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

8 дугаар зүйл. Экспортод татварын тэг /"0"/ хувь хэмжээг хэрэглэх.

8.1.Энэ хуулийн 6.3 дахь хэсэгт заасны дагуу дараахь бараа, ажлын үйлчилгээний татварын хувь хэмжээ тэг /"0"/-тэй тэнцүү байна:

8.1.1.татвар төлөгчийн дор дурдсан нөхцөлийг хангаж бараа борлуулалт:

а/ худалдах зориулалтаар Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээс барааг экспортод гаргасан;

б/ уг барааг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээс экспортод гаргасан нь гаалийн байгууллагаар нотлогдсон.

8.1.2.Зорчигч болон ачаа тээврийн үйлчилгээ:

а/ Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээс гадаад улсад;

б/ гадаад улсаас Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт;

в/ гадаад улсаас гадаад улсад.

8.1.3.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээс гадна үзүүлж үйлчилгээ;

8.1.4.Үйлчилгээ үзүүлэх үед Монгол Улсын нутаг дэвсгэр байгаагүй өөр улсын харьяат иргэн, хуулийн этгээдэд үзүүлсэн үйлчилгээ.

Энэ нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байсан хөдлөх буюу хөдлөх хөрөнгөтэй шууд холбоотойгоор үзүүлсэн үйлчилгээ хамаарахгүй.

8.1.5.Энэхүү хуулийн 8.1.4. дэх хэсэгт заасан иргэн, хуулийн этгээдийг дор дурдсан тохиолдолд Монгол Улсын нутаг дэвсгэр байгаагүй гэж үзнэ:

а/тухайн улсаа төлөөлөгчийн газартай боловч Монгол Улсад төлөөлөгчийн газаргүй;

б/ тухайн улсад төлөөлөгчийн газаргүй боловч этгээд нь Монгол Улсаас өөр улсад байнга оршин суудаг;

в/ тухайн улс болон Монгол Улс хоёулаа төлөөлөгчийн газартай боловч уг үйлчилгээ нь тухайн улс дотоод төлөөлөгчийн газарт бүхэлдээ буюу ихэвчлэн зориулагдсан.

8.1.6.Олон улсын агаарын тээврийн хөлөгт үзүүлж үйлчилгээ.

9 дүгээр зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх.

9.1.Энэ хуулийн хүрээнд дараахь үйлчилгээг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлнө:

9.1.1.Санхүүгийн үйлчилгээ:

а/ валют солих;

б/ мөнгө хүлээн авах,шилжүүлэх, баталгаажуулах, төлбөрийн нэхэмжлэл гаргах, вексель, хадгаламжийн данстай холбоотой банкны үйлчилгээ;

в/ давтгал, давхар давтгал, эд хөрөнгийн бүртгэлийн үйлчилгээ;

- г/ үнэт цаас, хувьцаа гаргах, шилжүүлэх, хүлээн х тэдгээрт баталгаа гаргах үйлчилгээ;
- д/ урьдчилгаа, эзэл олгох үйлчилгээ;
- е/ нийгмийн даатгалын сангийн хүүг олгох, тжүүлэх үйлчилгээ;
- ж/ банкны хүү, ногдол ашиг, эзэлийн баталгааны аамж, даатгалын гэрээний хураамжийн үйлчилгээ;
- з/ санхүүгийн лизинг.

9.1.2. орон сууцанд амьдран суух зориулалтаар байр эзлүүлэх үйлчилгээ;

- 9.1.3. боловсролын үйлчилгээ;
- 9.1.4. эрүүд мэндийн үйлчилгээ;
- 9.1.5. соёл, урлаг, биений тамрын үйлчилгээ;
- 9.1.6. шашны байгууллагын үйлчилгээ;
- 9.1.7. Засгийн газрын үйлчилгээ;
- 9.1.8. оршуулгын үйлчилгээ;
- 9.1.9. өмгөөлөл, нотариат, иргэний гэр бүлийн бүртгэл, нвн үйлчилгээ;
- 9.1.10. нийтийн үйлчилгээний авто тээврээр зорчигч зэрлэх үйлчилгээ;
- 9.1.11. гал, түймэр унтраах, байгалийн гамшгийг арилгах чилгээ;
- 9.1.12. ослын үр дагаврыг арилгах үйлчилгээ;

9.2. Энэ хуулийн хүрээнд дараахь барааг нэмэгдсэн өртгийн албан вараас чөлөөлнө:

- 9.2.1. зорчигчийн биедээ авч яваа хувийн хэрэгслээний аа;
- 9.2.2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байнга оршин суудаг адын дипломат төлөөлөгчийн газар, олон улсын байгууллагын эгцэнд зориулан импортлосон бараа;

9.2.3. Монгол Улсаас гадаад улсад суугаа дипломат өөлөгчийн болон консулын газрын хэрэгцээнд зориулан худалдаж авсан аа, ажил, үйлчилгээг тухайн улсад татвараас чөлөөлдөг бол тэр улсаас нгол Улсад суугаа дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газрын эгцэнд зориулж Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт худалдан авсан бараа, цэтгэсэн ажил, үзүүлсэн үйлчилгээ;

- 9.2.4. гадаад улсын Засгийн газар, төрийн бус байгууллага, н улсын болон буяны байгууллагаас буцалтгүй тусламжаар авсан бараа;
- 9.2.5. өмч хувьчлалаар худалдаж авсан эд хөрөнгө;
- 9.2.6. хонжворт сугалааны тохирол;
- 9.2.7. тахир дутуу хүмүүст зориулсан тусгай зориулалтын эгсэл;

9.2.8. батлан хамгаалах, цагдаа, улсын аюулгүй байдлыг гах, хорих, шүүхийн шийдвэр биелүүлэх хэрэгцээнд зориулан импортоор буй эзвэсг, техник хэрэгсэл;

9.2.9. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэсэн хөд аж ахуй, ой, ан агнуурын анхдагч түүхий эд.

9.3. Жилийн 15 сая би түүнээс доош төгрөгийн борлуулалты орлоготой үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлнө. Энэ заалт импортлогчдод хамаарахгүй.

10 дугаар зүйл. Татвар ногдуулах хугацаа

10.1. Дор дурдсан үйлдлийн аль түүрүүнд хийгдсэн өдрөөр татвар ногдуулах хугацааг тогтооно:

10.1.1. борлуулагчийн падаан үйлдсэн өдөр;

10.1.2. борлуулагч худалдсан бараа, гүйцэтгэсэн аж үзүүлдсэн үйлчилгээний үнэ, хөлсийг авсан өдөр;

10.1.3. бараа болон ажил, үйлчилгээг худалдан авсан өдөр.

10.2. Цахилгаан, усан хангамж, халаалт зэрэг тогтмол үйлчилгээг падаан бичсэн буюу төлбөр авсан өдрийн аль түүрүүнийгхээр нь татвар ногдуулах хугацааг тогтооно.

10.3. Энэ хуулийн 5.2.2-т заасан бараа болон ажил, үйлчилгээг борлуулалтыг тухайн бараа буюу ажил, үйлчилгээг өөртөө үлдээсэн өдрөөр татвар ногдуулах хугацааг тооцно.

10.4. Импортлосон бараанд уг бараа Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт ирсэн өдрөөр татвар ногдуулах хугацааг тодорхойлно.

11 дүгээр зүйл. Худалдаж авсан бараа, гүйцэтгэсэн ажил,

үйлчилгээнд төлсөн нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцааж олгоно.

11.1. Татвар төлөгчөөс энэ хуулийн 5.6 дугаар зүйлд заасны дагуу ногдуулж төлсөн дор дурдсан нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцааж олгоно:

11.1.1. үйлдвэрлэл, үйлчилгээнийгхээ үйл ажиллагааг зориулан бэлтгэн нийлүүлэгчээс худалдан авсан бараа, гүйцэтгэсэн аж үзүүлдсэн үйлчилгээнд төлсөн татвар;

11.1.2. худалдах зориулалтаар болон үйлдвэрлэл, үйлчилгээнийгхээ үйл ажиллагаанд зориулан өөрөө шууд импортлох бараа, ажил, үйлчилгээнд төлсөн татвар.

11.2. Бэлтгэн нийлүүдэгчид төлсөн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар нь нэхэмжлэл, падаан болон нягтлан бодох бүртгэлийн бусад баримт тусгагдаагүй бол уг татварыг буцааж олгохгүй.

11.3. Дараахь бараа, үйлчилгээг импортлох, худалдаж авсан төлсөн нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг худалдан авагчийн төлөх татварын нийт дүнгээс хасахгүй:

11.3.1. суудлын автомашин, түүний эд анги, сэлбэг;

11.3.2. хувьдаа болон ажиллагсдын хэрэгцээнд зориулан худалдаж авсан бараа, үйлчилгээ;

11.3.3. зугаа цэнгээний зориулалтаар худалдаж авсан бараа.

11.4. Энэ хуулийн 11.1 дэх хэсэгт заасны дагуу татвар төлөгч тухайн сард буцааж олгох татварын хэмжээ нь түүний мөн хугацаа

бөл зохих уг татварын дүнгээс их байвал татварын алба дараахь длаар зохицуулна:

11.4.1. дараагийн сар, улирал, жилд төлөх нэмэгдсэн гийн албан татварт тооцох;

11.4.2. бусад төрлийн татварын өрөнд тооцох;

11.4.3. төсвөөс буцааж олгох.

11.5. Татварын алба татвар төлөгчийн илүү төлсөн нэмэгдсэн гийн албан татварыг тооцоо хийснээс хойш 30 хоногийн дотор буцааж оно.

11.6. Үндэсний татварын ерөнхий газар нь татвар төлөгчдийн илүү сөн нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгох зориулалт бүхий тай сантай байна.

11.7. Энэ зүйлийн 11.6 дахь хэсэгт заасан санг тухайн сар, улирал, ид төсөвт орсон нэмэгдсэн өртгийн албан татварын нийт дүнгийн 30 нар байгуулна.

11.8. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгох тусгай гийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах журмыг Сангийн сайд батална.

12 дугаар зүйл. Импортын бараанд нэмэгдсэн өртгийн

албан татвар ногдуулах, төлөх, тайлагнах

12.1. Энэ хуулийн 5,6 дугаар зүйлд заасны дагуу импортын бараанд эгдсэн өртгийн албан татвар ногдуулах, төлүүлэх үйл ажиллагааг нийн байгууллага гаалийн татварын адил харууна.

12.2. Бараа импортлогч нь нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг уг нарыг ногдуулснаас хойш 3 хоногийн дотор гаалийн байгууллагын санд оруулна.

12.3. Гаалийн байгууллага импортын бараанд ногдуулсан эгдсэн өртгийн албан татварыг дансанд орсноос хойш 3 хоногийн дотор өвт шилжүүлнэ.

12.4. Татварын сарын тайланг дараа сарын 10-ны дотор, жилийн танг дараа оны 1 дүгээр сарын 15-ны дотор гаргаж Сангийн яаманд үзнэ.

12.5. Импортын барааны нэмэгдсэн өртгийн албан татварын зангийн маягтыг Улсын гаалийн ерөнхий газрын дарга батална.

12.6. Импортын бараанд ногдуулж, төлүүлсэн нэмэгдсэн өртгийн ан татварын талаар татварын албанаас шаардсан мэдээллийг гаалийн гууллага тухай бүр гаргаж өгнө.

13 дугаар зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг
төсөвт төлөх, тайлагнах

13.1. Татвар төлөгч нь тухайн сард борлуулсан бараа, гүйцэтгэсэн л, үзүүдсэн үйлчилгээнд ногдуулсан нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг за сарын 15-ны дотор төсөвт төлж, тайлангаа өссөн дүнгээр гаргаж, ярын албанд тушаана.

13.2. Татварын алба их хэмжээний нэмэгдсэн өртгийн албан татвар дог татвар төлөгчдөд татварыг урьдчилан төлөх хугацаа тогтоон өгч но.

14 дүгээр зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох.

14.1 Энэ хуулийг 1998 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө байгуулсан гэрээгээр бараа борлуулдаг ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэх ажил энэ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдөр болон түүнээс хойш хийгдсэн бол Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуулийн 5, 6 дугаар зүйлд заасны дагуу албан татвар ногдуулна.

2 дугаар зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдөр татвар төлөгчийн худалдааны албан татварын дутуу төлөлтийг төсөвт төлүүлж, илүү төлөлт буюу буцаах татварыг төлөх ёстой нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас хасуу тооцно.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

8 оны 1 дүгээр
ын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 19 дүгээр зүйлд дор дсан агуулгатай 2,3 дахь хэсэг нэмсүгэй:

"2.Үндэсний татварын ерөнхий газар, аймаг, нийслэлийн варын албаны бүтцэд татварын хэрэг бүртгэх нэгж байна.

3.Үндэсний татварын ерөнхий газар, аймаг, нийслэлийн варын албаны дэргэд татвар төлөгч, татварын албаны хооронд сэн маргааныг шийдвэрлэх эрх бүхий Татварын маргаан таслах төл ажиллана.Татварын маргаан таслах зөвлөлийн ажиллах мыг Засгийн газар тогтооно."

2 дугаар зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 16 дугаар зүйлийн 4 заалтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

"4/нэмэгдсэн өртгийн албан татвар."

3 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 1998 оны 7 дугаар сарын 1-ний өөс эхлэн дагаж мөрдөно.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

᠑8 оны 1 дүгээр
ын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХОРШООНЫ ТУХАЙ
/Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хоршооны зохион байгуулалт, үйл ллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, хоршоог үүсгэн

байгуулах, бүртгэх, хоршооны үйл ажиллагааг дуусгавар болгох, хоршооны гишүүнчлэл, хяналт болон хоршооны тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангахтай холбогдсон харилцаа зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Хоршооны тухай хууль тогтоомж

2.1. Хоршооны тухай хууль тогтоомж нь Иргэний хууль¹, эрх хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Хоршоо, түүний төрөл

3.1. Материаллаг болон нийгэм, соёлын нийтлэг хэрэгцээг хангах зорилгоор хувь хүмүүс сайн дураараа нэгдсэн, ардчилсан удирдлага, хяналт бүхий, хамтран өмчлөх дундын эд хөрөнгө дээ үндэслэн аж ахуй эрхлэх хуулийн этгээдийг хоршоо гэнэ.

3.2. Хоршоод аж ахуйн үйл ажиллагаагаа хамтран эрхлэх зорилгоор дундын хоршоо байгуулж болно.

3.3. Дундын хоршооны эрх зүйн зохицуулалт нь энэ хуулийн 3.1-д заасан хоршоотой адил байна.

3.4. Хоршоо нь үйл ажиллагааны чиглэлээр дараахь төрөлтэй байна:

3.2.1. түүхий эд боловсруулалтын;

3.2.2. үйлдвэрлэлийн;

3.2.3. хадгаламж, зээлийн;

3.2.4. борлуулалт, хангамж, бэлтгэн нийлүүлэлтийн;

3.2.5. үйлчилгээний;

3.2.6. орон сууц барих зориулалтын;

3.2.7. эд хэрэглэгчдийн;

3.2.8. бусад.

4 дүгээр зүйл. Хоршооны эдийн засгийн галаад харилцааны эрх

4.1. Хоршоо эдийн засгийн галаад харилцаланд бие даан оролцох эрхтэй.

5 дугаар зүйл. Хоршооны хариуцлага

5.1. Хоршоо нь үйл ажиллагааныхаа улмаас бий болгох үүргийг зөвхөн өөрийн /хоршооны/ эд хөрөнгөөр хариуцна.

5.2. Хоршооны эд хөрөнгө хүрэлцэхгүй тохиолдолд түүний үүргийг гишүүд нь нөхөж хариуцна. Гишүүдийн хүлээх нөхцөл хариуцлагын хэмжээг хязгаарлах эсэхийг дүрмээр зохицуулна.

¹ Иргэний хууль "Ардын эрх" сонинны 1994 оны 12 дугаар сарын 30-өдрийн 258, 1995 оны 1 дүгээр сарын 3-ны өдрийн 1, 1995 оны 1 дүгээр сарын 4-ний өдрийн 2, "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1995 оны 1 дүгээр тус тус нийтлэгдсэн.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Хоршоог үүсгэн байгуулах, бүртгүүлэх журам

6 дугаар зүйл. Хоршооны гишүүдийн тооны доод хязгаар

6.1.Хоршоог 9-өөс доошгүй иргэн, дундын хоршоог 2-оос шгүй хоршоо байгуулж болно.

7 дугаар зүйл. Хоршооны нэр

7.1.Хоршоог эрхлэн явуулж байгаа үйл ажиллагааных нь улгаар нэрлэнэ.

7.2.Хоршоог аль нэг гишүүний нэрээр нэрлэж үл болно.

7.3.Хоршооны оноосон нэрийг өөр хоршоо ашиглах, шоогоо нэрлэхийг хориглоно.

8 дугаар зүйл. Хоршооны эд хөрөнгө

8.1.Хоршооны эд хөрөнгө дараахь эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

8.1.1.гишүүнээс нийлүүлсэн хувь хөрөнгө;

8.1.2.дүрэмд заасан бол гишүүний элсэлтийн татвар;

8.1.3.хоршооны үйл ажиллагааны орлогоос хоршооны эд санд хуваарилсан хөрөнгө;

8.1.4.бэлэглэсэн, хандивласан хөрөнгө.

8.2.Хоршооны эд хөрөнгө нь нягтлан бодох бүртгэлийн хууль тоомжид зааснаар зохих бүртгэлтэй байх бөгөөд түүнийг гишүүн бүрийн нэр дээр хуваарилан дараахь байдалаар давхар бүртгэнэ:

8.2.1.гишүүний нийлүүлсэн хувь хөрөнгийг үнийн гээр болон биет байдалаар;

8.2.2.хоршооны нөөц санд үлдээхээр хуваарилсан өнгийг гишүүдэд орлого хуваарилах журмаар тооцсон үнийн гээр;

8.2.3.бэлэглэсэн, хандивласан хөрөнгийг гишүүдэд цүү хуваасан үнийн дүнгээр.

9 дүгээр зүйл. Хоршооны дүрэм, түүний агуулга

9.1.Хоршоог үүсгэн байгуулах баримт бичиг нь хоршооны эм байна.

9.2.Хоршооны дүрмийг бүх гишүүдийн хурлаар батална.

9.3.Хоршооны дүрэмд дараахь асуудлыг тусгана:

9.3.1.хоршооны оноосон нэр, оршин байгаа газрын

9.3.2.үүсгэн байгуулагч гишүүдийн овог, нэр, хаяг, зорьтын болон регистрийн дугаар;

9.3.3.хоршооны зорилго, үйл ажиллагааны төрөл;

9.3.4.хоршооны үйл ажиллагаа явуулах хугацаа;

9.3.5.гишүүдээс хоршоонд заавал оруулах хувь энгийн хэмжээ, түүнийг бүрдүүлэх хугацаа, хэлбэр;

9.3.6. гишүүдийн заавал оруулах хувитас гад

хоршоонд нийлүүлж болох хувь хөрөнгийн дээд хэмжээ;

9.3.7. гишүүдийн оруулах хувь хөрөнгийг үнэл

журам;

9.3.8. хоршооны орлого, зарлагыг тооцох, бүртгэ

түүнийг хуваарилах журам;

9.3.9. хоршооны тайлангийн жил;

9.3.10. аж ахуйн үйл ажиллагаандаа тухайн хоршоон

гишүүн бус этгээдийг оролцуулах нөхцөл, журам;

9.3.11. хоршооны гишүүнд элсэх, гишүүнээс гар

хасах нөхцөл, журам, гишүүний эрх, үүрэг, хариуцлага;

9.3.12. гишүүнд үйлчлэх хэлбэр;

9.3.13. хоршооны удирдлагын бүрэлдэхүүн, түүн

бүрэн эрх, шийдвэр гаргах журам, хүлээх хариуцлага;

9.3.14. болзошгүй алдагдлыг нөхөх нөөцийн сэл

бүрдүүлэх арга, хэлбэр нөөцийн санд, хуримтлуулах жилийн орлогын тодорхой хувь хэмжээ түүнд байнга байлгах хөрөнгийн дээд хэмжээ;

9.3.15. хоршооны салбар, төлөөлөгчийн газрын аж

лах үндэслэл, журам, түүний эрх, үүрэг, хариуцлага;

9.3.16. хоршооны үйл ажиллагаан дахь дотоодын

хөндлөнгийн хяналт;

9.3.17. хоршоог өөрчлөн байгуулах, татан буул

г үндэслэл;

9.3.18. хоршоодын холбоонд эвлэлдэн нэгдэх, түүн

гарах үндэслэл, журам;

9.3.19. бусад зүйл.

10 дугаар зүйл. Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах

10.1. Хоршооны дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг гаргах үү бүх гишүүдийн хурлаар хэлэлцэж, хуралд оролцогч гишүүдийн дийлэнх олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

10.2. Дүрэмд оруулах дараахь нэмэлт, өөрчлөлтийг гишүүдийн дөрөвний гурваас доошгүйн саналаар шийдвэрлэнэ:

10.2.1. хоршооны үйл ажиллагааны төрлийг өөрчлөх;

10.2.2. гишүүнээс хоршоонд заавал оруулах х

хэмжээг өөрчлөх;

10.2.3. гишүүдийн нөхөх хариуцлагын хэмжээ

өөрчлөх;

10.2.4. хоршоог өөрчлөн байгуулах, татан буулгах;

10.2.5. хоршооны бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээ

тодорхой хэмжээгээр заавал хэрэглэж байхыг гишүүдэд үүрэг болгох;

10.3. Хоршооны дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай гишүүдийн хурлын шийдвэр гарснаас хойш 10 хоногийн дотор бүртгэх байгууллагад мэдэгдэнэ.

11 дүгээр зүйл. Хоршоог бүртгэх

11.1.Хоршооны дүрэм баталснаас хойш 30 хоногийн дотор ргүүлэгчид харьяалах нутаг дэвсгэрийн бүртгэх байгууллагад шоог бүртгүүлэх өргөдөл гаргана.

11.2.Өргөдөлд дараахь зүйлийг хавсаргана:

11.2.1.үүсгэн байгуулагч гишүүдийн гарын үсэгтэй хэм хоёр хувь;

11.2.2.үүсгэн байгуулагч гишүүдийн нэрсийн гсаалт, паспортын болон регистрийн дугаар;

11.2.3.хоршоог үүсгэн байгуулсан болон эгүүлэгчид, Хяналтын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг сонгосон хурлын тэдгэл.

11.2.Бүртгэх байгууллага нь энэ хуульд заасан шаардлагыг гасан гэж үзвэл 14 хоногийн дотор хоршоог улсын бүртгэлд тгэж, улсын бүртгэлийн гэрчилгээ олгоно.

11.3.Бүртгэх байгууллага нь хоршоог улсын бүртгэлд тгэхдээ хоршооны дүрэмд тэмдэглэл хийх замаар баталгаажуулж, хувийг буцаан олгоно.

11.4.Бүртгэх байгууллага нь хоршоог бүртгэх явцад энэ лийн шаардлагыг хангаагүй гэж үзвэл зохих үндэслэлийг зааж, тгэхээс татгалзсан тухай шийдвэр гаргах ба энэ тухайгаа өргөдөл гэгчид албан ёсоор мэдэгдэж, баримт бичгийг нь буцаана.

11.5. Бүртгэх байгууллагын бүртгэхээс татгалзсан шийдвэрийг өдөл гаргагч эс зөвшөөрвөл зохих журмын дагуу шүүхэд гомдол гэж болно.

12 дугаар зүйл. Хоршоог бүртгэснийг мэдээлэх

12.1.Хоршоог улсын бүртгэлд бүртгэсэн тухай бүртгэх гууллага нийтэд мэдээлнэ.

12.2.Мэдээлэл дараахь агуулгатай байна:

12.2.1.улсын бүртгэлд бүртгэсэн он, сар, өдөр;

12.2.2.хоршооны нэр, хаяг;

12.2.3.эрхлэх үйл ажиллагааны төрөл;

12.2.4.Тэргүүлэгчдийн бүрэлдэхүүн;

10.2.5.хоршооны гишүүдийн нөхөх хариуцлагын

жээ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ**Хоршооны гишүүн****13 дугаар зүйл. Хоршоонд гишүүнээр элсэх**

13.1.Тухайн хоршооны дүрмийг зөвшөөрсөн, түүний чилэгээг ашиглаж, холбогдох хариуцлагыг хүлээх чадвартай иргэн, шоо сайн дураараа хоршоонд элсэнэ.

13.2.Хоршоонд гишүүнээр элсэхийг хүссэн этгээд өргөдөл

Тэргүүлэгчид гаргах ба дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол гишүүнээр элсүүлэх асуудлыг бүх гишүүдийн хурлаар шийдвэрлэнэ.

13.3.Тэргүүлэгчид нь гишүүнээр элсэхийг хүссэн этгээдийг өргөдөл, түүнийг гишүүнээр элсүүлсэн тухай шийдвэрийг бүртгэж байгууллагад бүртгүүлнэ.

13.4.Хоршооны Тэргүүлэгчид, Хяналтын зөвлөлийн гишүүн тухайн хоршооны гишүүн байна.

14 дүгээр зүйл. Хоршооны гишүүний эрх

14.1.Хоршооны гишүүн дараахь эрхтэй:

14.1.1.энэ хууль болон хоршооны дүрэмд зааснаар дагуу хоршооноос зохих үйлчилгээ авах;

14.1.2.өөрийн хүсэлтээр гишүүнээс гарах, дахин элсэх;

14.1.3.хоршооны үйл ажиллагаанд оролцох. Тэргүүлэгч болон Хяналтын зөвлөлийн гишүүнээр сонгох, сонгогдох

14.1.4.бүх гишүүдийн хуралд оролцож асуулт тавих санал гаргах, шийдвэр гаргахад таслах эрхтэй оролцох;

14.1.5.бүх гишүүдийн ээлжит бус хурлыг зарлах хуралдуулах тухай санал гаргах;

14.1.6.хоршооны жилийн орлогоос тогтоосон журмаар дагуу хувь хүртэх;

14.1.7.жилийн тайланг бүх гишүүдийн хуралд батлахаас өмнө Хяналтын зөвлөлийн дүгнэлтийг шаардан авах;

14.1.8.бүх гишүүдийн хурлын тэмдэглэлтэй танилцах;

14.1.9. хоршооны гишүүдийн бүртгэлтэй танилцах;

14.1.10.хууль, дүрэмд заасан бусад эрх.

15 дугаар зүйл. Хоршооны гишүүний үүрэг

15.1.Хоршооны гишүүн дараахь үүрэгтэй:

15.1.1.хоршооны үйл ажиллагаанд биечлэн оролцох;

15.1.2.хоршооны тухай хууль болон хоршооны дүрэм, бүх гишүүдийн хурлын шийдвэрийг дагаж мөрдөх, хоршооноос оруулах хувь хөрөнгөө хугацаанд нь бүрэн нийлүүлэх;

15.1.3.хоршооны болон бусад гишүүдийн өмчлөлт гэрээгээр хүдээсэн үүргээ биелүүлэх;

15.1.4.хаягаа өөрчилсөн нөхцөлд цаг тухайд хоршоонд мэдэгдэх;

15.1.5.хууль, дүрэмд заасан бусад үүрэг.

16 дугаар зүйл. Хоршоонд гишүүнээс нийлүүлэх хувь хөрөнгөө хоршооны эд хөрөнгөөс гишүүнд оногдох хувь хэмжээ

16.1.Хоршоонд гишүүнээр элсэнээр гишүүн нь хоршооны хөрөнгийн зохих хувийн өмчлөгч болж, хоршооны гишүүний эрх үүрэг үүснэ.

16.2. Нийлүүлсэн хувь хөрөнгийн үнийн нийт дүн нь ршооны хөрөнгөөс түүнд оногдох хэмжээг тодорхойлно.

16.3. Хоршооны эд хөрөнгөөс гишүүнд оногдох хэмжээ нь шүүний нийлүүлсэн нийт хувь хөрөнгө /заавал оруулах хувь рөнгө, илүү оруулсан хувь хөрөнгө, хөдөлмөр оролцоо/, тухайн шүүнд ногдох хоршооны жилийн ашиг, алдагдлын зөрүүг цсон дүнтэй тэнцүү байна.

16.4. Гишүүдийн оруулах хувь хөрөнгө, хөдөлмөр оролцоо нь хөрөнгө, бэлэн мөнгө болон ажил, үйлчилгээ, оюуны өмчийг элэх хэлбэртэй байна.

16.5. Хоршоонд гишүүний нийлүүлсэн нийт хувь хөрөнгийн жжээг үндэслэн хоршоо орлого хуваарилж болно.

16.6. Орлогын хуваарилалтыг Тэргүүлэгчид, Хяналтын алдийн хамтарсан саналыг үндэслэн бүх гишүүдийн хурлаар гэлцэн, олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

17 дугаар зүйл. Хоршооны гишүүнээс гарах

1. Хоршооны гишүүнээс дараахь тохиолдолд гарна:

17.1.1. гишүүний өөрийн нь хүсэлт гаргасан;

17.1.2. гишүүн нь хоршооны оршин буй газраас өөр нутаг исгэрт шилжсэнээр хоршооны үйл ажиллагаанд биечлэн оролцох юмжгүй болсон;

17.1.3. гишүүн өөрт оногдох хувь хөрөнгөө бусдад элд нь шилжүүлсэн.

17.2. Хоршооны гишүүн нас барсан бол түүнийг гишүүнээс санд тооцно.

17.3. Гишүүн хоршооноос гарах тухай хүсэлтээ хоршооны гхүүгийн жил дуусахаас 3-аас доошгүй сарын өмнө бичгээр дчилан гаргана.

18 дугаар зүйл. Хоршооны гишүүнээс хасах

18.1. Хоршооны гишүүнээс дараахь үндэслэлээр хасаж болно:

18.1.1. хоршооны гишүүн хууль, дүрэмд заасан үүргээ чсэн;

18.1.2. энэ хуулийн 18.1.1-д заасан үндэслэлээр шооны гишүүнээс хасах тухай Тэргүүлэгчдийн сануулга аны дараа уг зөрчлийг дахин гаргасан;

18.1.3. тухайн хоршоотой өрсөлдөх хоршоог өөрөө гуулсан, эсхүл өрсөлдөгч хоршоонд хувь хөрөнгө нийлүүлсэн зу түүнээс хувь хөрөнгө авч уул хоршоондоо нийлүүлсэн;

18.1.4. энэ хуульд нийцүүлэн хоршооны дүрмээр тоосон бусад үндэслэл.

18.2. Хоршооны гишүүнээс хасах асуудлыг дүрэмд өөрөөр гаагүй бол бүх гишүүдийн хурлаар шийдвэрлэнэ.

18.3. Гишүүнээс хасах тухай шийдвэр гаргахаас өмнө тухайн лүүнд гишүүнээс хасах болсон үндэслэл, шалтгааныг танилцуулах

ба гишүүн тайлбар хэлж болно.

18.4.Хоршооны гишүүнээс хассан тухай шийдвэрт хасаг болсон үндэслэл, шалтгааныг заана.

18.5.Хоршооны гишүүнээс хассан тухай шийдвэр гарснаа уул гишүүний бүрэн эрх дуусгавар болно.

18.6.Хоршооны гишүүнээс хассан тухай шийдвэрийг тухай эгтээд эс зөвшөөрвөл гомдлоо 14 хоногийн дотор Хяналтын зөвлөлд гаргаж болно.

18.7.Хяналтын зөвлөлийн шийдвэрийг эс зөвшөөрсө эгтээд зохих журмын дагуу шүүхэд гомдол гаргаж болно.

19 дүгээр зүйл. Гишүүнээс гарсан, хасагдсан этгээдтэй тооцоо хийх

19.1.Гишүүнээс гарсан, хасагдсан этгээдтэй холбогдох хууль тогтоомж, эрх зүйн бусад акт, хоршооны дүрмийг үндэслэн тооцож хийнэ.

19.2.Гишүүн оруулсан бүх хувь хөрөнгөө өөр гишүүнд шилжүүлсэн бол тухайн гишүүнтэй тооцоо хийх шаардлагагүй.

19.3.Хариуцагч аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэн хоршооноос төлөх төлбөрийн зохих хувь хэмжээний өөрт ногдох хэсгийг хоршооноос гарсан, хасагдсан этгээд энэ хуульд заасны журмаар бусад гишүүний нэгэн адил төлөх үүрэгтэй.

19.4.Дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол хоршооны гишүүнээс гарсан, хасагдсан этгээд эд хөрөнгийн тооцоогоо тайлангийн жилийн эцсээр хийнэ.

20 дугаар зүйл. Оруулсан хувь хөрөнгөө бусдад шилжүүлэх

20.1.Хоршооны гишүүн өөрийн оруулсан хувь хөрөнгөө бичгээр хийсэн гэрээний дагуу өөр гишүүнд хэдийд ч шилжүүлж болно.

20.2.Энэ хуулийн 20.1-д заасны дагуу гишүүний хувь хөрөнгийг шилжүүлэн авсан этгээдийн шилжүүлэн авсан бол өөрийнх нь нийлүүлсэн хувь хөрөнгийн нийт хэмжээ нь гишүүний оруулах хувь хөрөнгийн дээд хязгаараас илүүгүй байна.

21 дүгээр зүйл. Гишүүний эд хөрөнгийг эрх өв залгамжлагчид шилжих

21.1.Хоршооны гишүүн нас барсан бол гишүүний хөрөнгийн эрх түүний өв залгамжлагчид шилжинэ.

21.2.Өв залгамжлагч нь хоёр түүнээс дээш байвал гишүүнчлэлийн асуудлыг шийдвэрлэх хүртэл тэдгээр нь санал нэг эрхтэй байна.

21.3.Өв залгамжлагчийг гишүүнд элсүүлэх асуудлыг гишүүдийн хурал шийдвэрлэнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Хоршооны удирдлага

22 дугаар зүйл. Хоршооны эрх барих байгууллага

22.1.Хоршоо нь бүх гишүүдийн хурал, Тэргүүлэгчид, налтын зөвлөлтэй байна. Хоршооны дүрэмд эдгээрээс өөр йгууллага /гишүүдийн зөвлөл зэрэг/, зохион байгуулалтын бусад бэр байхаар зааж болно.

23 дугаар зүйл. Бүх гишүүдийн хурал

23.1.Хоршооны удирдах дээд байгууллага нь бүх гишүүдийн ээл байна.

23.2.Гишүүд хоршоонд холбогдох асуудлыг шийдвэрлэх эрхээ гишүүдийн хурлаар дамжуулан хэрэгжүүлнэ.

23.3.Бүх гишүүдийн хурлыг жилд нэгээс доошгүй удаа хийнэ.

23.4.Дор дурдсан асуудлыг бүх гишүүдийн хурлаар йдвэрлэнэ:

23.4.1.дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;

23.4.2. Тэргүүлэгчид, Хяналтын зөвлөлийн гүүнийг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах, тэдгээрийн үйл ажиллагааны ланг хэлэлцэх;

23.4.3.Тэргүүлэгчид болон Хяналтын зөвлөлийн гүүнийг хоршооны гишүүнээс хасах;

23.4.4.Тэргүүлэгчид болон Хяналтын зөвлөлийн гүүний буруутай үйл ажиллагааны улмаас хоршоонд учирсан сирлыг буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлэх;

23.4.5.хоршооны эд хөрөнгийг захиран зарцуулах цөөл журмыг тогтоох;

23.4.6.гишүүнээс нийлүүлсэн хувь хөрөнгийг буцааж ох, зээл авах болон зээл олгох хязгаарлалтыг тогтоох;

23.4.7.хоршооны гишүүний элсэлтийн татварын ажээг тогтоох;

23.4.8.тайлан, тэнцлийг батлах, тухайн жилийн югыг хуваарилах, алдагдалтай ажилласан бол хэрхэн нөхөх, шоодын холбоо болон Хяналтын зөвлөлийн шалгалтын дүнг гэлцэх, зардалын төсөв батлах;

23.4.9.дундын хоршоо байгуулах буюу түүнд элсэх, шоодын холбоонд эвлэлдэн нэгдэх;

23.4.10.хоршоог өөрчлөн байгуулах, татан буулгах ;

23.4.11.хуульд заасан бусад асуудал.

23.5.Бүх гишүүдийн хурал гишүүдийн дийлэнх олонхи мцсоноор хүчин төгөлдөр болно.

23.6. Бүх гишүүдийн хурлын шийдвэрийг хуульд өөрөө заагаагүй бол санал хурвалтал оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар гаргана.

23.7. Нийлүүдсэн хувь хөрөнгийн хэмжээнээс үл хамааран бүх гишүүдийн хуралд гишүүн тус бүр нэг саналын эрх эдэлнэ.

23.8. Хуралд хэлэлцэхээр төвлөөгүй асуудлыг хүндэтгэ шалтгаантайгаар оролцож чадвагүй гишүүдээс бусад бүх гишүүн хуралд оролцож байгаа тохиолдолд тэдний дийлэнх олонхийн зөвшөөрснөөр хэлэлцэж болно.

23.9. Хоршооны гишүүн бүх гишүүдийн хуралд биечлэн оролцож саналаа өгнө.

23.10. Хуралд биечлэн оролцох боломжгүй болсон гишүүн буюу дундын хоршооны гишүүн хоршоо нь зохих журмаар олгоссон итгэмжлэл бүхий хууль ёсны төлөөлөгчөөр дамжуулан энэ хуулийн 23.9-д заасан эрхээ хэрэгжүүлнэ.

23.11. Тэргүүлэгчид болон Хяналтын зөвлөлийн бүрэлдэхүүн Хоршооны даргыг сонгох, чөлөөлөх, тэдгээрийн ажиллах журам хоршооны үйл ажиллагааг дуусгавар болгох тухай асуудлыг бүх гишүүдийн хуралд оролцогчдын дийлэнх олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

24 дүгээр зүйл. Бүх гишүүдийн хурал зарлан хуралдуулах журам

24.1. Тэргүүлэгчид бүх гишүүдийн хурлыг зарлан хуралдуулна.

24.2. Тэргүүлэгчид үйл ажиллагаагаа явуулахгүй байгаа бол бүх гишүүдийн хурлыг Хяналтын зөвлөл зарлан хуралдуулна.

24.3. Гишүүдийн гуравны нэгээс доошгүй хувийн саналаар бүх гишүүдийн ээлжит бус хурлыг зарлан хуралдуулж болно.

24.4. Бүх гишүүдийн хурлыг зарлан хуралдуулах тухай санал гишүүд бичгээр гаргаж гарын үсгээ зурах ба түүнд бүх гишүүдийн хурлыг хуралдуулах үндэслэл, шалтгааныг заана.

24.5. Энэ хуулийн 24.3-т заасан тохиолдолд Тэргүүлэгчид бүх гишүүдийн хурал хуралдуулах үндэслэл, шалтгаан, хэлэлцэх асуудлын талаар гишүүдэд мэдэгдэнэ.

24.6. Энэ хуулийн 24.2, 24.5-д заасан шаардлагыг биелүүлдэггүй Тэргүүлэгчид, Хяналтын зөвлөлийн гишүүдийг өөрчлөх эсэх асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэхээр бүх гишүүдийн хурал яаралтай зарлан хуралдуулна.

25 дугаар зүйл. Бүх гишүүдийн хурал хуралдах хугацаа, газар

25.1. Бүх гишүүдийн ээлжит хурлыг тайлангийн жагсаалтаас дууссанаас хойш 6 сарын дотор хийнэ.

25.2. Шаардлагатай гэж үзвэл бүх гишүүдийн ээлжит бус хурлыг хэдийд ч зарлан хуралдуулж болно.

25.3. Бүх гишүүдийн хурлыг өөр газар хуралдуулахад төвлөөгүй бол хоршооны төв оршин байгаа газар хуралдуулна.

26 дугаар зүйл. Хурал зарлах хэлбэр, хугацаа

26.1. Бүх гишүүдийн ээлжит хурлыг хуралдуулах хугацаа, ээлцэх асуудлыг 30-аас доошгүй хоногийн өмнө зарлана.

26.2. Бүх гишүүдийн хурлыг бэлтгэн явуулах ажлыг эргүүлэгчид эрхлэн гүйцэтгэнэ.

26.3. Шийдвэр гаргахгүйгээр хэлэлцэх, мэдээлэх асуудлыг бүх гишүүдийн хурал эхлэхээс 3-аас доошгүй хоногийн өмнө төвлөгөөнд оруулан хэлэлцэж болно.

26.4. Энэ хуулийн 26.3 нь хурал удирдах, бүх гишүүдийн ээлжит бус хурал хуралдуулахтай холбогдсон асуудлаар шийдвэр эрхлэхэд үл хамаарна.

27 дугаар зүйл. Хоршооны Тэргүүлэгчид

27.1. Бүх гишүүдийн хурлын чөлөөт цагт хоршооны үйлчилгээг Тэргүүлэгчид удирдана.

27.2. Тэргүүлэгчид нь дарга, хоёр буюу түүнээс дээш гишүүнээс бүрэлдэх ба Тэргүүлэгчдийн дарга нь хоршооны дарга байна.

27.3. Тэргүүлэгчид нь хоршоог төлөөлнө.

27.4. Тэргүүлэгчид хоршоог төлөөлөх эрхийг тэдгээрийн өнхийн саналаар хэрэгжүүлнэ.

27.5. Тэргүүлэгчид хоёр сард нэгээс доошгүй удаа хуралдана.

27.6. Тэргүүлэгчид нь хоршооны нягтлан бодох бүртгэлийг үйлдэх тогтоомжийн дагуу хөтлүүлж, тайлангийн жилийн дүн гармагц хурлын төвлөлд мэдэгдэн бүх гишүүдийн хуралд хэлэлцүүлнэ.

27.5. Жилийн болон завсрын тайлан гаргахад, эсхүл эмжээлсэн тооцоогоор алдагдал гарч, түүнийг хоршооны нийт эд хөрөнгийн дүнгийн 50 хувь болон нөвчийн сангийн хөрөнгөөс хөж чадахгүйд хүрвэл Тэргүүлэгчид бүх гишүүдийн хурлыг нэн тэргүүн зарлан хуралдуулж, уг асуудлыг хэлэлцүүлэх үүрэгтэй.

28 дугаар зүйл. Тэргүүлэгчдийн хариуцлага

28.1. Тэргүүлэгчид нь тухайн хоршооны нууцад хамаарах мэдээллийг чандлан хадгалах үүрэгтэй.

28.2. Тэргүүлэгч хууль, дүрэм зөрчиж дараахь зөрчил гаргасан тохиолдолд түүнээс учирсан хохирлыг нөхөн төлнө:

28.2.1. хоршооны гишүүдэд оногдох хувь болон хөжөөгөөс ашигласан, захиран зарцуулсан;

28.2.2. хоршооны хөрөнгөөр төлбөр хийсэн;

28.2.3. хоршоог төлбөрийн чадваргүй болгосон буюу хуралдуулах үндэслэл бүрдүүлсэн;

28.2.4. хоршооны хөрөнгөөс эзэл олгосон.

28.3. Бүх гишүүдийн хурлын шийдвэрээр явуулсан үйлчилгээг үйлдэх улмаас учирсан хохирлыг Тэргүүлэгчид нөхөн төлөхгүй.

29 дүгээр зүйл. Гишүүдийн бүртгэл хөтлөх

29.1. Тэргүүлэгчид хоршооны гишүүдийн бүртгэлийг хөтөлнө.

29.2.Бүртгэлд дараахь асуудлыг тусгана:

29.2.1.гишүүний овог, нэр, оршин суугаа газрын хаяг, гишүүн хоршооны оноосон нэр, орших газрын хаяг;

29.2.2.хоршоонд гишүүнээс нийлүүлсэн хувь хөрөнгө төрөл, хэмжээ;

29.2.3.хоршооны орлого болон эд хөрөнгөөс тухай гишүүнд хуваарилсан хэмжээ;

29.2.4. гишүүнээс гарсан, хасагдсан тухай.

30 дугаар зүйл. Бүртгэлтэй танилцах

30.1.Хоршооны гишүүн өөрийн бүртгэлтэй танилцах эрхтэй.

30.2.Хоршооны гишүүн хууль, дүрэмд заасан журмын дагуу бусад гишүүний бүртгэлтэй танилцаж болно.

30.3.Хоршооны гишүүний талаар мэдээлэл авсан этгээд тухай уул мэдээллийн нууцыг чандлан хадгалах үүрэгтэй.

30.4.Мэдээлэл авсан этгээд түүнийг зөвхөн хоршооноос авсан шаардлагын дагуу ашиглана.

31 дүгээр зүйл. Хоршооны дарга

31.1.Хоршооны дарга бүх гишүүдийн хурлыг даргалж, Бүх гишүүдийн хурлын болон Тэргүүлэгчдийн шийдвэрт гарын үсэг зурна.

31.2.Хоршоог төлөөлөх итгэмжлэлд гарын үсэг зурна.

31.3.Тэргүүлэгчдийн санал болгосноор хоршооны Гүйцэтгэх захирлыг томилж, түүнтэй гэрээ байгуулна.

32 дугаар зүйл. Хяналтын зөвлөл

32.1.Хоршооны Тэргүүлэгчдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, хөндлөнгийн хяналтын байгууллагын шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах чиг үүрэгтэй Хяналтын зөвлөлийг бүх гишүүдийн хурлаас байгуулна.

32.2.Хяналтын зөвлөл гурваас доошгүй гишүүнтэй байна.

32.3.Хяналтын зөвлөлийн гишүүдээс дарга, орлогч дарга сонгоно.

33 дугаар зүйл. Хяналтын зөвлөлийн гишүүн

33.1.Хяналтын зөвлөлийн гишүүд Тэргүүлэгчдийн хурлаас зөвлөх эрхтэй оролцоно.

33.2.Хяналтын зөвлөлийн гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах хоршооны гишүүнээс хасах асуудлыг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн дөрөвний гурвын саналаар шийдвэрлэнэ.

33.3.Хяналтын зөвлөлийн гишүүн нь Тэргүүлэгчээр сонгогдсон үл болно.

33.4.Хяналтын зөвлөлийн гишүүнээс үндсэн үүрэг гүйцэтгэхтэй холбогдон гаргасан зардлыг хоршооноос нөхөн олгох ба түүнд бүх гишүүдийн хурлын шийдвэрийн дагуу зохих урамшлага олгож болно.

34 дүгээр зүйл. Хяналтын зөвлөлийн хуралдаан

34.1.Хяналтын зөвлөлийн хуралдааныг дарга, түүний эзгүйд олгогч дарга зарлан хуралдуулна.

34.2.Гишүүдийн олонхи нь оролцсоноор хуралдааныг хүчин мөлдөр гэж үзнэ.

34.3.Хуралдааныг зөвхөн дарга, эсхүл түүний орлогч ирдана.

34.4.Хяналтын зөвлөл улиралд 1-ээс доошгүй удаа ралдана.

34.5.Хоршооны Тэргүүлэгчид, эсхүл Хяналтын зөвлөлийн гишүүдийн 50-иас дээш хувь нь Хяналтын зөвлөлийг хуралдуулахыг аардсан, эсхүл Хяналтын зөвлөлийн дарга шаардлагатай гэж үзсэн м ээлжит бус хуралдааныг зарлан хуралдуулна.

35 дугаар зүйл. Хяналтын зөвлөлийн бүрэн эрх

35.1.Хяналтын зөвлөл дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

35.1.1.Тэргүүлэгчдийн үйл ажиллагааг хянан шалгах, үүний лд шаардлагатай баримт бичгийг гаргуулан авах, мэдээлэл, илтгэл нсох, нягтлан бодох бүртгэл, бусад бичиг баримттай танилцаж, алгах;

35.1.2.хоршооны жилийн тайлан, цаг үеийн байдлын тухай мдээ, жилийн орлогын хуваарилалт, алдагдлыг хэрхэн нөхөх зэрэг удлаар санал дүгнэлт гаргаж, бүх гишүүдийн хурлаар лэлцүүлэх;

35.1.3.шаардлагатай гэж үзвэл бүх гишүүдийн хурлыг зарлан ралдуулах;

35.1.4.хууль тогтоомж болон хоршооны дүрэмд заасан рмын дагуу Тэргүүлэгчид эзэл олгох асуудлыг шийдвэрлэх;

35.1.5.хууль, дүрэмд заасан бусад бүрэн эрх.

35.2.Хяналтын зөвлөл шаардлагатай гэж үзвэл мэргэжлийн нжээчийг төлбөртэй ажиллуулж болно.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Хоршоодын холбоо

36 дугаар зүйл. Хоршоодын холбоо

36.1.Хоршоо хууль тогтоомж болон зорилгодоо нийцсэн үйл иллагаа явуулж байгаа эсэх буюу хоршооны үйл ажиллагаа, сион байгуулалт, санхүү, аж ахуйн зэрэг асуудлыг хянан шалгаж, йтлэг удирдлагаар хангах чиг үүргийг Хоршоодын холбоо ээгжүүлнэ.

36.2.Хоршоодын холбоо нь гишүүнчлэлтэй төрийн бус йгууллага байна.

36.3.Хоршоодын холбооны талаархи энэ хуульд зааснаар бусад асуудал нь Төрийн бус байгууллагын тухай хуулиар зохицуулагдана.

37 дугаар зүйл.Хоршоодын холбооны чиг үүрэг

37.1. Хоршоодын холбоо дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлднэ:

37.1.1.хоршооны зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг хянан шалгах, тодорхойлолт гаргах;

37.1.2. хоршооны данс, санхүү, нягтлан бодлоо бүртгэл, бусад бичиг баримтын талаархи мэдээллийг гаргуулан авах;

37.1.3.орон нутгийн болон улсын хэмжээн, хоршооллын хөдөлгөөнийг өргөжүүлэх, хоршоог хөгжүүлэх бодлого явуулах;

37.1.4. хоршоодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг тусламж үзүүлэх, мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх;

37.1.5. хоршоодын боловсон хүчнийг сургах, дантаа сургах ажлыг зохион байгуулах;

37.1.6. хоршоодын эрх ашгийг хамгаалах, дэмжлэг тусламжаа үзүүлэх, боловсон хүчин бэлтгэх зэрэг асуудлаар нэгдсэн бодлого боловсруулахаар төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллах;

37.1.7.хоршоодод нягтлан бодох бүртгэл хөтлөхөд нь мэргэжлийн тусламжаа үзүүлж, тайлан тэнцлийг шалгах баталгаажуулах;

37.1.8. Засгийн газраас хуулийн дагуу Хоршоодыг холбоонд шилжүүлсэн зарим бүрэн эрх;

37.1.9. хууль, дүрэмд заасан бусад бүрэн эрх.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Хоршоог татан буулгах

38 дугаар зүйл. Хоршоог бүх гишүүдийн хурлын шийдвэрээр татан буулгах

38.1.Хоршоог бүх гишүүдийн хурлын шийдвэрээр татан буулгаж болно.

38.2.Хоршоог татан буулгах тухай асуудлыг санал хураалтан оролцсон гишүүдийн дөрөвний гурваас доошгүйн саналаар шийдвэрлэнэ.

38.2. Хоршоог татан буулгасан тухай шийдвэрийг бүртгэл байгууллагад 7 хоногийн дотор мэдэгдэнэ.

39 дүгээр зүйл. Хоршоог шүүх татан буулгах

39.1. Шүүх дор дурдсан үндэслэлээр хоршоог татан буулгана

39.1.1.дампуурсан;

39.1.2. гишүүдийн тоо хуульд заасан доод хэмжээнд өхгүй болсон ба хоршоо өөрийн санаачлагаар татан буутдаагүй;

39.1.3. хууль, дүрэмд зааснаас өөр үйл ажиллагаа улсан;

39.1.4. хуулийг удаа дараа бузуу ноцтой зөрчсөн;

39.1.5. хуульд заасан бусад үндэслэл.

40 дүгээр зүйл. Хоршоо татан буугасаныг мэдэгдэх

40.1. Татан буулгах шийдвэр гаргасан этгээд хоршоо татан гдсан тухай улсын бүртгэлийн байгууллагад 3 хоногийн дотор гэгдэнэ.

40.2. Хоршоо татан буугасаныг улсын бүртгээд тэмдэглүүлсэн ай татан буулгах комисс нийгэд мэдээлнэ.

40.3. Хоршооноос аялагатай этгээдэд хоршоо татан буугдсан ай тусгайлан мэдэгдэнэ.

41 дүгээр зүйл. Татан буулгах комисс томилох, эгүүлэн татах

41.1. Татан буулгах тухай шийдвэр гаргасан байгууллагаас илсон татан буулгах комисс татан буулгах ажлыг эрхлэн цэгтэнэ.

41.2. Татан буулгах комиссыг бүх гишүүдийн хурлаас томилж загүй бол Хяналтын зөвлөл, эсхүл хоршоодын холбооны гүүлэгчид томилж болно.

41.3. Татан буулгах комисс байгуулсан байгууллагын гдвэрээр шаардлагатай гэж үзвэл тухайн комиссыг хугацаанаас нь ю татан буулгаж болно.

42 дугаар зүйл. Татан буулгах комиссыг бүртгэх байгууллагад мэдэгдэх

42.1. Татан буулгах комиссын гишүүдийг бүртгэх байгууллагад ггдэж, холбогдох баримт бичгийг хүргүүлдэ.

43 дугаар зүйл. Татан буулгах комисс хоршоог төлөөлж гарын үсэг зурах

43.1. Хоршооны нэрийн хажууд "татан буугдаж байгаа" гэсэн илт хийж татан буулгах комиссын гишүүд хоршоог төлөөлж ан үсгээ зурна.

44 дүгээр зүйл. Татан буулгах явцал гишүүдийн хоршоонд нийлүүдэх хувь хөрөнгийг нэмэгдүүлэх

44.1. Хоршоог татан буулгах явцал түүний нийт хөрөнгө нь төлбөр барагдуулахад хүрэлцэхгүй бол дутаж буй хэсгийг ноонд нийлүүдэх хувь хөрөнгөө дээд хэмжээнд нь хүртэл югүй гишүүдэд хувь оногдуулах замаар гаргуулж нохон төлно.

45 дугаар зүйл. Хоршооны үйл ажиллагаа дуусгавар болсноос хойш гишүүдийн үүргийг нэмэгдүүлэхгүй байх

45.1. Хоршооны үйл ажиллагаа дуусгавар болсноос хойш үүдийн хоршоонд заавал нийлүүдэх хувь хөрөнгийн хэмжээ,

нөхөх хариуцлагыг нэмэгдүүлж үл болно.

46 дугаар зүйл. Хөрөнгө хуваарилахыг хориглох хугацаа

46.1. Хоршооны өр төлбөртэй холбоотой нэхэмжлэлийн Иргэний хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсгийг үндэслэл бариадуулна.

46.2. Хоршоонд нэхэмжлэл гаргах эрхтэй этгээд нийгэм нэхэмжлэл гаргах боломжгүй нөхцөлд байгаа бол түүнд төлбөл зохих төлбөрийг нэгэн адил төлнө.

46.3. Төлбөрийн талаар маргаантай бол тухайн этгээд ногдох хэсгийг тусгаарласны дараа үлдсэн эд хөрөнгийг гишүүд хуваана.

47 дугаар зүйл. Хоршооны эд хөрөнгийг гишүүдэд хуваарилах

47.1. Хоршооны харилцагчдын нэхэмжлэл хангах ажиллагаа дууссаны дараа энэ хуулийн 14, 16 дугаар зүйлийг үндэслэл гишүүдэд хоршооны үлдсэн эд хөрөнгийг хуваарилна.

47.2. Татан буулгасан тухай анхны тайлан мэдээг үндэслэл гишүүдийн оногдлын хэмжээг тогтооно.

47.3. Энэ хуулийн 44 дүгээр зүйлд заасны дагуу хоршоонд гишүүн нэмэлт хувь хөрөнгө нийлүүлсэн бол эхлээд тэр хэмжээний хөрөнгийг түүнд олгоно.

47.4. Гишүүн нэг бүрт ногдох хувийг нь олгосны дараа хоршооны нийт хөрөнгөөс үлдсэн хэсгийг нийт гишүүдэд тэнцүү хэмжээгээр хуваана.

47.5. Хоршооны дүрмээр эд хөрөнгийг хуваарилахыг хориглох эсхүл хуваарилах харьцааг өөрөөр тогтоож болно.

48 дугаар зүйл. Хуваах боломжгүй үлдэгдэл хөрөнгө

48.1. Хоршооны үйл ажиллагаа дуусгавар болоход хуваах боломжгүй үлдэгдэл хөрөнгийг тодорхой зориулалтаар хэрэглүүдэх зориулалтыг хоршооны дүрэмд тусгайлан заагаагүй бол хөрөнгийг нийтийн хэрэгцээнд зориулан ашиглуулахаар хоршоонд төв оршиж байсан нийслэл, аймаг, сум, дүүргийн өмчид шилжүүлнэ.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

49 дүгээр зүйл. Хууль тогтоомж зөрчигчдэд хүлээлгэх хариуцлага

49.1. Хоршооны тухай хууль тогтоомж зөрчсөн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол гэм буруутай этгээдэд дор дурдсан захиргааны шийтгэл ногдуулна:

49.1.1. дүрэмд орсон өөрчлөлтийг бүртгүүлэх журмыг зөрчсөн албан тушаалтныг бүртгэх байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан 2000-20000 төгрөгөөр торгох;

49.1.2. дүрэмд зааснаас өөр үйл ажиллагаа явуулж

я шүүгч олсон орлогыг хурааж, хоршоог 100000-250000 төгрөгөөр эгэх.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

50 дугаар зүйл. Хуулийг дагаж мөрдөх журам

50.1. Энэ хуулийг дагаж мөрдөхөөс өмнө улсын бүртгэлд өртгөгдсөн хоршоог энэ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 1 жилийн дотор шинэчлэн бүртгэнэ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
рын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ДАЙН БҮХИЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь дайн бүхий байдал зарлах, цуцлах тэс, Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдалд аюул илал учруулсан, зэвсэглэн халдсан улс, түүний холбоотонтой илцах харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Дайн бүхий байдлын тухай хууль тогтоомж

2.1. Дайн бүхий байдлын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан Монгол Улсын хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёо

3.1. "Дайн бүхий байдал" гэж Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдалд аюул занал учруулж, зэвсэглэн халдсан улс, түүний холбоотонтой дайн бүхий байдал зарласан мөчөөс түүнийг цуцлах хүртэл харилцах харилцааны онцгой хэлбэрийг хэлнэ.

3.2. "Дайсан" гэж Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдалд аюул занал учруулж, зэвсэглэн халдсан улс, түүний энэхүү зэвсэгт халдлагад холбоотон нь үлсж буй этгээдийг хэлнэ.

4 дүгээр зүйл. Дайн бүхий байдал зарлах үндэс

4.1. Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдалд бусад улсаас аюул занал учруулж, зэвсэглэн халдвал Монгол Улс олон улсын гэрээ, хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэх зорилгоор дайн бүхий байдал зарлана.

5 дугаар зүйл. Дайн бүхий байдал зарлах

5.1. Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл дайн бүхий байдал зарлах нөхцөл бүрдсэн тухай оруулсан санаа дүгнэлтийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал хэлэлцэж, дайн бүхий байдлыг зарлах, эсэх талаар шийдвэр гаргана.

5.2. Монгол Улсын Их Хурал дайн бүхий байдал зарлах нөхцөл бүрдсэн гэж үзвэл өөрийн онцгой бүрэн эрхийн дагуу дайн бүхий байдал зарлана.

5.3. Дайн бүхий байдал зарлах тухай Монгол Улсын хууль дараахь асуудлыг тусгана.

5.3.1. дайн бүхий байдал зарлах болсон онцгой нөхцөл байдал;

5.3.2. дайн бүхий байдлын зорилго;

5.3.3. дайн бүхий байдлын үед авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээ, зааг;

5.3.4. хууль хүчин төгөлдөр болох хугацаа.

5.4. Монгол Улсын гадаад харилцааны асуудал эрхэлс төрийн захиргааны төв байгууллага дайн бүхий байдал зарлах тухай дайсагнагч улсын дипломат төлөөлөгчийн газрын тэргүүнөөс ноот гардуулж мэдэгдэнэ.

5.5. Дайн бүхий байдал зарласан тухай Улсын Их Хурал шийдвэрийг мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд нэн даруй зарлана.

5.6. Монгол Улсын гадаад харилцааны асуудал эрхэлс төрийн захиргааны төв байгууллага дайн бүхий байдал зарлах тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, дипломат харилцаатай улс, олон улсын бусад байгууллага мэдэгдэнэ.

6 дугаар зүйл. Дайн бүхий байдал, олон улсын харилцаа

6.1. Монгол Улс дайн бүхий байдлын үед манай улс дэмжигч улстай цэрэг-улс төрийн холбоотны харилцаа тогтооцор цэргийн зэвсэг холбоонд элсэн орж болно.

6.2. Монгол Улс дайн бүхий байдлын үед манай улс найрсаг харилцаа бүхий олон улсын байгууллага, гадаад улсаас зорилгоо хууль тогтоомжийн дагуу цэрэг-техникийн тусламж, дэмжлэг болно.

6.3. Дайн бүхий байдал зарласан улстай байгуулсан хамтын талын гэрээ хэлэлцээрийг цуцлах, үйлчлэлийг түр зогсоох, эсхүл

Э, эдийн засаг, нийгмийн салбарт тогтоосор бүх төрлийн харилцааг зооног тасална.

6.4. Монгол Улс зарим улстай хэвсэгт тэмцэл явуулахгүйгээр эн бүхий байдалтай байж болно.

6.5. Дайн бүхий байдал зарласан нөхцөл байдлын улмаас энгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээнээс түүнд заагдсан рам, олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм ижээ, зарчмын дагуу гарах, эсхүл гэрээний үйлчлэлийг түр соож болно.

6.6. Энэ хуульд заагдаагүй олон улсын харилцааны бусад удлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх бүрэн эрхийг Монгол Улсын Их рал эдэлнэ.

7 дугаар зүйл. Дайн бүхий байдлыг цуцлах

7.1. Дайн бүхий байдлыг зарласан нөхцөл байдал бүрэн лсан, дайсагнагч этгээд цэргийн хүчээр түрэмгийлэл үйлдэх лого, үйл ажиллагаанаас татгалзсан, эсхүл дайтагч талууд гэрсэн, найрамдлын тохиролцоонд албан ёсоор хүрсэн тохиоллолд энгол Улсын Их Хурал дайн бүхий байдлыг цуцлах шийдвэр гана.

7.2. Монгол Улсын Их Хурлын шийдвэрт дайн бүхий байдлыг ллах үндэс, хугацаа, хоёр Талын харилцааг сэргээж хэвийн болгох а хэмжээ, бусад асуудлыг тусгасан байна.

7.3. Дайн бүхий байдлыг цуцалсан тухай Улсын Их Хурлын идвэрийг мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд нэн даруй зарлана.

7.4. Монгол Улсын гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн нийн захиргааны төв байгууллага дайн бүхий байдлыг цуцласан ай дайн бүхий байдал зарласан улсын дипломат төлөөлөгчийн арт мэдэгдэнэ.

7.5. Монгол Улсын гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн нийн захиргааны төв байгууллага дайн бүхий байдлыг цуцалсан идвэрийг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн тгийн дарга, дипломат харилцаатай улс орон, олон улсын бусад гууллагад мэдэгдэнэ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГАДААДЫН ЦЭРГИЙН ХҮЧНИЙГ БАЙРЛУУЛАХ,
ДАМЖИН ӨНГӨРҮҮЛЭХ ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь гадаадын цэргийн хүчин Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлуулах, дамжин өнгөрүүл /цаашид "гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, дамжи өнгөрүүлэх" гэнэ/-гэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах,
дамжин өнгөрүүлэх хууль тогтоомж

2.1.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, дамжи өнгөрүүлэх хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, э хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бус актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томьёо

3.1."Гадаадын цэргийн хүчин" гэж орон тооны б бүрэлдэхүүн, зэвсэг, байдлааны болон тусгай зориулалтын техн хэрэгслээр хангагдсан Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага, олон улс бусад байгууллага, гадаад улсын зэвсэгт хүчний харьяалал бүх цэргийн зохион байгуулалттай бүлэг, салбар, анги, нэгтг байгууллагыг хэлнэ.

3.2."Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах" гэж энэ хуу Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу Монгол Улсын нү дэвсгэрт гадаадын цэргийн хүчнийг оруулан байрлуулж, тодорх үүрэг гүйцэтгүүлэхийг хэлнэ.

3.3."Гадаадын цэргийн хүчнийг дамжин өнгөрүүлэх" гэж э хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу тэднийг улсын х нэвтрүүлэн өөрийн нутаг дэвсгэр, агаарын зайгаар өнгөрүү гаргахыг хэлнэ.

4 дүгээр зүйл.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах,
дамжин өнгөрүүлэх үндэслэл

4.1.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, дамж өнгөрүүлэхдээ дараахь зүйлийг үндэслэл болгоно:

4.1.1.Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын энхийг зулах хүчнийг ашиглах тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын үзлүүн зөвлөлийн шийдвэр;

4.1.2.Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ;

4.1.3.Монгол Улсад бусад улсаас цэргийн хүчээр өмгийлэн халдсан, эсхүл тийнхүү халдах нь бодитой болсон үед нгол Улсын Засгийн газраас гаргасан шийдвэр;

4.1.4.гадаад улсын Засгийн газраас өөрийн цэргийн нээ Монгол Улсын нутаг дэвсгэр, агаарын зайгаар дамжин өрүүлэх тухай тавьсан хүсэлтийг Монгол Улсын үндэсний үлгүй байдалд харшлаагүй гэж үзэж гаргасан Засгийн газрын йдвэр.

5 дугаар зүйл.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах,
дамжин өнгөрүүлэхийг хориглох

5.1.Дайсагнагч талууд Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн т байдалд аюул занал учруулаагүй бол тэдгээрийн аль нэгний гийн хүчнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлуулах, дамжин өрүүлэхийг хориглоно.

6 дугаар зүйл.Гадаадын цэргийн хүчнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэх шийдвэр гаргах

6.1.Гадаадын цэргийн хүчнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт луулах, дамжин өнгөрүүлэх тухай хуулийн төслийг батлан гаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, богдох бусад байгууллагатай хамтран боловсруулж, батлан гаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн гадаад ицааны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй зөвшилцөн гийн газарт оруудна.

6.2.Монгол Улсын Засгийн газар уг асуудлаар хуулийн төсөл овсруулан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлдэ.

6.3.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, дамжин өрүүлэх тухай Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн ийн төслийг Улсын Их Хурал хэлэлцэн хууль гаргана.

7 дугаар зүйл.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах,
дамжин өнгөрүүлэх олон улсын гэрээ

7.1.Энэ хууль, гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, жин өнгөрүүлэх тухай Улсын Их Хурлаас тухайн үед батлан гасан Монгол Улсын хууль, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн нгол Улсын Засгийн газар гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, жин өнгөрүүлэх талаар олон улсын гэрээ байгуулна.

7.2.Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, дамжин өрүүлэх олон улсын гэрээнд цэргийг байрлуулах, дамжин өрүүлэх үндэслэл, тодорхой асуудлаар Талуудын эрх, үүрэг, цэл хийх субъектууд болон бусад асуудлыг тусгасан байна.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах

8 дугаар зүйл. Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах гэрээ

8.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлах гадаадын цэргийн хүчний үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдлыг Засгийн газар хооронд гэрээгээр зохицуулна.

8.2. Гадаадын цэргийн хүчнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэ байрлуулах тухай Засгийн газар хоорондын гэрээнд дараахь асуудлыг тусгана:

8.2.1. гадаадын цэргийн хүчнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлуулах болсон нөхцөл;

8.2.2. гадаадын цэргийн хүчнийг нутаг дэвсгэрт байрлуулах зорилго;

8.2.3. гадаадын цэргийн хүчний гүйцэтгэх үүрэг;

8.2.4. гадаадын цэргийн хүчнийг байрлах хугацаа, журам;

8.2.5. тодорхой асуудлаар Талуудын эдлэх эрх, хүлээх үүрэг;

8.2.6. гадаадын цэргийн хүчний тоо, хэмжээ;

8.2.7. гадаадын цэргийн хүчний ар тал, санхүүгийн хангалтын журам;

8.2.8. гадаадын цэргийн хүчний цэргийн алба хаагчдын болон тэдний гэр бүлийнхний эрх зүйн байдал;

8.2.9. цэргийн удирдлага, харилцан ажиллагааг зохион байгуулах журам;

8.2.10. гэрээг хэрэгжүүлэхтэй холбогдолтой бусад асуудлууд.

9 дүгээр зүйл. Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулахтай холбогдсон бусад асуудал

9.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрласан гадаадын цэргийн хүчний бие бүрэлдэхүүн Монгол Улсын хууль тогтоомжийн тухайн улстай байгуулсан олон улсын гэрээний үүргийг сайн биелүүлэх үүрэгтэй.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Гадаадын цэргийн хүчнийг дамжин өнгөрүүлэх

10 дугаар зүйл. Гадаадын цэргийн хүчнийг дамжин өнгөрүүлэх гэрээ

10.1. Гадаад улсын Засгийн газар цэргийн хүчнээ Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээр дамжин өнгөрүүлэх асуудлыг Монгол Улс

згийн газарт цэргийн хүчин дамжин өнгөрөхөөс өмнө нь тавьж, ну авсны үндсэн дээр гэрээ байгуулна.

10.2. Гадаадын цэргийн хүчнийг дамжин өнгөрүүлэх тухай згийн газар хоорондын гэрээнд дараахь асуудлыг тусгана:

10.2.1. гадаадын цэргийн хүчнийг Монгол Улсын таг дэвсгэрээр дамжин өнгөрүүлэх нөхцөл;

10.2.2. гадаадын цэргийн хүчний нутаг дэвсгэртээ жин өнгөрүүлэх зорилго;

10.2.3. дамжин өнгөрүүлэх цэргийн хүчний элдэхүүн, тээвэрлэх арга;

10.2.4. цэргийн цуваа дамжин өнгөрүүлэхийг хүссэн налгаа ирүүлэх журам, захиалгад тусгагдах зүйл;

10.2.5. Монгол Улсын хилээр гадаадын цэргийн цний бие бүрэлдэхүүн, зэвсэг, байлдааны болон тусгай чулалтын техник, материал хэрэгслийг нэвтрүүлэх, нутаг гсгэрээр дамжин өнгөрүүлэх журам;

10.2.6. гадаадын цэргийн хүчний цувааны харуул гаалалт, харуулын бие бүрэлдэхүүн зэвсэг авч явах, хэрэглэх зам;

10.2.7. гадаадын цэргийн хүчнийг дамжин өрүүлсний төлбөр, түүнийг барагдуулах журам;

10.2.8. дамжин өнгөрч байгаа цэргийн хүчний бие элдэхүүнээс Монгол Улсын хууль тогтоомж зөрчсөн, дамжин өрөхдөө учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх зам;

10.2.9. гэрээг хэрэгжүүлэх явцад үүссэн бусад удлыг зохицуулах журам.

11 дүгээр зүйл. Гадаадын цэргийн хүчнийг дамжин өнгөрүүлэхтэй холбогдсон бусад асуудал

11.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээр дамжин өнгөрч байгаа задын цэргийн хүчний бие бүрэлдэхүүн Монгол Улсын хууль гоомж, тухайн улстай байгуулсан олон улсын гэрээний үүргийг ин биелүүлнэ.

11.2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээр дамжин өнгөрч байгаа задын цэргийн хүчний бие бүрэлдэхүүнд гадаадын иргэний эрх н байдлын тухай Монгол Улсын хууль үйлчлэхгүй.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

12 дугаар зүйл. Хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага

12.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт гадаадын цэргийн хүчний ан хаагчдаас Монгол Улсын хууль тогтоомж зөрчиж гэмт хэрэг

үйлдвэл гэм буруутай этгээдэд хууль тогтоомж, олон улсын гэрээнэ дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

12.2. Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэх тухай хууль тогтоомж зөрчсөн гэм буруутай этгээд Монгол Улсын хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

12.3. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт гадаадын цэргийн хүч байрлах, дамжин өнгөрөхдөө олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээж зөвшөөрсөн зарчим, хэм хэмжээг зөрчвөл Монгол Улс Олон улс шүүхэд хандана.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 9-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 4 дүгээр хэсэг нэмсүгэй:

"4. Олон улсын, улсын, орон нутгийн чанартай авто замын байгууламжийг өөрийн хөрөнгөөр барьж байгуулсан, засварчлалт хийсэн аж ахуйн нэгжийн уг ажилд зарцуулсан хөрөнгө албан татвар ногдуулах орлогоос хясаж гоошно."

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Авто замын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

8 оны 1 дүгээр
ын 9-ний өдөрУлаанбаатар
хотАВТО ТЭЭВРИЙН БОЛОН ӨӨРӨӨ ЯВАГЧ
ХЭРЭГСЛИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. "Авто замын тухай" хууль баталсантай
богдуулан Авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан
варын хуульд дор дурдсан агуулгатай заалт, өгүүлдэр нэмсүгэй:

1/ 4 дүгээр зүйлийн 7 дахь заалт:

"7/авто чиргүүл."

2/ 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 10 дахь заалт:

"10.Чиргүүл /Даашын 1 тонн

тутамд/

5500

5500"

3/ 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь өгүүлдэр:

"Энэхүү албан татварын орлогоос тухайн орон нутгийн
ын санд төвлөрүүлэх хувь хэмжээг Засгийн газар тогтооно."

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Авто замын тухай хууль хүчин
элдэр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

8 оны 1 дүгээр
ын 9-ний өдөрУлаанбаатар
хотТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Авто замын тухай хууль баталсантай
богдуулан Төсвийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсгийн
эхь заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Авто замын тухай хууль хүчин
элдэр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт дор дурдсан агуулгатай 5, 6, 7, 8, 9 дэх заалт нэмсүгэй:

"5/нийгмийн даатгалын болон нийгмийн халамжийн сангийн орлого;

6/Монголбанкны орлого;

7/нийгэмд үйлчилдэг улсын бүртгэлтэй төрийн байгууллагын дүрмийн зорилгоо хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон аж ахуйн үйл ажиллагаанаас олсон орлого;

8/нийгэмд үйлчилдэг улсын бүртгэлтэй төрийн байгууллагад өргөсөн хандив;

9/аж ахуйн нэгж, байгууллагаас боловсролын санд өргөсөн хандив.

Хандивласан эд хөрөнгийг үнэлэх журмыг Засгийн газар тогтооно.

2 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуулийн 7 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12 дахь хэсэг нэмсүгэй:

"5. Дараахь салбар дахь гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжид үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн өдрөөс орлогын албан татварын дор дурдсан хөнгөлөлт үзүүлнэ:

1/шахилгаан, дулааны станц, шахилгаан, дулаан дамжуулах шугам сүлжээ, авто, төмөр зам, агаарын тээврийн болон инженерийн барилга байгууламж, телекоммуникацийн үйлдвэр сүлжээний салбарт 10 жилийн хугацаанд чөлөөлж, дараагийн 5 жилд 50 хувиар хөнгөлнө;

2/үнэт металлаас бусад эрсийн түүхий эд, нефть, хатуу түлээ олборлох, боловсруулах, металлург, хими, төмөрлөг, машин үйлдвэрлэл, электроникийн салбарт 5 жилийн хугацаанд чөлөөлж, дараагийн 5 жилд 50 хувиар хөнгөлнө.

6. Энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт зааснаас бусад салбар байгуулагдсан гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжид үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийхээ 50-иас дээш хувийг экспортоор байвал тухайн аж ахуйн нэгжийг орлогын албан татвараас эхний жилд 50 хувиар хөнгөлнө, дараагийн 3 жилд 50 хувиар хөнгөлнө.

7. Энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт зааснаас бусад салбарт гуулагдах гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж аж ахуйн нэгжид огын албан татварын хөнгөлөлт үзүүлдэг болно. Уг асуудлыг гийн газрын өргөн мэдүүдсэнээр Улсын Их Хурал тухай бүр йдвэрлэнэ.

8. Гадаадын хөрөнгө оруулагч өөрт ногдох орлогоос тухайн аж йн нэгжид дахин хөрөнгө оруулалт хийвэл оруулсан хөрөнгийн жээгээр тухайн аж ахуйн нэгжийн албан татвар ногдуулах огыг багасгаж тоошно.

9. Гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн үйл ллагаа нь энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан хэд хэдэн салбарыг рч байвал тухайн аж ахуйн нэгжид үзүүлдэх орлогын албан ярын хөнгөлөлтийг үйл ажиллагааны үндсэн салбараар нь рхойлно.

10. Өмч хувьчлах тухай хуулийн дагуу хөрөнгө оруулалтын йн бичгээр худалдсан аж ахуйн нэгжийн ногдол хувь, хувьцаа, ид үнэт шасыг худалдаж авах хэлбэрээр байгуулагдах гадаадын нгө оруулалттай аж ахуйн нэгжид энэ зүйлийн 4,5 дахь хэсэгт ан хөнгөлөлт, чөлөөлөлт хамаарахгүй.

11. Эрчим хүчний эх үүсвэр, шугам сүлжээг барьж байгуулах, гвэрлэлийн үндсэн технологийг шинэчлэхэд хөрөнгө оруулсан ахуйн нэгж, байгууллагыг оруулсан хөрөнгийн хэмжээгээр гын албан татвараас байгуулагдсанаас хойш эхний 10 жилд ан чөлөөлж, дараагийн 5 жилд 50 хувиар хөнгөлнө.

12. Энэ зүйлийн 10 дахь хэсгийн заалт иргэн, аж ахуйн к, байгууллага өөрийн хэрэгцээнд эрчим хүч үйлдвэрлэх, өөрийн , эзэмшлийн газар, барилга байгууламжийн дотор шугам сүлжээ ж байгуулахад хамаарахгүй."

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1998 оны 2 дугаар сарын 1-ний эс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ХҮН АМЫН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН
ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Хүн амын орлогын албан татварын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт дор дурдсан агуулгатай 14 д даалт нэмсүгэй:

“14/иргэдээс боловсролын сан, нийгэмд үйлчилдэг, улс бүртгэлтэй төрийн бус байгууллагад өргөсөн хандив.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1998 оны 2 дугаар сарын 1-н өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГААЛИЙН ТАРИФЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Гаалийн тарифын тухай хуулийн 21 дүг зүйлийн 1 дэх хэсэгт дор дурдсан агуулгатай 12 дахь заалт нэмсүгэй:

“12/Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 5 дүг зүйлд заасан үйл ажиллагааг явуулах зорилгоор Монголбанк импортолсон материал, тоног төхөөрөмж.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1998 оны 2 дугаар сарын 1-н өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1 оны 1 дүгээр
ан 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ЗАРИМ ХУУЛИЙН ЗҮЙЛ, ЗААЛТЫГ
ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 2 дугаар зүйлийн 3 хэсгийг үндэслэн дор дурдсан хуулиудын дараахь зүйл, заалтыг нгүй болсонд тооцсугай:

1/Газрын тосны тухай хуулийн 12 дугаар зүйл;

2/Хүнсний тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 2 дахь нийн 1.2 дахь заалт;

3/Боловсролын тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 7 хэсгийн 2 дахь өгүүлдэр, 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг;

4/Эрчим хүчний тухай хуулийн 22 дугаар зүйл;

5/Тов банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 38 ар зүйлийн 2 дахь хэсэг;

6/Банкны тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 2 дахь г;

7/Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийн 21, 22 ар зүйл;

8/Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 10 дугаар нийн 2 дахь хэсэг;

9/Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн 7 дугаар нийн 2 дахь хэсэг;

10/Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 18 ар зүйлийн 2 дахь хэсэг, 19, 20 дугаар зүйл.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 1998 оны 2 дугаар сарын 1-ний өс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Засгийн газрын тухай хуулийн 25 дугаар зүйл дор дурдсан агуулгатай 6 дахь хэсэг нэмсүгэй:

"6.Засгийн газрын гишүүний эрхлэх асуудлыг Улсын Их Хурал дахь цөөнхийн нам, эвслийн бүлгийн дотор эрхлэн харцуц байгаа Улсын Их Хурлын гишүүнийг Засгийн газраас тухайн сайтз нэг адил улс орны хэмжээний мэдээллээр хангана."

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ИРГЭНИЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Иргэний хуулийн 368 дугаар зүйлийн 4.5 д хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/368 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг:

"4.Банкнаас олгох зээлийн хүү, түүний хэмжээ, төлжурмыг зээлийн гэрээгээр тодорхойлох бөгөөд хүүг энэ зүйлийн дэх хэсэгт заасан хугацаанд төлнө.

Зээлдэгч банкнаас олгосон зээлийг энэ зүйлийн 1 дэх хэс заасан хугацаанд төлөөгүй тохиолдолд зээлийн гэрээний үүр бүрэн биелүүлд дуусах хүртэл хугацаанд зээлийн үндсэн хүү, түүн хорин хувиас хэтрэхгүй хэмжээний нэмэгдүүлсэн хүү төлөө гэрээнд зааж болно."

2/368 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг:

"5.Зээлийн гэрээний хугацаа дууссан нь гэрээний үүргээ шаандаа биелүүлдээгүй зээлдэгчийг зээл, түүний хүү, нэмэгдүүлсэн төлөх үүргээс чөлөөлөх үндэслэл болохгүй."

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

8 оны 1 дүгээр
ан 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МӨНГӨН ХАДГАЛАМЖ, ТӨЛБӨР ТООЦОО,
БАНКНЫ ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ
ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, банкны нийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 3, 24-р зүйлийн 3 дахь хэсгийг дор дурдсанаар тус тус өөрчлөн оруулсугай:

1/ 22 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг:

"3.Зээлийн гэрээний хугацаа дууссан нь гэрээний үүргээ шаандаа биелүүлдээгүй зээлдэгчийг зээл, түүний хүү, нэмэгдсэн төлөх үүргээс чөлөөлөх үндэслэл болохгүй."

2/ 24 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг:

"3.Зээлийг Иргэний хуулийн 368 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт ан хугацаанд төлөөгүй бол зээлийн гэрээний үүргээ бүрэн түүлж дуусах хүртэл хугацаанд зээлийн үндсэн хүү, гэрээнд ан бол түүний хорин хувиас хэтрэхгүй хэмжээний нэмэгдүүлсэн төлнө."

2 дугаар зүйл. Мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, банкны нийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 3 дахь нийн "уг зээлийг" гэснийг "уг зээл, түүний хүүг" гэж нилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, банкны нийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 2 дахь нийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛИЙН ЗААЛТ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид "Мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг" гэсэн "Тавдугаар бүлэг" нэмсүгэй:

"Тавдугаар бүлэг

Мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг

153 дугаар зүйл. Компьютерын мэдээллийг хууль бус өөрчлөх

1. Хууран мэхлэх болон бусдын эд хөрөнгийг ашиглан шамшигдуулах зорилгогүйгээр компьютер, мэдээллийн сүлжээ хадгалагдаж байгаа мэдээллийг санаатайгаар өөрчилж худал мэдээ оруулсны улмаас үлэмж хэмжээний хохирол учруулсан бол хоёр хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хэргийг зохио байгуулалттай бүлэг этгээд үйлдсэн, эсхүл их хэмжээний хохирол учруулсан бол таваас найман жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

154 дүгээр зүйл. Компьютерын мэдээлэл, программыг эвдэх, сүйтгэх

Компьютерын мэдээлэл, программыг санаатайгаар эвдсэн, компьютер, түүний төхөөрөмжийг ашиглах боломжгүй болгосон, ээллийн сүлжээг сүйтгэсэн бол зургаан сар хүртэл хугацаагаар их буюу гурван зуун тавин мянгаас таван зуун мянга хүртэл югөөр торгох ял шийтгэнэ.

155 дугаар зүйл. Компьютерийн мэдээллийг хууль бусаар олж авах

Компьютер, мэдээллийн сүлжээнд хадгалагдаж байгаа ээллийг зөвшөөрөлгүйгээр хуулбарласан буюу хууль бус замаар авсан, түүнчлэн мэдээллийн сүлжээгээр дамжуулж байгаа ээллийг замаас нь авсан буюу авахыг завдсан бол нэг жил хүртэл цаагаар хорих буюу гурван зуун тавин мянгаас таван зуун мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

156 дугаар зүйл. Компьютер, мэдээллийн сүлжээнд хууль бусаар нэвтрэх тусгай хэрэгсэл бэлтгэх, борлуулах

Хамгаалалттай компьютер, мэдээллийн сүлжээнд хууль ар нэвтрэх тусгай программ болон техник хэрэгслийг бэлтгэсэн у борлуулсан бол зургаан сар хүртэл хугацаагаар хорих буюу хоёр тавин мянгаас таван зуун мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

157 дугаар зүйл. Нянтай программ зохион бүтээх, ашиглах, тараах

Компьютер, мэдээллийн сүлжээнд хадгалагдаж байгаа ээллийг зөвшөөрөлгүйгээр устгах, хаах, өөрчлөх болон хуулбарлах илгөөр компьютерын программ зохион бүтээх, программаг илгөөт оруулах, түүнчлэн нянтай программыг тусгайлан зохион эх, түүнийг мэдсээр байж ашиглах буюу нянтай программ авсан бол хоёр зуун тавин мянгаас дөрвөн зуун мянга хүртэл югөөр торгох ял шийтгэнэ."

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг буцаан хэрэглэхгүй.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ЗАХИРГААНЫ ХАРИУЦЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд дараах агуулгатай 34² дугаар зүйл нэмсүгэй:

“34² дугаар зүйл. Компьютер, мэдээллийн сүлжээг ашиглах журам зөрчих, компьютер, мэдээллийн сүлжээнд зөвшөөрөлгүй нэвтрэх

Компьютер, мэдээллийн сүлжээг ашиглах журам зөрчсөн компьютер, мэдээллийн сүлжээнд халгалагдаж байгаа мэдээлэл зөвшөөрөлгүй нэвтэрсний улмаас мэдээллийг болгоомжгүйгээр өөрчлөх, устгах, хаахал хүргэсэн буюу компьютер, түүний төхөөрөмжийг ашиглах боломжгүй болгон эвдсэн, түүнчлэн компьютер, мэдээллийн сүлжээнд халгалагдаж байгаа мэдээлэл хууль бусаар хуулбарласан, мэдээллийн сүлжээгээр дамжуулж байгаа мэдээллийг замаас нь авсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр бол гэм буруутай иргэнийг 10000-50000 хүртэл төгрөгөөр, албан тушаалтныг 50000-60000 хүртэл төгрөгөөр торгох шийт ногдуулна.”

2 дугаар зүйл. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх заалтын “33, 34” гэсний дараа “34²” гэж нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг бушаан хэрэглэхгүй.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

оны 1 дүгээр
н 15-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГЭРЭЭ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. "Улаанбаатар хотын нийтийн аж ахуйг сруулах төсөл"-д зориулж Дэлхийн банкаас хөнгөлөлттэй зээл талаар Монгол Улс болон Олон улсын хөгжлийн ассоциацийн хонд 1997 оны 7 дугаар сарын 31-ний өдөр байгуулсан гжлийн зээлийн гэрээ"-г Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн үлсний дагуу соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

оны 1 дүгээр
н 16-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

КОНВЕНЦИД НЭГДЭН ОРОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. 1993 оны 5 дугаар сарын 29-ны өдөр Гаг оо байгуулсан "Хүүхдийг хамгаалах ба улс хооронд үрчлэх длаар хамтран ажиллах тухай Конвенци"-д Засгийн газрын өргөн үлсний дагуу нэгдэн орсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 2-ны өдөр

Дугаар 01

Улаанбаа
хот

Тогтоолын төсөл буцаах, нэгдмэл
стандарт бий болгох тухай

Монгол Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгийн хуулийн дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Болд, Р.Бадамдам, Ж.Бямбадорж, Ч.Сайханбилэг, С.Чимэдцэрэн нарнаас 1997 оны дүгээр сарын 1-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн "Монгол Улсад ал хэргийг латин үсгээр хөтлөн явуулах бэлтгэл ажлыг хангах тухай Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг латин үсгийг ал хэрэг хөтлөх хэмжээнд авч үзэх болоогүй байна гэж үзэж хуралда оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар тогтоолын төсл санаачлагчид нь буцаасугай.

2. Монгол хэл бичгийг латин үсгээр хөрвүүлэн буу нэгдмэл стандартыг бий болгох асуудлыг судлаж шийдвэрлэн Монгол Улсын Засгийн газар /М.Энхсайхан/-т даалгасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 2-ны өдөр

Дугаар 02

Улаанбаа
хот

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах,
тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуулийг
хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэд нөхөх олговор олгох тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан Мо Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэд нөхөх олговор олгох тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан Зас газрын шийдвэрийг энэ хуульд нийцүүлэх, уг хуульд заасан жуу

1 оны 1 улиралд багтаан баталж гаргах арга хэмжээ авахыг
ийн газар /М.ЭНХСАЙХАН/-т даалгасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

оны 1 дүгээр
н 2-ны өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар
хот

Тогтоол хүчингүй болсонд тоонох тухай

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд
х олговор олгох тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан Монгол
ын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд
х олговор олгох тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн
илс зэмлэгдэж хохирсон зарим хүмүүст тусламж үзүүлэх тухай”
ИАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1990 оны 6 дугаар
н 7-ны өдрийн 69 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд
сугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

оны 1 дүгээр
н 2-ны өдөр

Дугаар 04

Улаанбаатар
хот

**Архивын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим
арга хэмжээний тухай**

Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Архивын тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан дараахь арга
ээ авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газар /М.Энхсайхан/-т даалгасугай:

1/ архив, албан хэрэг хөтөлөлтийн талаар хүчин төгөлдөр
өлж байгаа Засгийн газрын тогтоол, шийдвэрийг 1998 онд багтаан
ын тухай хуульд нийцүүлэн шинэчлэх;

2/ 1921-1990 оны МАХН-ын архивыг олон түм ашиглуулах, байраар хангах, санхүүжүүлэх ажлыг МАХН-тай хамт шийдвэрлэж, зохион байгуулах;

3/ 1979-1982 онуудад Түүхийн төв архиваас Нийгм аюулаас хамгаалах яам, Гадаад явдлын яам, Улсын геодези, зураг з газарт шилжүүлсэн Монгол Улсын хилийн түүхийн холбогдол баримтууд, мөн аймаг, хошуу, өртөө харуулын нутгийн зураг з материалыг 1998 онд багтаан Үндэсний төв архивт буцаан авах аж зохион байгуулах;

4/ Архивын тухай хуулийн 11.1.5, 11.1.6, 15.1.3, 15.1.5, 15.1.8, 15.1.9, 15.1.12, 17.2, 19.5, 19.6, 19.7, 19.8, 19.10 дахь хэсг заалтуудыг хэрэгжүүлэх хөрөнгийн эх үүсвэрийг улсын төсөвт тусгуулах

2. Энэ тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Хууль з байнгын хороо /Ч.Отгонбаяр/-нд даалгасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Дугаар 05

Улаанбаат
хот

Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус б хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах т

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох б барааны жагсаалтыг 1 дүгээр хавсралт, тарифын бус б хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг 2 дугаар хавсрал ёсоор тус тус баталсугай.

2. Энэхүү тогтоолоор баталсан улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хори тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны нэр тор нарийвчлан гаргаж, Гаалийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 2 барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем /БТКУС/-ийн к оруулан батлах эрхийг Засгийн газар /М.Энхсайхан/-т олгосугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

Монгол Улсын Их Хурлын 1998 оны
05 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ХИЛЭЭР НЭВТРҮҮЛЭХИЙГ ХОРИГЛОХ БҮЛЭГ БАРААНЫ ЖАГСААЛТ

Бүлэг барааны бичиглэл	Улсын хилээр нэвтрэх ялгаа
Мансууруулах бодис, тэдгээрийг хэрэглэх, үйдвэрлэхэд зориулсан багаж хэрэгсэл, мансууруулах ургамал*	Гаргах, оруулах

* Эмчилгээний зориулалтаар хилээр оруулж ирэх мансууруулах бодис, ургамлыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын тодорхойлолтоор хил нэвтрүүлдэг.

Монгол Улсын Их Хурлын 1998 оны
05 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ХИЛЭЭР ТАРИФЫН БУС БУСАД ХЯЗГААРЛАЛТАЙ НЭВТРҮҮЛЭХ БҮЛЭГ БАРААНЫ ЖАГСААЛТ

Бүлэг барааны бичиглэл	Улсын хилээр нэвтрэх ялгаа
Ураны хүдэр ба түүний баяжмал	Гаргах
Онцгой хортой химийн бодис	Гаргах, оруулах
Зайлшгүй хяналтад байх эмчилгээ, урьдчилан сэргийлэх зориулалттай эд эрхтэн, донорын цус	Гаргах, оруулах
Буу, зэр зэвсэг, байлдааны хэрэгсэл, техник, тэдгээрийн эд анги, тоног хэрэгсэл, гэрэх бодис	Гаргах, оруулах
Түүх соёлын хосгүй үнэт дурсгалт зүйл	Түр гаргах
Ердийн түүх соёлын зүйл, амьтан, ургамал, эрээс судлал, анатоми, археологи палеонтологи, угсаатны зүй болон зоос судлалын чиглэлийн олдвор болон цуглуулга	Гаргах
Үржлийн мал	Гаргах
Ан амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, ан амьтны холбогдолтой судалгааны ажлын сорьц, дээж	Гаргах

9.	Мал, амьтны үр хөврөл, бичил биетний өсгөвөр	Гаргах
----	--	--------

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Дугаар 06

Улаанбаат
хот

Хүн ам, орон сууцны улсын тооллыг явуулах хугацааг зөвшөөрөх тухай

Статистикийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 3 д-
хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогыг 2000 онд явуулах
Засгийн газар /М.Энхсайхан/-т зөвшөөрсүгэй.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1998 оны 1 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Дугаар 07

Улаанбаат
хот

Сонгуулийн ерөнхий хорооны бүрэлдэхүүн бүрэн эрхийн хугацааг сунгах тухай

Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хороо бүрэлдэхүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусч байгаатай холбогдуу Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хороо бүрэлдэхүүний бүрэн эрхийг сонгуулийн шинэчилсэн хүрээнд батлагдаж, Сонгуулийн ерөнхий хорооны шинэ бүрэлдэхүүн томилогдох хүртэлх хугацаанд сунгасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

оны 1 дүгээр
н 28-ны өдөр

Дугаар 01

Улаанбаатар
хот

Шүүгчийг албан тушаалаас чөлөөлөх тухай

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн Ширчингийн нэрцэгийг Өвөрхангай аймгийн шүүхийн шүүгчийн албан алаас чөлөөлсүгэй.

ЭНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

оны 1 дүгээр
н 28-ны өдөр

Дугаар 02

Улаанбаатар
хот

Зарим шүүхийн шүүгчийг томилх тухай

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн Зундуйн эцэгийг Дорнод аймаг дахь сум дундын шүүхийн ерөнхий ийн, Ширчингийн Алтанцэцэгийг Өвөрхангай аймаг дахь сум ан 1 дүгээр шүүхийн шүүгч, ерөнхий шүүгчийн албан тушаалд үс томилсугай.

ЭНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

оны 2 дугаар
н 4-ны өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар
хот

Эрдэмтэд, мэргэжилтнүүдийн зөвлөл байгуулах тухай

1. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн дэргэд Эрдэмтэд, жилтнүүдийн зөвлөл байгуулсугай.

2. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх Эрдэм мэргэжилтнүүдийн зөвлөлийн ажиллах журмыг 1 дүгээр хавсралт бүрэлдэхүүнийг 2 дугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНД

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1998 -
03 дугаар зарлигийн 1 дүгээр хавср

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ДЭРГЭДЭХ ЭРДЭМТЭД МЭРГЭЖИЛТНҮҮДИЙН ЗӨВЛӨЛИЙН АЖИЛЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1 Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх эрдэмтэд, мэргэжилтнүүд зөвлөл нь /цаашид зөвлөл гэх/ төрөл бүрийн салбарын эрдэм мэргэжилтнүүдээс бүрдсэн орон тооны бус бүтэц мөн.

1.2 Монгол Улсын Ерөнхийлөгч бүрэн эрхээ хэрэгжүүл туслах нь зөвлөлийн зорилго мөн.

Хоёр. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зарчим

2.1. Зөвлөлийн үйл ажиллагаа двраах зарчимд үндэслэнэ. Ү/ а/ төрийн бодлогын аливаа асуудал шинжлэх ухааны үүд хандах;

б/ төрийн хууль тогтоомж, эрхийн бусад актын хүр ажиллах;

в/ баримт бичгийн төсөл боловсруулахдаа Ерөнхийлөгч хөтөлбөрийн үзэл санааг үндэс болгох;

г/ төрийн бодлогын аливаа асуудлаар санал боловсруул улс төрийн аль нэг намын үзэл бодлыг дагнан барьж явцуура харин тэдгээрийн үр ашигтай санал, оновчтой баримтлалыг тун тусгах;

д/ баримт бичгийн төслийн нууцлалыг хадгалах.

Гурав. Зөвлөлийн зохион байгуулалт, удирдлага

3.1. Зөвлөл салбар зөвлөлүүдтэй байна. Үүнд:

а/ эдийн засгийн бодлогын салбар зөвлөл;

б/ нийгмийн бодлогын салбар зөвлөл;

в/ хууль зүйн бодлогын салбар зөвлөл;

г/ түүхэн уламжлал, ёс заншлын салбар зөвлөл;

д/ цэргийн бодлогын салбар зөвлөл;

е/ бизнесийг хөгжүүлэх бодлогын салбар зөвлөл;

ж/ хэвлэл, мэдээллийн бодлогын салбар зөвлөл;

з/ гадаад бодлогын салбар зөвлөл.

3.2. Салбар зөвлөл тус бүр 9-15 гишүүнтэй байна. Хэвлэл, олийн бодлогын салбар зөвлөл 20 хүртэл гишүүнтэй байж болно.

3.3. Салбар зөвлөлийн гишүүдийг Монгол Улсын хийлөгчийн зарлигаар томилж, чөлөөлнө.

3.4. Зөвлөлийн гишүүдэд Ерөнхийлөгчийн гарын үсэг бүхий гэрэх олгоно.

3.5. Зөвлөлийн ахлагч нь Тамгын газрын дарга байна.

3.6. Зөвлөлийн ахлагчийн эзгүйд түүнийг Ерөнхийлөгчийн аль зөвлөлх орлоно.

3.7. Салбар зөвлөлүүдийн ахлагчаар Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга, зөвлөлхүүд ажиллана.

Дөрөв. Зөвлөлийн ажиллах хэлбэр

4.1. Зөвлөл нь салбар зөвлөлүүдээрээ дамжуулан үйл ажиллагаагаа явуулна.

4.2. Салбар зөвлөлүүд жил бүрийн төлөвлөгөөтэй ажиллана.

4.3. Салбар зөвлөлийн бичиг хэргийг ахлагч, нарийн бичгийн дарга бүрдүүлж шаардлагатай бичиг баримтыг Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын архивт хадгална.

4.4. Салбар зөвлөл дараах чиглэлээр ажиллана. Үүнд:

а/ төрийн бодлогын чухал асуудлаар санал солилцох;

б/ баримт бичгийн төсөл боловсруулах;

в/ Ерөнхийлөгчийн бодлого, үйл ажиллагааг тайлбарлах, мөчлөх;

г/ Ерөнхийлөгчийн даалгасан асуудлаар санал, зөвлөмж өгөхөд Ерөнхийлөгчид толилуулах.

Тав. Зөвлөлийн гишүүдийн үүрэг

5.1. Зөвлөлийн гишүүд дараахь үүрэгтэй. Үүнд:

а/ шаардлагатай үед үндсэн ажлаа зохицуулж, тодорхой шаардлагаар зөвлөлд ажиллах

б/ зөвлөл дээр тохирсон үүргээ тогтоосон хугацаанд нь гүйцэтгэх

в/ зөвлөлийн гишүүний нэр төр, ёс зүйг эрхэмлэн сахих.

Зургаа. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зардал

6.1. Зөвлөлийн ажиллах нөхцөлийг Тамгын газар хангана.

6.2. Зөвлөлийн зардлыг жилээр төлөвлөж, Тамгын газрын дарга тусгана.

6.3. Зөвлөлийн зардлыг Тамгын газрын дарга батална.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1998 он
03 дугаар зарлигийн 2 дугаар хавсралт

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ДЭРГЭДЭХ
ЭРДЭМТЭД, МЭРГЭЖИЛТНҮҮДИЙН ЗӨВЛӨЛИЙН
БҮРЭЛДЭХҮҮН**

С.Баяр - Зөвлөлийн ахлагч, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга

Нэг. Эдийн засгийн бодлогын салбар зөвлөл

1. Б.Батхшиг - Салбар зөвлөлийн ахлагч, Ерөнхийлөгчийн эдийн засгийн бодлогын зөвлөл, дэд дарга
2. Г.Даваасамбуу - Салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга, Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын референт доктор
3. Л.Энхтайван - Төрийн захиргаа, удирдлагын хөгжлийн институтын тэнхмийн эрхлэгч, доктор
4. Б.Аюуш - Үнэт цаасны хорооны хэлтсийн дарга доктор
5. А.Бакей - ХААИС-ийн эдийн засгийн факультетын декан, дэд доктор, дэд профессор
6. Т.Бат-Оргил - Хууль зүйн яамны "Банк, үйлдвэр, газруудын бүтцийн өөрчлөлт, эрх зүйн, техникийн туслалцааны төсөл зохицуулагч
7. Л.Дондог - Монголын мэргэжсэн нягтлан бодлого зохицуулах институтын ерөнхийлөгч, дэд доктор
8. С.Дэмбэрэл - Зах зээл судлалын хүрээлэнгийн захирал, Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын дарга доктор
9. С.Лхагва - ҮАБЗ-ийн референт, дэд доктор
10. С.Нямзагд - Худалдаа, үйлдвэрлэлийн дээд сургуулийн захирал, дэд доктор, дэд профессор
11. С.Энхбаатар - "Бөөний худалдаа" ХК-ийн гүйцэтгэх захирал, дэд доктор
12. Д.Цог - Цагдаагийн ерөнхий газрын эдийн засгийн хэлтсийн дарга
13. Т.Намжим - Академич, доктор, профессор
14. Г.Пүрэвбаатар - МУИС-ийн Эдийн засгийн дээд сургуулийн эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх ажлын гүйцэтгэгч доктор, профессор

Хоёр. Нийгмийн бодлогын салбар зөвлөл

1. Б.Батхшиг - Салбар зөвлөлийн ахлагч, Ерөнхийлөгчийн эдийн засгийн бодлогын зөвлөх, дэд доктор
2. Б.Болдбаатар - Салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга, Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын референт, дэд доктор
3. Д.Дорлигсүрэн - Судлаач, дэд доктор
4. Х.Дашдондов - ШУА-ийн түүхийн хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан, доктор, профессор
5. Ж.Дулмаа - Монголын ахмадын үйлдвэрлэл-үйлчилгээний хоршоодын холбооны дарга
6. Н.Жанцанноров - Гэгээрлийн яамны стратегийн удирдлага, төлөвлөлтийн газрын соёл урлагийн хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн төслийн багийн ахлагч, төрийн шагналт хөгжмийн зохиолч
7. Д.Мөнхөө - "Сэргэн мандалт" ХХК-ийн дэд захирал
8. Б.Сува - МУИС-ийн Эдийн засгийн дээд сургуулийн захирал, дэд доктор, дэд профессор
9. П.Цэвээн - Монголын хүүхдийн эрхийн үндэсний төвийн гүйцэтгэх захирал
10. Ц.Цэвээн - Урлаг үйлдвэрлэлийн дээд сургуулийн захирал, доктор, профессор
11. Я.Шуурав - ТЗУХИ-ийн Зөвлөгөө бизнесийн төвийн эрхлэгч, дэд доктор, дэд профессор
12. Д.Бадарч - Техникийн их сургуулийн ректор, дэд доктор, дэд профессор

Гурав. Хууль зүйн бодлогын салбарын зөвлөл

1. Б.Пүрэв - Салбар зөвлөлийн ахлагч, Ерөнхийлөгчийн хуулийн бодлогын зөвлөх, дэд доктор
2. Г.Аюурзана - Салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын референт
3. Ч.Ганбат - Улсын дээд шүүхийн танхимын тэргүүн шүүгч
4. И.Дашням - МУИС-ийн Хууль зүйн дээд сургуулийн захирал, доктор, профессор
5. С.Жалан-Аажав - Төр, эрхийн хүрээлэнгийн ажилтан, дэд доктор
6. Ц.Жамъянсэнгээ - Нийслэлийн цагдаагийн газрын дарга, хурандаа
7. Н.Лүндэндорж - МУИС-ийн багш, дэд доктор

8. Б.Мандахбилэг - Хуульч, аспирант
 9. Н.Чинбат - Оюуны өмчийн газрын дарга
 10. Ж.Чойжанцан - Улсын ерөнхий прокурорын орлогч

Дөрөв. Түүхэн уламжлал, ёс заншлын салбар зөвлөл

1. Б.Даш-Ёндон - Салбар зөвлөлийн ахлагч, Ерөнхийлүүлс төрийн бодлогын зөвлөх, дэд доктор
 2. С.Одхүү - Салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын референт доктор
 3. Ж.Болдбаатар - МУИС-ийн түүхийн тэнхимийн эд доктор
 4. Д.Дашбадрах - ШУА-ийн түүхийн хүрээлэнгийн шинжилгээний ажилтан, дэд доктор
 5. Я.Долгоржав - ТЗУХИ-ийн тэнхимийн эрхлэгч, дэд доктор
 6. Н.Ишжамц - ШУА-ийн түүхийн хүрээлэнгийн шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан, аки доктор, профессор
 7. Г.Лхагвасүрэн - ШУА-ийн философи, социологи, хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний ажилтан, дэд доктор
 8. М.Санждорж - ШУА-ийн түүхийн хүрээлэнгийн шинжилгээний ажилтан, түүхийн доктор
 9. Н.Хавх - МУИС-ийн философийн тэнхимийн эд "Өв уламжлал, ёс заншил" хөдөлгөөн тэргүүн, доктор
 10. Л.Түдэв - "Хаадын сан"-гийн ерөнхийлөгч, төрийн шагналт зохиолч
 11. Б.Ширэндэв - "Өв уламжлал, ёс заншил" хөдөлгөөн зөвлөх, "Эрдэмтэн" төвийн ерөнхий академич, доктор, профессор
 12. Н.Энхбаатар - Дорно дахины гүн ухааны дээд суртал багш

Тав. Цэргийн бодлогын салбар зөвлөл

1. Р.Болд - Салбар зөвлөлийн ахлагч, УАБЗ-ийн бичгийн дарга
 2. Ч.Сосорбарам - Салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн УАБЗ-ийн референт
 3. Ц.Даштэвэг - БХЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн хошууч генерал

- А. С.Баасанхүү - БХЯ-ны стратегийн удирдлага, төлөвлөлтийн газрын дарга, хурандаа
- Б. П.Лхагвасүрэн - БХЯ-ны Хилийн бодлогын ахлах түшмэл, хурандаа
- В. Б.Эрдэнэбат - БХЯ-ны Гадаад харилцаа, мэдээлэл судалгааны тусгай газрын дарга, хошууч генерал, доктор
- Г. Д.Моломжамц - БХЯ-ны Стратеги судлалын хүрээлэнгийн захирал, дэслэгч генерал
- Д. Д.Мягмар - Цэргийн их сургуулийн захирал, хурандаа, доктор
- Е. Р.Бадарч - Дотоодын цэргийн 05 дугаар хорооны захирагч, хурандаа
- Ж. Б.Доржсүрэн - УБ хотын ШИХХ-ийн дарга, хурандаа
- З. Р.Гаваа - Бэлтгэл хошууч генерал, дэд доктор
- И. Ш.Арвай - Бэлтгэл дэслэгч генерал, дэд доктор
- К. Б.Галиндэв - Бэлтгэл дэд хурандаа, дэд профессор
- Л. Ч.Давааням - "Дархан хил" хөдөлгөөний тэргүүн

Зургаа. Бизнесийг хөгжүүлэх бодлогын салбарын зөвлөл

- А. С.Баяр - Салбар зөвлөлийн ахлагч, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга
- Б. Д.Баярсайхан - "Магда" ХХК-ийн захирал
- В. Б.Батгөмөр - "Ойн бирж" ХХК-ийн захирал
- Г. Ж.Оюунгэрэл - "Перовис" ХХК-ийн захирал
- Д. А.Сүхдорж - "BSB" ХХК-ийн захирал
- Е. Ж.Бямбаноров - "Ургамал-ЗМ" ХХК-ийн захирал
- Ж. Л.Хангай - "Чингис хаан" цогцолборын ерөнхий захирал
- З. Б.Төмөрчулуун - "Сэргэн мандалт" ХХК-ийн захирал
- И. Д.Арвин - "Их өргөө" ХХК-ийн захирал
- К. Б.Жаргалсайхан - "Буян" ХХК-ийн захирал
- Л. Б.Эрдэнэбат - "Эрэл" ХХК-ийн захирал
- М. Б.Ганзориг - "МС импекс" ХХК-ийн захирал
- Н. Л.Лхагва - "Хангарьд" ХХК-ийн захирал
- О. Ч.Тэрбиш - "Долгион" ХХК-ийн захирал

Долоо. Хэвтэл, мэдээллийн бодлогын салбар зөвлөл

- А. С.Баяр - Салбар зөвлөлийн ахлагч, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын дарга
- Б. Н.Энхболд - Салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга, Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын Мэдээлэл,

	харилцааны албаны дарга
3. Ц.Бат-Орших	- Монголын сэтгүүлчдийн холбооны ерөнхийлөгч
4. С.Баярмөнх	- "Сэрүүлэг" сонин эрхлэгч
5. Р.Даваажав	- "Хүмүүс" сонин эрхлэгч
6. Ц.Дансандондов	- Монголын чөлөөт ардчилсан сэтгүүлчдийн ерөнхийлөгч
7. З.Дорж	- Сэтгүүлч, яруу найрагч
8. П.Сандуйтжав	- "Монголын радио"-гийн тоймч
9. Дарь.Сүхбаатар	- Монголын ардчилсан холбооны тэргүү гишүүн
10. Нанж.Лхагва	- "Ардчилал таймс" сонин эрхлэгч
11. Б.Эрдэнэбаатар	- "Хөх толбо" сонин эрхлэгч
12. Ц.Энхбат	- Монголын хэвлэлийн хүрээлэнгийн захирал
13. Ц.Цэцэгчулуун	- "Засгийн газрын мэдээ" сонин ажилтан
14. Д.Цолмон	- РТХЭГ-ын судалгааны албаны дарга
15. Б.Ганболд	- "Ардын эрх" сонин ерөнхий эрхлэгч нэгдүгээр орлогч
16. Ч.Энхтуяа	- ХЗЯ-ны Эрх зүйн бодлогын хэрэгжүүлэх зохицуулах газрын дэс түшмэл
17. Ц.Ганбат	- "Үнэн" сонин тоймч
18. Б.Монхoo	- "Өнөөдөр" сонин орлогч эрхлэгч

Найм. Гадаад бодлогын салбарын зөвлөл

1. Б.Должинцэрэн	- Салбар зөвлөлийн ахлагч, Ерөнхийлөгч, Гадаад бодлогын зөвлөл, дэд доктор
2. Л.Эрдэнэчулуун	- Элчин сайд
3. Ч.Далай	- Академич
4. Х.Аюурзана	- ГХЯ-ны нэгдүгээр газрын ахлах мэргэжилтэн
5. Л.Дашпүрэв	- ГХЯ-ны нэгдүгээр газрын мэргэжилтэн
6. Н.Мишигдорж	- Элчин сайд, ГХЯ-ны хоёрдугаар ахлах мэргэжилтэн
7. Х.Бэхбат	- Элчин сайд
8. Х.Олзвой	- МУИС-ийн дэргэдэх Олон улсын цааны дээд сургуулийн багш
9. Н.Туяа	- ГХЯ-ны нэгдсэн бодлогын газрын захирал
10. А.Цолмон	- ГХЯ-ны хэвлэл мэдээллийн хэлтсийн захирал
11. Б.Сувд	- ГХЯ-ны олон улсын байгууллагын орлогч захирал
12. Б.Жамбалдорж	- ГХЯ-ны эрх зүйн газрын мэргэжилтэн
13. Ц.Батбаяр	- ШУА-ийн түүхийн хүрээлэнгийн Олон улсын судлалын төвийн захирал, дэд доктор

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1998 оны 1 дүгээр Улаанбаатар
арын 7-ны өдөр Дугаар 2 хот

Курам батлах тухай

л хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн тухай хуулийн 8
зар зүйлийн 4 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын
ийн газраас ТОГТООХ нь:

Үйлчилгээний хөлс, түүнийг захиран зарцуулах
им"-ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

онгол Улсын Ерөнхий сайд **Н.ЭНХСАЙХАН**

ууль зүйн сайд **Ж.АМАРСАНАА**

Засгийн газрын 1998 оны 2
дугаар тогтоолын хавсралт

**ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХӨЛС, ТҮҮНИЙГ ЗАХИРАН
ЗАРЦУУЛАХ ЖУРАМ**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

.Үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн тухай хуулийн
/гаар зүйлийн 3,4 дэх хэсгийн дагуу Үл хөдлөх эд
нгийн бүртгэлийн газар /товчоо/-аас үзүүлэх
илгээний төрөл, үйлчилгээний хөлсний хэмжээ,
ийг захиран зарцуулахтай холбогдсон харилцааг
цуулахад энэхүү журмыг мөрдөнө.

.Үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлтэй холбоотой
илгээний хөлсний хураамж /цаашид "хураамж"гэх/-
өмчийн хэлбэр үл харгалзан хураана.

Хоёр. Хураамж төлөх үйлчилгээний төрөл

.Хураамжийг дараахь үйлчилгээнд хураана:
/үл хөдлөх эд хөрөнгийг бусдын өмчлөлд шилжүү-
эй холбогдсон гэрээг бүртгэх;
/үл хөдлөх эд хөрөнгө эзэмших, ашиглахтай хол-
сон болон барьцаан гэрээг бүртгэх;

в/үл хөдлөх эд хөрөнгийн арилжаанм гэрээг бүртгэгч г/үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлд залруул нэмэлт хасалт хийх;

д/үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлд урьдчил тэмдэглэл хийх;

е/үл хөдлөх эд хөрөнгө хамтран өмчлөгч гиз нэмэгдэх, хасагдах өөрчлөгдөх тухай бичилт хийх;

ж/төрөөс хувьчилсан үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмч эрхийн гэрчилгээнд баталгаажуулах бичилт хийх;

з/үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн тал лавлагаа өгөх;

и/үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлээс хуулбар хийх;

к/үл хөдлөх эд хөрөнгийг албадан дуудлага худ даагаар худалдах.

Гурав. Хураамжийн хувь хэмжээ

4. Үл хөдлөх эд хөрөнгийг бусдын өмчлөлд шил лэхтэй холбогдсон гэрээг бүртгэхэд иргэнээс үл хөд эд хөрөнгийн үнийн дүнгийн 0,5 хувь, хуулийн этг дээс үл хөдлөх эд хөрөнгийн үнийн дүнгийн 1,0 ху тооцож тус тус хураамж хураана.

5. Гэрээнд оролцогч талуудын аль нэг тал нь хуу этгээд бол хураамжийг үл хөдлөх эд хөрөнгийн ү дүнгийн 1,0 хувиар тооцож хураана.

6. Дор дурдсан үйлчилгээний хураамжийг энэ жу 4 дэх заалтад заасан бүртгэлийн хураамжийн ү дүнгээс дараахь хувь хэмжээгээр хураана:

Үйлчилгээний төрөл	Хураамжийн хувь
Үл хөдлөх эд хөрөнгө эзэмших, ашиглахтай холбогдсон болон барьцаанм гэрээг бүртгэх	20 хувь
Үл хөдлөх эд хөрөнгийн арилжаанм гэрээг бүртгэхэд үл хөдлөх эд хөрөнгө тус бүрээс	10 хувь
Үл хөдлөх эд хөрөнгийг албадан дуудлага худалдаагаар худалдах	100 хувь

7. Бусад үйлчилгээнд дараахь хураамжийг хураана:
а/үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлд залруу нэмэлт хасалт хийхэд 3000 төгрөг;

б/үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлд урьдчи тэмдэглэл хийхэд 1500 төгрөг;

төрөөс хувьчилсан орон сууц өмчлөх эрхийн илгээнд баталгаажуулах бичилт хийхэд 500 төгрөг; үл хөдлөх эд хөрөнгө дундаа хамтран өмчлөгч ид өөрчлөгдөх, хасагдах, нэмэгдэж тухай бичилт эд тухайн гишүүн тус бүрт тооцож 2500 төгрөг; үл хөдлөх эд хөрөнгийн талаар лавлагаа өгөхөд төгрөг;

үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлээс хуулбар хийхэд ис бүрээс 500 төгрөг;

үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн дэвтэр нээж ит хийх, хадгалахад 1800 төгрөг;

үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн гэрчилгээ код 5000 төгрөг.

Үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөх, эзэмших, ашиглахтай илдсон болон барьцааны гэрээг бүртгэхэд гэрээнд ир заагаагүй бол үйлчилгээний хураамжийг хэлэлцэн иргч талууд тэнцүү хувааж төлнө.

Дөрөв. Үйлчилгээний хөлсийг захиран зарцуулах, тайлагнах

Үйлчилгээ үзүүлснээс орох орлогыг Үл хөдлөх эд игийн бүртгэлийн газрын үйл ажиллагааны зардлыг үжүүлэхэд зарцуулна.

Үйлчилгээ үзүүлснээс орох орлого, зарлагыг журмын дагуу тайлагнана.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1998 оны 1 дүгээр

Улаанбаатар

саны 7-ны өдөр Дугаар 3

хот

Эрүүл мэндийн даатгалын 1998 оны хураамжийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай

Энгийн эрүүл мэндийн даатгалын хуулийн 8 дугаар ийн 1 дэх хэсгийн 1-д заасныг үндэслэн Монгол Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

Иргэний эрүүл мэндийн даатгалын хуулийн 7 дугаар ийн 1 дэх хэсгийн 1, 2-т заасан даатгуулагчийн онд төлөх эрүүл мэндийн даатгалын сар тутмын ижийг тэдний цалин, хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй

адилтгах орлогын 6 хувиар, мөн зүйлийн 1 дэх хэсэг 3-8-д заасан даатгуулагч, хувиараа хөдөлмөр эрхл малчин болон хоригдлын сар тутмын хураамжийн хэмж 400 төгрөгөөр тогтоосугай.

2.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Эр мэндийн даатгалын 1997 оны хураамжийн хэмж даатгалтай иргэдийн эмчилгээний зардлын д хязгаарыг тогтоох тухай" Засгийн газрын 1997 оны дугаар сарын 12-ны өдрийн 67 дугаар тогтоолын дүгээр зүйл, "Эрүүл мэндийн даатгалын хураамж хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай" Засгийн газрын 1 оны 8 дугаар сарын 13-ны өдрийн 181 дүгээр тогтоос тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд **М.ЭНХСАЙХАН**

Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд **Л.ЗОРИГ**

Сангийн сайд **П.ЦАГААН**

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ**

1998 оны 1 дүгээр Улаанбаата
сарын 15-ны өдөр Дугаар 5 хот

**"Хүн амын эрүүл мэндийн
боловсрол" үндэсний хөтөлбөр
батлах тухай**

Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газр **ТОГТООХ нь:**

1."Хүн амын эрүүл мэндийн боловсрол" хөтөлбөрийн дүгээр, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохицуулах Үндэ зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг 2 дугаар, хөтөлбөрийг хэр жүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг 3 дугаар хавсрал ёсоор тус тус баталсугай.

2."Хүн амын эрүүл мэндийн боловсрол" хөтөлбөр хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон арга хэмжээний зардлыг оноос эхлэн тухайн жилийн эдийн засаг, нийгм хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, төвлөрсөн болон орон нут

эт тусгаж байхыг Сангийн сайд П.Цагаан, Эрүүл
нийгмийн хамгааллын сайд Л.Зориг, Гэгээрлийн
Ч.Лхагважав, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт
тасуугай.

Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион
улж гүйцэтгэлийг Үндэсний зөвлөлд тайлагнах
аг холбогдох сайд, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга
хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн талаар жил бүрийн IY
лд багтаан Засгийн газарт тайлагнаж байхыг
ибөрийн Үндэсний зөвлөлийн дарга Л.Зоригт тус тус
болгосугай.

Игол Улсын Ерөнхий сайд	М.ЭНХСАЙХАН
Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд	Л.ЗОРИГ
Гэгээрлийн сайд	Ч.ЛХАГВАЖАВ

Засгийн газрын 1998 оны 5 дугаар
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

**"ХҮН АМЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БОЛОВСРОЛ"
ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР**

/1998-2005 он/

Нэг. Хөтөлбөрийн үндэслэл

Үйл мэндийн талаар дэлхий нийтэд баримталж буй
го, үйл ажиллагаа нь дан ганц өвчнийг эмчлэхэд
сүн амд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлж, эрүүл
өрөх ёсыг хэвшүүлэн хөгжүүлэх, амьдарч, сурч,
аж буй орчиндоо эрүүл мэндэд таатай нөлөөлөх
лийг бүрдүүлэхэд нь хүмүүст туслах, түүнд
цан бие биенээ дэмждэг олон салбарын болон
ийн дэд бүтцүүдийн хамтын үйл ажиллагааг
үлэх замаар хүн амын эрүүл мэндийн байдлыг
гүүлэхэд чиглэгдэж байна.

Үйл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх үйл ажиллагаа
н амд үзүүлэх эрүүл мэндийн анхны тусламжийн нэг
дэхүүн хэсэг бөгөөд энэ нь эрүүл мэнд, экологи,
сролын асуудлаар төр, засгаас авч явуулж буй

бусад арга хэмжээ амжилттай хэрэгжиж үр дүнд хүрэх үндэс суурь нь юм.

Хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол олгох албан албан бус сургалтын тогтолцоо манай оронд 1960-оноос бүрэлдэн тогтож багагүй амжилт олсон билээ.

Дэлхий нийтээрээ хүн төвтэй хөгжлийн бодол баримтлан улс орны хөгжлийн үндсийг боловсрол хэм үзэх болсон өнөө үед хүний хүчин зүйлийн тодорхойлогч болох эрүүл мэнд, боловсролын асууд цогц байдлаар нь авч үзэн, хүн амын эрүүл мэнд боловсролын үйлчилгээг тэдний эрэлт хэрэгт хангахуйц түвшинд шинэчлэн зохион байгуулах зортулгарч байна.

Нийгэм, эдийн засгийн социалист тогтолцооны төвлөрсөн төлөвлөгөөний дагуу эмнэлэг гэгээрт ажлыг /хуучин нэрээр/ ихэвчлэн цаг үеийн компе ажлын шинж чанартай зохион байгуулж, түүнд т засаг, олон нийтийн байгууллага, ард иргэдийн орол хангалтгүй, зөвхөн эрүүлийг хамгаалах байгуулл /хуучин нэрээр/-ын ажил мэтээр ойлгогдож ирс хамтын үйл ажиллагаагаар эрүүл мэндийг дэмжигч о бүрдүүлэх болон иргэд эрүүл мэндээ өөрөө хариу сэтгэлгээ, эрүүл мэндээ хамгаалж бэхжүүлэх, эрүүл төрөх талаар цэгцтэй мэдлэг, зөв хандлага, да төлөвшиж чадаагүйгээс өвчлөл эндэгдэл, осол гэмт түвшин тууштай буурч, эрүүл мэндийн үзүүл тогтвортой сайжрахгүй байна.

Нөгөө талаар нийгэм, эдийн засгийн хөгжи холбоотой хүмүүсийн амьдрах хэв маяг өөрчлөгдөх, судас, хоол боловсруулах эрхтний өвчин, зарим хавдар, таргалалт, шүд цоорох, чихрийн шижин, бэл замаар халдварлах өвчин зэрэг хүмүүсийн аж т дадал хэвшилтэй холбоотой үүсдэг өвчнүүд нэмэ хандлагатай байна.

Улсын хэмжээнд жилд дунджаар амьсгалын эрх хорт хавдраар 311 хүн өвчилсний 85-90 хувь тамхичид байжээ. Архи, тамхинд донтох явдал хүү залуучуудын дунд нэмэгдэж байгаа нь ажиглагдаж бай

Тухайлбал 1996 онд Булган, Өвөрхангай, Хэн Дундговь аймаг, нийслэлийн 6 дүүргийн 10-20 нь 2040 өсвөр үеийнхний дунд хийсэн судалгаагаар хүү залуучуудын 16.4 хувь нь тамхи татдаг, 33.8 хуви архи ууж үзсэн бөгөөд эрүүл мэндийн тухай мэд тэдний 78 хувьд нь хангалтгүй, 4 хувь нь энэ та огт мэдлэггүй байв. Халдваргүй өвчнүүдийн 60-70

өдөлгөөний хомсдол, хооллох буруу зуршил, архи, инд донтох зэрэг аж төрөх буруу дадал хэвшлээс гаалан үүсдэг бөгөөд иргэд эрүүл мэндийн всролтой болсноор эдгээр өвчнөөс урьдчилан ийлэх боломжтой юм.

шай улс нийгэм, эдийн засгийн шинэ тогтолцоонд иж эрүүл мэндийн тухай ойлголт, түүнд хандах лага, эрүүл мэндийн асуудалтай холбогдон гарах зүйн харилцаа, үнэлэмж өөрчлөгдөж эрүүл мэндийн цэнэ, эрүүл мэндийн боловсролын хэрэгцээ улам бүр нэмэгдэж байна.

н амын эрүүл мэндийн боловсролын асуудалд лийн тухай шинэ хандлага, үзэл баримтлал, төрөөс л мэнд, боловсролын талаар баримтлах бодлого, лөлт шинэчлэлтийн зорилго, зорилтын үүднээс аж хүн амын эрүүл мэндийн боловсролын түвшин, р, үр ашгийг дээшлүүлэхийн тулд иргэдээс Үндсэн инд заасан "Эрүүл мэндээ хамгаалах" үүргээ үүлэхэд нь төрийн зүгээс дэмжлэг үзүүлж, иргэд л мэндээ хамгаалж бэхжүүлэх, эрүүл аж төрөх арга л эзэмшиж, эрүүл зан үйл төлөвшин тогтохуйц үл мэндийг дэмжигч" орчин бүрдүүлэх, түүнд дох төрийн ба төрийн бус байгууллага, аж ахуйн , гэр бүл, иргэдийн үүрэг хариуцлага, хамтын лагаар эрчимжүүлэх шаардлага зүй ёсоор тавигдаж а.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго, зорилт

I. Хөтөлбөрийн зорилго

гэдэд эрүүл мэндээ хамгаалж, бэхжүүлэх, эрүүл өрөх талаар цэгцтэй мэдлэг, зөв хандлага, дадал ших "Эрүүл мэндийг дэмжигч" таатай орчин үүлэхэд уг хөтөлбөрийн зорилго оршино.

II. Хөтөлбөрийн зорилтууд

төлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд дараахь итуудыг дэвшүүлж байна:

Эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх сургалтын ига, хэлбэр, арга зүйг хэрэглэгчдийн эрэлт цээг хангахуйц түвшинд шинэчлэн боловсруулж, оор бүрэлдэн бий болж байгаа боловсролын шинэ лцоо, хөгжлийн үзэл баримтлал, бодлоготой гулан сургалтад нэвтрүүлэх;

2.Төв, орон нутгийн эрүүл мэндийн сурга сурталчилгааны арга зүйн кабинет, танхимуудын болсон хүчин, техник хэрэгслийн хангамжийг сайжруулах

3.Эрүүл аж төрөх ёс төлөвшнхүйц "Эрүүл мэнд дэмжигч" орчин /гэр бүл, үйлдвэр, албан байгууллага ахуйн нэгж, хамтлаг/ бүрдүүлэх чиглэл баримта үүнийг дэмжих сонирхол төрөхүйц хөдөлгөөн өрнө тэдгээрийн тоог нэмэгдүүлэх;

4.Хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх "Эрүүл мэндийг дэмжигч" орчин бүрдүүлэх ажиллагаанд төрийн ба төрийн бус байгууллага, ахуйн нэгж, гэр бүл, иргэдийн гүйцэтгэх үүрэг, хүлээн хариуцлагын шинэ тогтолцоо бүрдүүлж төлөвшүүлэх;

5.Үндэсний болон олон улсын хамтын ажиллагаа зугамаар хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, төслүүдэд тусгасан эрүүл мэндийн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа ажлыг нэгтгэн зангидаж үр ашгийг нь дээшлүүлэх.

Гурав. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаа

Хөтөлбөрийг 1998-2005 оны хугацаанд хэрэгжүүлнэ.

Дөрөв. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх удирдлага, зохицуулалт

1.Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд сурталчилгааны удирдлага, төлөвлөлтөөр хангах, хэрэгжих хяналт тавих үүргийг Үндэсний зөвлөл эрхэлж Үндэсний зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг Засгийн гүйцэтгэл батална.

2.Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг мэргэжлийн удирдлагын зохицуулалт, мэдээллээр хангах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавьж үнэлгээ өгөх ажлыг боловсрол, эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, орон нутгийн харьяа байгууллагуудын оролцоотойгоор гүйцэтгэнэ. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг үндэсний хэмжээнд мэргэжлийн түвшинд зохион байгуулах үүрэгтэй Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яамны харьяа Эрүүл мэндийн удирдлага, мэдээлэл, боловсролын төв, орон нутгийн удирдлагаар хангах үүргийг Гэгээрлийн яамны харьяа Албан бус боловсролын төв тус тус гүйцэтгэнэ.

3.Орон нутагт хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажиллагааг удирдан зохицуулах, хяналт тавих үүрэгтэй ажилтан нийслэл, сум, дүүргийн салбар зөвлөл ажиллана. Сургалт, сурталчилгаа ажлыг зохион байгуулах, хяналт тавих үүрэгтэй ажилтан нийслэл, сум, дүүргийн салбар зөвлөл ажиллана.

өлийн бүрэлдэхүүн, түүний ажлын чиг үүрэг, сний хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлэх дэд лбөрийг Засаг дарга батална.

Аймаг, нийслэл, сүм, дүүрэгт хөтөлбөрийг гжүүлэх ажлыг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар аж зохион байгуулах үүргийг Нийгмийн эрүүл ийн төв, Эрүүл мэндийн газар, Боловсрол, соёлмн сургалт, сурталчилгаа явуулах үүргийг Эрүүл ийн нэгдэл, төвийн Эрүүл мэндийн сургалт арга кабинет, гэгээрлийн төв, цэцэрлэг, бүх шатны ууль тус тус эрхлэн гүйцэтгэнэ.

Үндэсний болон орон нутгийн салбар зөвлөл нь н засаг, нийгмийн хөгжлийн явцтай уялдуулан ажлаа эр төлөвлөн хэрэгжүүлж, жил бүрийн 4 дүгээр алд орон нутгийн зөвлөл үндэсний зөвлөлд, сний зөвлөл Засгийн газарт тус тус тайлагнах з.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ дараахь зарчмыг тална:

Монгол Улсын боловсрол, эрүүл мэндийн талаар ин стратегийн баримт бичгүүд, хууль эрхийн баримт үүд, Үндэсний хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх үйл загаатай нийцүүлэх;

хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлж буй ба албан бус боловсролын одоогийн тогтолцоог глэн, үйл ажиллагааны арга барил, уялдаа холбоо, лтын технологийг өөрчлөн шинэчлэх.

Тав. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

Хөтөлбөрийн үйл ажиллагааны нэгдүгээр зорилтмн инд дараахь арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ:

Хүн амын эрүүл мэндийн боловсролын өнөөгийн ил, хэрэгцээ шаардлагыг тэдний нас, хүйс, ажил, жил, ахуй амьдрал, эрүүл мэндийн байдалтай нь ин судалсны үндсэн дээр хэрэглэгчдийн бүлэг бүрт сон сургалтын агуулга арга зүйг шинэчлэн сруулах;

Эрүүл мэндийн албан ба албан бус сургалт явуулах эмч, эмнэлгийн ажилтан нарыг бэлтгэх, давтан эх, мэргэжлийг нь дээшлүүлэх сургалтын агуулга зүйг шинэчлэн боловсруулж сургалтыг зохион гулах;

Хүн амын эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх ба албан бус сургалтын шинээр боловсруулсан

агуулгыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах сурах бич сургалтын хэрэглэгдэхүүнээр хангах ажлыг шийдвэрлэ

4. Хүүхэд, залуучууд, эцэг, эх, нийт хүн амд эр аж төрөх мэдлэг, дадал төлөвшүүлэх ажлыг дэмж биеийн тамир, спорт, урлаг, соёлын төрөл бүрийн а хэмжээг зохион байгуулж, тэдний эрүүл мэнд боловсролыг дээшлүүлэхэд албан бус сургалтын бо төслийн арга хэлбэрийг өргөн ашиглах;

5. Анагаах ухааны бүх шатны сургуульд үзэх эр мэндийг дэмжих, эрүүл мэндийн боловсролын арга з хичээлийн агуулга, арга зүйг зохих стандартыг хав түвшинд шинэчлэн боловсруулж сургалтад хэрэгжүүлэх

II. Хөтөлбөрийн үйл ажиллагааны хоёрдугаар зорил хүрээнд дараахь арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ:

1. Эрүүл мэндийн удирдлага, мэдээлэл, боловсро төв, аймаг, дүүргүүдийн нийгмийн эрүүл мэндийн т нэгдлүүдэд ажиллаж буй арга зүйн кабинет, аймаг боловсрол, соёлын төв, ерөнхий боловсролын сурт лиудын эрүүл мэндийн сургалт-сурталчилгааны танхи шаардлагатай сургалтын орчин үеийн техник хэрэгс хангах;

2. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй и дурдсан байгууллагуудыг мэргэжлийн чадварлаг боло хүчнээр хангах ажлыг зохион байгуулах.

III. Хөтөлбөрийн үйл ажиллагааны гуравдуг зорилтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг авч хэрэгжүүл

1. "Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, а байгууллагаас хийвэл зохих ажлын талаар гарын авл зөвлөмж гаргаж мөрдүүлэх;

2. "Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, албан байг лагын ажлыг дүгнэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах;

3. "Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, албан байг лагын ажлыг дүгнэж турлагыг сурталчлан ний хүртээл болгох, эрүүл мэндийн боловсролд холбо зар сурталчилгааг дэмжих.

IV. Хөтөлбөрийн үйл ажиллагааны дөрөвдүгээр зори хэрэгжүүлэхэд төрийн ба төрийн бус байгууллага, ахуйн нэгж, гэр бүл, иргэд дараахь үндсэн үү харнуцлагатайгаар оролцоно. Үүнд:

. Монгол Улсын Засгийн газар:

/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг улс орны эрх засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, төрсөн төсөвт тусгах;

/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх асуудлаар олон улсын гууллага, хандивлагч орнуудтай хамтран ажиллахад кнэг үзүүлэх;

/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд төрийн эи төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдийн цоо, идэвх санаачилгыг дэмжих.

. Төрийн захиргааны төв байгууллагууд:

/эрхэлсэн үйлчилгээнийхээ хүрээнд ажилчин, албан ч, суралцагчдынхаа эрүүл мэндийн боловсролыг нлүүлэх, эрүүл аж төрөх ёс төлөвшихүйц "Эрүүл цийг дэмжигч" орчин бүрдүүлэх асуудлыг удирдлага, нвлэлтөөр хангах;

/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд чиглэгдсэн үйл лагаа, зарцуулах төсөв хөрөнгийг жил жилийн төсөв нвлөгөөндөө тусган хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг цуулах, эрүүл мэндийн болон эдийн засгийн үр ийг тооцож байх.

. Төрийн захиргааны орон нутгийн байгууллагууд:

/хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлэх, хяналт их үүрэг бүхий салбар зөвлөлийг аймаг, нийслэл, дүүргийн Засаг даргын дэргэд байгуулж, салбар төлийн бүрэлдэхүүн, ажлын чиг үүрэг болон үндэсний нлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлэх дэд хөтөлбөрийг ир даргын захирамжаар батлах;

/хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлэхэд шаардагдах нгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэх;

/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд холбогдох байгуул- уд орон нутгийн хэвлэл, мэдээлэл, боловсрол, л мэнд, бусад төрийн ба төрийн бус байгууллага, ахуйн нэгж, гэр бүл, иргэдийн оролцоо, хамтын лагааг уялдуулан зохицуулж удирдлагаар хангаж лах.

. Хэвлэл, мэдээллийн байгууллагууд:

/үндэсний болон орон нутгийн хэвлэлийн нийтлэл, о, телевизийн нэвтрүүлгийн бодлого, чиглэл, нлөгөө, хөтөлбөрт эрүүл мэндийн сэдэвт нийтлэл, сурталчилгаа, нэвтрүүлгийн тоог нэмэгдүүлэх, рыг нь дээшлүүлж, арга хэлбэрийг боловсронгуй ох;

/хүн амын эрүүл мэндийн боловсролд зориулсан н бус, зайны сургалтын хөтөлбөрийг боловсрол,

эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн байгууллагууд хамтран боловсруулж хэрэгжүүлэх.

5. Төрийн бус байгууллагууд:

а/хүн амын эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүү талаар төрөөс баримталж буй бодлогыг дэмжиж, т орон нутгийн эрүүл мэнд, боловсролын байгууллагууд хамтран ажиллах;

б/гняүүд, дэмжигчдийнхээ эрүүл мэндийн боловсрол эрүүл аж төрөх зан үйлийн төлөвшилтөд дүгнэлт хэ тэдний онцлог, хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн сурга сурталчилгааны ажлыг тодорхой бодлого чиглэл зохион байгуулах.

6. Аж ахуйн нэгж, байгууллага:

а/ажиллагсдынхаа эрүүл мэндийг хамгаалж бэхжүүл өвчлөл эндэгдэл, осол гэмтлээс сэргийлэх, эрүүл төрөх ёсн мэдлэг, дадлыг нь дээшлүүлэх, "Эр мэндийг дэмжигч" орчин бүрдүүлэх талаар жил тодорхой ажил төлөвлөн хэрэгжүүлж үр дүнг тос байх;

б/эрүүд аж төрөх ёсыг амьдрал ахуйдаа хэвшүүл хамтлаг, ажилтан, ажилчдаа урамшуулан дэмжих;

в/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх талаар бусад байгу лагуудаас зохиож буй ажилд идэвхтэй оролцох, дэм туслацгаа үзүүлэх.

7. Гэр бүл, иргэдийн оролцоо

а/үр хүүхэд, гэр бүлийнхээ гняүүдэд эрүүл мэнд боловсрол эзэмшүүлж, эрүүд аж төрөх талаар и санаачилгатай ажиллах;

б/өөрийн болон бусдын эрүүл мэнд, хүрээлэн орчинд хор урсанг учруулах буруу үйлдэл, зур цээрлэх, бусдын эрүүл ахуйч бус зан зам шүүмжлэлтэй хандаж, шаардлага тавих, сайн ү дуурлалал үзүүлэх;

в/эрүүд мэндийн чиглэлээр гэрсэн төр, зас хууль тогтоомжийг чанд биелүүлж, тэдгээ хэрэгжилтэд хяналт тавьж, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажиллагаанд идэвхтэй оролцох.

V. Хөтөлбөрийн үйл ажиллагааны тавдугаар зорч хүрээнд дараахь арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ:

Хөтөлбөрийг боловсрол, эрүүл мэнд, нийг хамгааллын асуудлаар Засгийн газраас болон олон у байгууллага, хамтын ажиллагааны лугамаар хэрэгч буй бусад хөтөлбөр, төслүүдтэй нягт уялду

эрийг хэрэгжүүлж буй бүтэц, зохион байгуулалт, хүч, материал, санхүүгийн нөөцийг оновчтой улан хамтран ажиллах замаар хүн амын эрүүлйн боловсролыг дээшлүүлэх ажлын чанар, зардлынгийг дээшлүүлэх

Зургаа. Хөтөлбөрийн санхүүжилт

хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах нийт хөрөнгө дараахь эх үүсвэрээс бүрдэнэ. Үүнд:

хүн амын эрүүл мэндийн боловсролд зориулан мэнд, нийгмийн хамгаалал, гэгээрлийн салбарт өрсөн болон орон нутгийн төсвөөс жил бүр олгох гө;

эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал, боловсролын лаар гарсан үндэсний хөтөлбөрүүдийн эрүүлйн боловсролд зарцуулах төсвийн хөрөнгө;

"Эрүүл мэндийн боловсрол" хөтөлбөрийг дэмжих лалтаар гадаад орон, олон улсын байгууллага, н болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдээс өгч буй тусламж дэмжлэг, амн хөрөнгө;

нутгийн захиргаа, аж ахуйн нэгж, байгуулдаас иргэд, ажиллагсдынхаа эрүүл мэндийн сродлыг дээшлүүлэх, эрүүл аж төрөх зан үйлийг шүүлэн хэвшүүлэх асуудалд зарцуулж буй хөрөнгө;

эрүүл мэндийн боловсрол, эрүүл мэндийг дэмжигч бүрдүүлэх талаар идэвх санаачилга, үр бүтээлтэй аж буй байгууллага, иргэдийг төр, олон нийтээс уулан дэмжихэд зарцуулсан хөрөнгө;

гадаад орон, олон улсын байгууллагатай хамтран жүүлж буй хөтөлбөр, төслүүдийн эрүүл мэндийн сродд зарцуулах хөрөнгө.

Долоо. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, дүгнэх

Хөтөлбөрийн хяналт

хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хянах, дүгнэх ажлыг ний болон орон нутгийн салбар зөвлөл гүйцэтгэнэ.

Хөтөлбөрийг дүгнэх

хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг жил бүр дүгнэхдээ дараахь үр үзүүлэлтийг баримтална:

үн амын эрүүл мэндийн боловсрол, эрүүл аж төрөх, зан үйл төлөвшилтийн түвшин;

б/хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх ага ба албан бус сургалтын агуулга, арга з шинэчлэлтийн түвшин;

в/эрүүл мэндийн сургалт, сурталчилгаа явуу боловсон хүчний /багш, эмч, сувилагч, арга зү эрүүл мэндийн сайн дурихан/ хангамж, хүрэлцээ;

г/хүн амын эрүүл мэндийн боловсролд зориул сургалтын материал, хэрэглэгдэхүүн, техник хэрэгс хангамж, чанар;

д/"Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, аг байгууллага, хамтлагийн эзлэх хувийн жин;

е/үндэсний болон олон улсын хамтын ажиллага дагуу хэрэгжиж буй хөтөлбөр, төслүүдийн шуга явагдах эрүүл мэндийн сургалт, сурталчилгааны э уялдаа холбоо сайжирч, үр ашиг нь дээшилсэн байдал

ж/хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх ажиллагаанд оролцох төрийн ба төрийн бус байгуулл аж ахуйн нэгж, гэр бүл, иргэдийн үүрэг, хариуцл хуваарилалтын байдал.

Найм. Хөтөлбөрөөс гарах үр дүн

1. Ойрын /шууд/ үр дүн

1. Хүн амын эрүүл мэндийн боловсрол, эрүүл аж т дадал, зан үйл төлөвшилтийн түвшин дээшилнэ.

2. Хүн амд эрүүл мэндийн мэдлэг, дадал олгох а ба албан бус боловсролын тогтолцооны уялдаа хол залгамж чанар бүрэлдэн тогтож, сургалтын агуу хэлбэр, арга зүй боловсронгуй болно.

3. Эрүүл мэндийн сургалт явуулах боловсон хү сургалтын материалын хангамж, чанар сайжирна.

4. "Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, а байгууллагын тоо нэмэгдэнэ.

5. Хүн амын эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүү эрүүл мэндийг дэмжих ажилд төрийн болон төрийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, гэр бүл, иргэ оролцоо, хамтач ажиллагаа сайжирч, хамтын үү хариуцлагын шинэ тогтолцоо төлөвшинэ.

6. Улсын хэмжээнд эрүүл мэндийн сургалт, сур чилгааны ажлын зохицуулалт, үр ашиг дээшилнэ.

II. Хэтийн /шууд бус/ үр дүн

1. Эрүүл аж төрөх ёс төлөвшин тогтож, өв эндэгдэл, осол гэмтэл, хөдөлмөрийн чадвар алдалтын түвшин буурч, хүн амын эрүүл мэндийн ба сайжирна.

Хөдөлмөрийн бүтээмж дээшлэн, улс орны эдийн г, нийгмийн хөгжилд чухал түлхэц болно.

Засгийн газрын 1998 оны 5 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралт

**"ХҮН АМЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БОЛОВСРОЛ"
ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
АЖЛЫГ ЗОХИОН ВАЙГУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ
ЗӨВЛӨЛИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН**

рга	-Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд
логч дарга	-Гэгээрлийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга
шүүд:	-Гэгээрлийн яамны Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга;
	-Гэгээрлийн яамны харъяа Албан бус боловсролын төвийн захирал;
	-Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яамны Мэдээлэл, хяналт-шинжилгээ үнэлгээний газрын дарга;
	-Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яамны харъяа Эрүүл мэндийн удирдлага, мэдээлэл, боловсролын төвийн захирал;
	-Сангийн яамны Төсвийн газрын зарлага, санхүүжилтийн хэлтсийн дарга;
	-Радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газрын дарга;
	-Анагаах ухааны их сургуулийн захирал.

Нарийн бичгийн
дарга

-Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалл
яамны Бодлогын хэрэгжилтийг
зохицуулах газрын дарга

Засгийн газрын 1998 оны 5 дуг
тогтоолын 3 дугаар хавсралт

**ХҮН АМЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ВОЛОВСРОЛ
ХӨТӨЛВӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА
ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

1998-200

№	Хийх ажил	Гүйцэт- гэх хугацаа	Хариуцагч байгууллага
I. Удирдлага, зохион байгуулалтын талаар			
1	Хөтөлбөр, түүний хэрэг- жилт, үр дүнг сурталч- лах	1998 оноос	ЭМНХЯ, Ра телевизийн хэрэг эр газар, хэвл мэдээллийн байгууллага
2	Аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт салбар зөвлөл байгуулж ажиллуулах	1998 оны I улирал	Аймаг, н лэл, сум, д гийн 3 даргын Та газар
3	Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн хэмжээнд дэд хөтөлбөр боловсруулж батлах	1998 оны I улирал	-"-
4	Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлө- гөөг жил бүр гаргаж шаардлагатай төсвийг холбогдох байгууллагуу- даар шийдвэрлүүлж байх	Жил бүрийн 7-8 сард	Үндэсний салбар зөв
5	Хөтөлбөрийн хэрэгжил- тийн явц, жилийн ажлын төлөвлөгөө, түүний бие- лэлтийг Үндэсний зөв- лөл, Засгийн газарт тайлагнаж байх	Жил бүрийн I сард III сард	Салбар зөвлөлүүд, Үндэсний зөвлөл

**Эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх сургалтын
рга, хэлбэр, арга зүйг боловсронгуй болгох талаар**

Хүн амын эрүүл мэндийн боловсролын түвшинг судлан, дүгнэлт хийх хэтийн төлөвийг тодорхойлох	1998, 2001, 2005	Үндэсний зөвлөл, ЭМНХЯ, Гэгээрлийн яам
Цэцэрлэг, ерөнхий болон их, дээд сургууль, коллежийн албан ба албан бус сургалтын хөтөлбөр, эзэмшээл зохих боловсролын стандартад эрүүл мэндийн мэдлэг олгож, зөв хандлага, дадал эзэмшүүлэхэд чиглэгдсэн асуудал хэрхэн тусгагдсан байдлыг хянан үзэж, зохицуулах арга хэмжээ авах	1998- 1999	Гэгээрлийн яам, ЭМНХЯ
Юутан, сурагчдад эрүүл мэнд, эрүүл ах төрөх тухай мэдлэг, хандлага, дадал олгох арга зүйн талаар багш нарыг бэлтгэдэг бүх шатим сургуулийн сургалтын агуулга, сөтөлбөрийг боловсронгуй болгох	1998- 2000	Гэгээрлийн яам, ЭМНХЯ
Эрүүл мэнд, эрүүл аж төрөх тухай мэдлэг, хандлага, дадал эзэмшүүлэхэд чиглэгдсэн агуулгыг жилийн сургалтын төлөвлөгөө, агуулгад нийцүүлэн цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургуулиудын сурах бичиг, гарын авлага, ичээлийн үзүүлэн таниулах материал, тоглоом наадгайд тусгаж хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авах	1998- 2005	Гэгээрлийн яам
Үүн амд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх үйл	1998 оноос	Гэгээрлийн яам, ЭМНХЯ,

	ажиллагааг дэмжсэн урлаг, соёл, биеийн тамир, спортын төрөл бүрийн арга хэмжээг зохион байгуулах		орон нут захиргаа, байгууллага аж ахуйн н
11	Анагаах ухааны бүх шатны сургуульд үзэх эрүүл мэндийг дэмжих, эрүүл мэндийн боловсролын арга зүйн хичээлийн агуулга, арга зүйг шинэчлэн боловсруулж, сургалтын агуулгын кредит үнэлгээнд нийцүүлэн сургалтад хэрэгжүүлэх	1999-2000	Гэгээрлийн яам, ЭМНХЯ
12	Эцэг, эхчүүдийн эрүүл мэндийн боловсролд зориулсан сурах бичиг, гарын авлага, сургалтын хэрэглэгдэхүүнээр хангах сонирхол төрөхүйц бодлого, чиглэл баримталж тэдний эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулах	1998-2005	-"-
13	Хүн амын эрүүл мэндийн боловсрол, эрүүл аж төрөх зан үйлийн төлөвшилтийн байдалд үнэлэлт өгөх шалгуур үзүүлэлтийг олон улсын жишгийг харгалзан боловсруулах	1998-1999	ЭМНХЯ, Гэгээрлийн
14	Бүх нийтэд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмжүүлэх үйл ажиллагаанд албан бус /зайны/ сургалтын арга хэлбэрүүдийг өргөн ашиглах	1998-2005	Гэгээрлийн яам, ЭМНХЯ, Радио, телевизийн зөвлөл, эрхлэх газ
15	Хүн амын нас, хүйс, ажил, мэргэжил, амьдрал, ахуйн онцлогт тохирсон эрүүл мэндийн албан бус сургалтын	1998-2000	Гэгээрлийн яам, ЭМНХЯ

агуулга, арга зүйг шинэчлэн түүнд тохирсон сургалтын хөтөлбөр, гарын авлага, сургалтын материал боловсруулан гаргах ажлыг зохион байгуулах		
Эрүүл мэндийн сургалт, сурталчилгаа, мэдээллийн асуудлаар гадаад орнуудын туршлагыг судалж нэвтрүүлэх	1998-2005	-"-
Олон улсын байгууллага, тэдгээртэй хамтран хэрэгжүүлж буй төслүүдийн зугамаар хамтарсан судалгаа, сургалт семинар зохион байгуулах	1998-2005	ЭМНХЯ, Гэгээрлийн яам
Аймаг, дүүрэг дэх Нийгмийн эрүүл мэндийн төв, Эрүүл мэндийн нэгдлийн эрүүл мэндийн сургалт, арга зүйн кабинет, ерөнхий боловсролын сургуулийн эрүүл мэндийн сургалт, сурталчилгааны танхимийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулан чанаржуулах, үйлчлэх хүрээг өргөтгөх	1998 оноос	Аймаг, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар, салбар зөвлөл
Эрүүл мэндийн сургалт сурталчилгаа явуулах боловсон хүчин, техник хэрэгслийн хангамжийг сайжруулах талаар		
Эрүүл мэндийн сургалтын арга зүйн төв болон орон нутгийн байгууллагуудыг боловсон хүчнээр хангах арга хэмжээг авах	1998-2004	Гэгээрлийн яам ЭМНХЯ
Эрүүл мэндийн сургалт, арга зүйн төв болон орон нутгийн байгууллагуудыг сургалтын орчин үеийн техник хэрэгсэл, сургалтын хэрэглэгдэхүүнээр хангах механизм бий	1998-2004	ЭМНХЯ, Гэгээрлийн яам

	болгож хэрэгжүүлэх		
21	Эрүүл мэндийн сургалт явуулах арга зүйч, эмч, эмнэлгийн ажилтан, багш нарыг бэлтгэхдээ боловсролын хөгжлийн бодлого, шинэ тогтолцоонд нийцүүлэн мэргэжлийг нэвтрүүлэх	1998-2005	ЭМНХЯ, Гэгээрлийн
IV. "Эрүүл мэндийг дэмжигч" орчин /гэр бүл, байгууллага/ бүрдүүлэх талаар			
22	"Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, албан байгууллага болох хөдөлгөөн өрнүүлэх болзол журам гаргаж дүгнэх	1998-2005	Үндэсний салбар зөвч ЭМНХЯ, Гэгээрлийн
23	"Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, албан байгууллагаас хийвэл зохих ажлын гарын авлага, зөвлөмжийг байгууллагын онцлогт тохируулан боловсруулж мөрдүүлэх	1998-1999	Үндэсний зөвлөл, ЭМГэгээрлийн
24	"Эрүүл мэндийг дэмжигч" айл өрх, албан байгууллагын ажлыг дүгнэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах	1998-1999	-"-
25	Эрүүл аж төрөх ёсыг хэвшүүлсэн айл өрх, албан байгууллага, хамтлаг, иргэдийн туршлагыг сурталчлан нийтийн хүртээл болгох	1998-2005	Үндэсний салбар зөвч Радио, телевизийн хэрхлэх гэгээрлэл, мэдээллийн байгууллага
V. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд төрийн ба төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, гэр бүл, иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх, тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг хүлээх хариуцлагын шинэ тогтолцоо бүрдүүлэх тал			
26	Төрийн ба төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжийн бүх түвшний удирдах ажилтны эрүүл мэндийн боловсролыг	1998-2005	ЭМНХЯ, Гэгээрлийн яам, БОЯ

дээшлүүлэх сургалт, семинар зохион байгуулах, төсөл хэрэгжүүлэх		
Хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэх, "Эрүүл мэндийг дэмжигч" орчин бүрдүүлэх талаар идэвх санаачилга, үр бүтээлтэй ажилласан гэр бүл, байгууллага, хамтлаг, иргэдийг дэмжин урамшуулах асуудлыг судалж шийдвэрлэх	1998-2000	ЭМНХЯ, Гэгээрлийн яам, БОЯ, төрийн ба төрийн бус бусад байгууллага, аж ахуйн нэгж
Ажилчин, албан хаагчид, гэдгээрийн гэр бүлийн дунд эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлж, зөв хандлага, дадлыг төлөвүүлэхэд чиглэгдсэн ажлыг тодорхой бодлого ниглэл, төлөвлөгөөтэйгээр зохион байгуулах, холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах	1998 оноос	Төрийн ба төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж
"Эрүүл мэндийг дэмжигч" иж ахуйн нэгж, байгууллага болох зорилт гавьж ажиллах, эрүүл мэндийн болон эдийн засгийн үр ашгийг нь гооцож байх	1998 оноос	"-"
Ажилчин, албан хаагч, гуралцагчид, хамтлаг, иргэдийнхээ нас, хүйс, ижил мэргэжлийн онцлогт тохирсон эрүүл мэндийн сургалтын хөтөлбөрийг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран боловсруулж, сургалтыг зохион байгуулж байх	1998 оноос	"-"
Үүн амын эрүүл мэндийн боловсрол эзэмшүүлэхэд ниглэгдсэн танин мэдэ-	1998 оноос	Радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газар,

	хүйн, сургалт, мэдээлэл, сурталчилгааны нийтлэл, зар сурталчилгаа, нэвтрүүлгийн тоог нэмэгдүүлж чанарыг дээшлүүлэх		хэвлэл, мэдээллийн байгууллагыг
VI. Үндэсний болон олон улсын хамтын ажиллагааны шугамаар хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, төслүүдэд тусгагдсан эрүүл мэндийн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажлыг нэгтгэн зангидаж үр ашгийг дээшлүүлэх			
32	Үндэсний болон олон улсын байгууллагаас хамтран хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, төслүүдтэй танилцах, хүн хүч, материал, санхүүгийн нөөцийг үр ашигтай зарцуулахад чиглэгдсэн эрүүл мэндийн сургалт сурталчилгааны нэгдсэн төлөвлөгөө гарган мөрдүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, үр дүнг тооцох	1998 оноос	Үндэсний зөвлөл, ЭМ Гэгээрлийн
VII. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих талаар			
33	Үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн талаар салбар зөвлөл, холбогдох байгууллагуудын тайланг нэгтгэн хэлэлцэж үнэлэлт дүгнэлт өгч байх	Жил бүр	Үндэсний зөвлөл
34	1-2 аймаг, дүүргийн салбар зөвлөлийн илтгэлийг хэлэлцэж дүгнэлт өгөх	Жил бүр	Үндэсний зөвлөл
35	Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 2-3 аймагт шалган заавар, зөвлөмж өгөх	Жил бүр	Үндэсний зөвлөл